

PRIETENIA

PRZYJAŹŃ

ПРИЯТЕЛСТВО

URTÄSISJÉ

PRIJATELSTVA

PRJATELSTVO

ДРУЖБА

PRJATELSTVO

FREUNDSCHAFT

ΦΙΛΙΑ

ПРИЯТЕЛСТВО

ԲԱՐԵՎՈՒՆԻԹՅՈՒՆ

AMALIPE

ПРИЯТЕЛСТВО

BARÁTSÁG

BARÁTSÁG

Magyarország népei
kölcsonös megismerkedését szolgáló
folyóirat

Megjelenik hatszor egy évben.

Alapította 1994-ben:
Ember Mária és Mayer Éva

Kiadó:
Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége

A kiadásért felel:
Hollerné Racskó Erzsébet elnök

Felelős szerkesztő:
Mayer Éva

Olvasószerkesztő:
Hegedűs Sándor

Művészeti szerkesztő:
Szélpál Éva

Szerkesztő munkatárs:
Balányi Klára

A szerkesztőség postacíme:

Barátság szerkesztősége

1519 Budapest, Pf. 452.

Telefon: 203-2858

E-mail címeink:

baratsagujsag@gmail.com

eva.mayer@nemzetisegek.hu

ISSN 1218-0149 (nyomtatott)

Terjeszti az ONÖSZ

és a Lapker Zrt.

Nyomdai előállítás:

Croatia Kulturális, Információs és Kiadói
Nonprofit Kft.

Felelős vezető:

Skrlinné Sákán Tímea ügyvezető igazgató

www.croatica.hu

ISSN 2061-0718 (Online)

Online szerkesztő:

Boros Árpád e.v.

<http://nemzetisegek.hu>

E lapszámunk megjelenését

a Miniszterelnökség

Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért

Felelős Államtitkársága,

a Közhasznú Hermann-Niermann Alapítvány,

az Országos Horvát Önkormányzat

és a Bethlen Gábor Alapkezelő

támogatta.

Hracza Piroška: A halász

Országos Nemzetiségi Rajzverseny, III. kat. 1. helyezett

Bengyeszkov Lilla: Sokác aratás

Országos Nemzetiségi Rajzverseny, IV. kat. 1. helyezett

Címlapunkon – Nádasi Péter: Emlékezés elődeinkre (Gedenk an unsere Vorfahren)

Országos Nemzetiségi Fotóverseny, I. kat. 1. helyezett

Nemzetiségi Szakmai Tanévnyitó Konferencia

Az Oktatási Hivatal tanévnyitó rendezvényét – a Belügyminisztérium és a Klebelsberg Központ közreműködésével – augusztus 25-én tartották meg a Bolgár Művelődési Házban. Az eseményen az oktatásirányítás és háttérintézményeinek képviselői ismertették a 2025/2026-os tanév változásait és fejlesztéseit.

A konferenciát Kállay Attiláné, az Oktatási Hivatal Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központ fősztályvezetője nyitotta meg, majd a Szlovák Tanítási Nyelvű Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium tanulói pitvarosi és maglódi szlovák népdalokat énekeltek.

Englenderné Hock Ibolya, az Országos Nemzetiségi Tanács elnöke ismertette a testület nemzetiségi közneveléssel kapcsolatos döntések szakmai előkészítésében végzett javaslattevő, véleményező és tanácsadó tevékenységét. Hangsúlyozta, hogy a magyarországi nemzetiségi nevelés-oktatás nemzetközi szinten egyedülálló a jogszabályi háttérrel biztosított heti öt nyelv és irodalom óraszámával, népmesmereti tantárggyal, érettségi vizsgalehetőséggel, a pedagógusok nemzetiségi pótlékával és a pedagógushallgatók nemzetiségi ösztöndíjpótlékával.

Dr. Maruzsa Zoltán Viktor köznevelésért felelős államtitkár a 2025/2026-os tanév újdonságait vázolta fel, köztük a digitális bizonyítványok felmenő rendszerben történő bevezetését, az óvodai nevelés megújult alapprogramját, a pedagógus továbbképzés és a köznevelési igazgatóképzés megújult rendszerét. Dr. Pusztér Bernadett köznevelési elnökhelyettes ismertette a 2025/2026-os tanévben az Oktatási Hivatal koordinálásában elvégzendő főbb feladatokat. Felhívta az intézményvezetők figyelmét a kompetenciamérések eredményeinek elemzésére, a pedagógusminősítéshez szükséges képzések változásaira.

Kovács Tamás, a Klebelsberg Központ fősztályvezetője a központ feladatairól és fejlesztéseiről, a tankerületek gazdálkodásáról, létszámadatokról és a programok eddigi megvalósulásairól adott tájékoztatást. Egyebek mellett szólt a rászoruló családoknak nyújtott tanszercsomag projektről, a Nemzeti Emlékezetpedagógia Programról, a Lázár Ervin Programról, az antiszegregációs munkacsoportok tevékenységéről és az Iskolaőr Programról.

Az Oktatási Hivatal Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központ képviselőjében Kállay Attiláné fősztályvezető ismertette az általuk nyújtott nemzetiségi pedagógiai és szakmai szolgáltatásokat. Elmondta, hogy folytatják az előző tanévben megkezdett műhelyfoglalkozások szervezését. Az új tanévben is megszervezik a nemzetiségi versenyeket, köztük az előző tanévben indított, nagy sikert aratott *Egymásról* online nemzetiségi csapatversenyt. Szintén második alkalommal tervezik a *Nemzetiségi Pedagógustalálkozó* megszervezését. Végezetül sok energiát kívánt a pedagógusoknak az oktató-nevelő munkához.

B. K.

BARÁTSÁG

XXXII. évfolyam, 4. szám

2025. szeptember 15.

TARTALOM

KITÜNTETETTEK

Gratulálunk! 11884

KÖZÖS EURÓPÁNK

Átadták a 2024/25-ös tanév országos nemzetiségi művészeti versenyek díjait	11886
Harminc év a magyarországi németiség szolgálatában	11888
Szlovákok Napja Bükkszentkereszten	11889
Egy solymári péklány Baden-Badenbe indult	11890
A nógrádmegyeri csoda	11892
Álmok, hagyomány és közösség színtere	11894
MNÁMK ifjúsági tánc csoportja Athénban	11895
Bibliatábor Pozsonyban	11896
Doncsev Toso: Korszakok korlátai	11897
Gondolatfutamok, aforizmák (részlet)	11897
Katarina Gubinski Takač: Az ajtó mögött	11900
háromszáz csoda van	11900
Kincsek az értéktárakból	11902
Apró szobrok nagy művésze	11908
Varga Ilona: Joka XVIII.	11911

ÉVFORDULÓ

Száz éve született Nagy László	11919
Jókai 200: Dr. Rajka László tanulmánya	11924

KIÁLLÍTÁS

Súlyos anyag – vendégkiállítás a Néprajzi Múzeumban	11931
„Olasz örökség, magyar büszkeség”	11934

HÁZAINK TÁJA

Almával kerek a világ	11936
-----------------------	-------

INHALT, CONTENTS

	11938
--	-------

Előfizethető az Országos Nemzetiségi

Önkormányzatok Szövetsége

Barátság folyóirat számlaszámán:

11743057-26413457

Előfizetési díj: 1 évre 3000 Ft

Kapcsolat: Somogyi Zsuzsanna, ONÖSZ

e-mail cím: zsuzsanna.somogyi@slovaci.hu

telefon: +36 30 211 3980

Gratulálunk!

Augusztus 20., az államalapítás ünnepe alkalmából állami kitüntéseket és művészeti díjakat adott át **dr. Sulyok Tamás** Magyarország köztársasági elnöke, **Gulyás Gergely** Miniszterelnökséget vezető miniszter, **Hankó Balázs** kulturális és innovációs miniszter, **Varga-Bajusz Veronika** felsőoktatásért, szak- és felnőttképzésért, fiatalokért felelős államtitkárral és **Závogyán Magdolna** kultúráért felelős államtitkárral. Ugyancsak elismeréseket nyújtott át **Zsigó Róbert**, a Kulturális és Innovációs Minisztérium parlamenti államtitkára, közösen **Kiss-Hegyí Anita** kulturális kapcsolatokért felelős államtitkárral. Alábbiakban a nemzetiségi kitüntetetteket mutatjuk be.

Magyar Érdemrend parancsnoki kereszt polgári tagozat kitüntetésben részesült

Roby Lakatos

Roby Lakatos hegedűvirtuóz, előadóművész, példamutató, áldozatos tevékenysége elismeréseként.

Magyar Érdemrend tisztikeresztje kitüntetésben részesült

dr. Konrad Sutarski József Attila-díjas író, költő, műfordító, a magyar és a lengyel nép sorskérdéseit az irodalom klasszikus és modern kifejezőeszközeivel láttató irodalmi, műfordítói és művelődésdiplomáciai munkája, valamint a két nép kultúráját együttesen gazdagító, sokoldalú tevékenysége elismeréseként.

Magyar Érdemrend lovagkereszt polgári tagozat kitüntetését vehetett át

dr. Konrad Sutarski

Mali István klarinétművész, a Nemzeti Filharmónikus Zenekar korábbi vezető menedzsere, a Magyar Állami Operaház volt zenekari igazgatója magas színvonalú munkájáért.

Végh Andor hangszerkészítő népi iparművész, a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Karának egyetemi docense, a horvát nyelv és irodalom tanszék oktatója, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem oktatója magas színvonalú munkájáért.

Magyar Arany Érdemkereszt polgári tagozata kitüntetésben részesült

Markovics Józsefné

Kozsnyánszky János, a Magyarországi Ruszinok /Rutének/ Országos Szövetsége elnöke, az Országos Ruszin Önkormányzat Közgyűlése tagja, a Sárospataki Ruszin Nemzetiségi Önkormányzat elnöke a Magyarországon élő ruszin nemzetiség anyanyelvének ápolása, valamint kulturális örökségének és hagyományainak megőrzése érdekében végzett kimagasló munkája elismeréseként.

Markovics Józsefné, a Kalocsai Szent István Gimnázium tanára, az Országos Horvát Önkormányzat elnökhelyettese, a Bajai Horvát Önkormányzat elnöke a Magyarországon élő horvát nemzetiség kulturális értékeinek megőrzése és továbbadása érdekében végzett tevékenysége, több évtizedes pedagógusi pályája elismeréseként.

Magyar Ezüst Érdemkereszt polgári tagozat kitüntetést kapott

Bán Imre Gyuláné, a Galgagutai Szlovák Nemzetiségi Önkormányzat elnöke, Nógrád Vármegye Szlovák Nemzetiségi Önkormányzata képviselője, a Nézszai Mikszáth Kálmán Szlovák Nemzetiségi Általános Iskola tanára a szlovák nemzetiségi kultúra hagyományainak megőrzését és továbbadását szolgáló, több évtizedes pedagógusi munkája, valamint közéleti szerepvállalása elismeréseként.

Farkas Mihály cimbalomművész, zeneszerző, producer, az Országos Roma Kulturális és Média Centrum igazgatója magas színvonalú szakmai munkájáért.

Hrivonák Tünde tótkomlói származású divattervező, aki szívügyének tartja, hogy a tót és magyar népművészeti elemek ruháin is megjelenjenek.

Josef Michaelis költő, író, a Villányi Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola nyugalmazott igazgatóhelyettese öt évtizedes pályája során végzett sokrétű kulturális és pedagógiai munkája, valamint műfordítói és numizmatikai tevékenysége elismeréseként.

Zsifkovics Józsefné, a nagygyárádi Művelődési Ház nyugdíjazott igazgatója, a Nagygyárádi Magyar-Német Baráti Kör elnöke magas színvonalú szakmai munkájáért.

Magyar Bronz Érdemkereszt polgári tagozat kitüntetést vehetett át

Duka Elemér csellóművész, a 100 Tagú Cigányzenekar szólamvezetője, kiemelkedő tevékenysége elismeréseként.

Karczagi János, nóta- és operetténekes

Martin György-díjban részesült

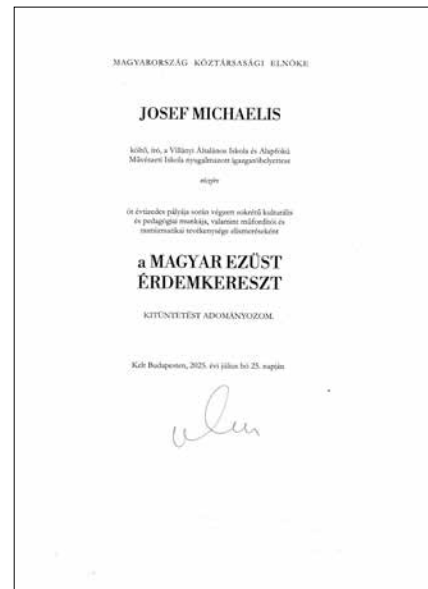
Ratkó Lujza néprajzkutató, volt főmuzeológus, hosszabb időn át a népművészeti mozgalom szervezése területén végzett tevékenysége elismeréseként.

Bessenyei György-díjban részesült

Hefner Erika közművelődési szakértő, drámapedagógus, a paksi Csengey Dénes Kulturális Központ volt szakmai igazgatója hosszabb időn át végzett kiemelkedő közművelődési tevékenysége, a korszerű művelődés és a művészi ízlés fejlesztése érdekében végzett tevékenysége elismeréseként.

„Maglódért” Emlékérmeket vehetett át

Szélpál-Bajtai Éva (művészeti szerkesztőnk) és *Farkas László „Berci”*, a Maglódi Kacajka Városi Néptáncgyűttes művészeti vezetői, akik az elmúlt években saját együttesükkel, valamint más helyi civil szervezetekkel közösen meghatározó sikereket értek el. Maglód Város kulturális életében kifejtett, kiemelkedő tevékenységükért, a maglódi népi kultúra országos és nemzetközi megismertetésében és népszerűsítésében végzett példamutató munkájukért Maglód Város Önkormányzatának Képviselő-testülete ezzel a díjjal fejezte ki elismerését.

Zsifkovics Józsefné

Szélpál-Bajtai Éva és Farkas László „Berci”
a Kacajka Néptáncgyűttes tagjai között

Átadták a 2024/25-ös tanév országos nemzetiségi művészeti versenyek díjait

Az Oktatási Hivatal Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központja a 2024/2025. tanévben az Országos Nemzetiségi Rajzversenyt hetedik, az Országos Nemzetiségi Fotóversenyt ötödik alkalommal rendezte meg. A versenyeken kimagaslóan szereplő, helyezett gyermekek a tanév végén, június 11-én az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum (Tündérpalota) épületében rendezett, kiállítással egybekötött díjkiosztó ünnepségen vehették át az elismeréseket.

Az Országos Nemzetiségi Rajzversenyre a magyarországi nemzetiségi nevelésben és oktatásban részt vevő óvodások, általános- és középiskolai tanulók négy kategóriában nevezhettek. A verseny célja a hazai nemzetiségek szellemi kultúrájának, népszokásainak, helyi hagyományainak a képzőművészet eszközeivel történő bemutatása volt. Az alkotások tetszőleges technikával (ceruza, vízfesték, tempera, zsírkréta, szénrajz) A4 és A3 méretben készülhettek. Az egyes korcsoportoktól az alábbi témakörökben várták a rajzokat:

I. kategória (óvodások):

„Cifra palota ...” – kedvenc nemzetiségi mondókám, dalocskám, versem

II. kategória (1–4. évfolyam):

„Kalendárium” – téli ünnepek és népszokások

III. kategória (5–8. évfolyam):

„Mesterségem címere...” – nemzetiségem jellegzetes mesterségei, foglalkozásai

IV. kategória (9–12. évfolyam):

„Kulturális sokszínűség” – nemzetiségek Magyarországon

Az Országos Nemzetiségi Fotóversenyen a magyarországi nemzetiségi nevelésben és oktatásban résztvevő általános- és középiskolai tanulók két kategóriában vehettek részt. A verseny elsődleges célja a Magyarországon élő nemzetiségek történetéhez, életmódjához, népszokásaihoz, tárgyi és szellemi kultúrájához kapcsolódó életképek bemutatása volt a fotóművészet eszközeivel.

A rajzversenyre 996, a fotóversenyre 121 pályamű érkezett, melyekből 59 alkotást díjaztak és állítottak ki. A díjátadón a nyertes pályázatokat beküldő intézmények pedagógusai, a nemzetiségi önkormányzatok képviselői is megjelentek. Beszédet mondott és a megjelenteket köszöntötte Tircsi Richárd, a Miniszterelnökség egyházi és nemzetiségi kapcsolatokért felelős főosztályának főosztályvezetője és Kállay Attiláné, az Oktatási Hivatal Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központ főosztályvezetője.

Tircsi Richárd kiemelte, hogy felgyorsult világunkban azért is értékelni kell a művészeti versenyeken való részvételt, mert a gyerekek időt szántak az alkotásra. Köszönetet mondott a pedagógusoknak azon fáradásukért, hogy a nemzetiségi értékeket megőrizték és továbbadják.

A pályamunkákat nemzetiségi képzőművészekből álló zsűri értékelt. Kategóriánként a legjobb három pályaművet díjazták, de különdíjakat is osztottak. A Barátság kulturális és közéleti folyóirat az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetségének támogatásával korcsoportonként egy-egy különdíjat ajánlott fel.

Az ünnepi műsorban harmonikával kísért bunyevác dalok és szerb énekek hangzottak el. Az esemény végén az érdeklődők tárlatvezetés keretében megtekinthették az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum állandó kiállítását is.

Az Országos Nemzetiségi Rajzverseny díjazottjai

I. kategória:

1. Labanc Csinszka: Alle meine Entchen
(Tatabányai Német Nemzetiségi Óvoda Alsógallai Óvodai Telephely)
2. Mikulcek Olivér: Sveti Nikola
(Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium, Budapest)
3. Fazekas Attila: Die goldene Brücke
(Tatabányai Német Nemzetiségi Óvoda Alsógallai Óvodai Telephely)

II. kategória

1. Tasner Noel: Szelleműzők
(Sármelléki Általános Iskola)
2. Kalocsai Viktor Kornél: Ünnepi kesergő és öröme
(Prügyi Mór Művelődési Központ Általános Iskola)
3. Hajsz Panna Leonóra: Regöles – Betlehemi jelenet
(Budapest XIII. kerületi Pannónia Német Nemzetiségi Kétnyelvű és Angol Nyelvet Oktató Általános Iskola)

III. kategória

1. Hracza Piroska: A halász
(Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium, Budapest)
2. Árendás Emma: Bányában – V bani
(Bánhidai Jókai Mór Általános Iskola Fekete Lajos Tardosi Tagintézménye)
3. Gerberich Emma: Kékfestő műhely
(Koch Valéria Gimnázium, Általános Iskola Óvoda és Kollégium, Pécs)

IV. kategória

1. Bengyeszkov Lilla: Sokác aratás
(Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium, Budapest)
2. Tadić Jovana: Szabadság
(Nikola Tesla Szerb Tanítási Nyelvi Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium és Könyvtár, Budapest)
3. Kis Zorka Thaisa: Ortodox templom Ferencvárosban
(Bolgár Nyelvtanító Nemzetiségi Iskola, Budapest)

A Barátság folyóirat különdíjasai

I. kategória

- Osgyáni Léna: Alle Vögel sind schon da
(Tatabányai Német Nemzetiségi Óvoda Alsógallai Óvodai Telephely)

II. kategória

- Horváth Janka Nina: A rézharangos maszkos
(Sármelléki Általános Iskola)

III. kategória

- Kudlacsek Nikolasz: Vályogvető
(Reményhír Gimnázium, Szakképző Iskola, Általános Iskola, Óvoda és AMI, Békés)

IV. kategória

- Prágai Viktória: Nemzetiségek
(Nicolae Bălcescu Román Gimnázium, Általános Iskola és Kollégium, Gyula)

Az Országos Nemzetiségi Fotóverseny díjazottjai

I. kategória

1. Nádai Péter: Gedenk an unsere Vorfahren
(Garai Nemzetiségi Általános Iskola)
2. Gusztos Virág: Visszatekintés a múltba
(Kossuth Lajos Evangélikus Általános Iskola és AMI, Soltvadkert)
3. Bandzsók Milán: Szendi
(Prügyi Mór Művelődési Központ Általános Iskola)

II. kategória

1. Bengyeszkov Lilla: A máglya őrzői
(Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium, Budapest)
2. Bengyeszkov Lilla: A sokác kislány és a napraforgó
(Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium, Budapest)
3. Stavaru Mara: Vízbe merítés
(Nicolae Bălcescu Román Gimnázium, Általános Iskola és Kollégium, Gyula)

B. K.

Minden résztvevőnek és díjazottnak gratulálunk!

Harminc év a magyarországi némettség szolgálatában

Július 5-én budapesti, Júlia utcai székházában ülésezett a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata (MNOÖ) közgyűlése. A tanácskozáson a képviselők számos technikai jellegű napirendi pont mellett időszerű pénzügyi, oktatási, kulturális és politikai kérdéseket is megvitattak. Az ülést egy különleges esemény is kísérte: a jelenlegi és korábbi közgyűlési tagok, valamint a hivatal munkatársai közösen ünnepelték az MNOÖ fennállásának 30. évfordulóját.

A testület első napirendi pontként a 2025. évi második költségvetési módosító javaslatot fogadta el, amely a Magyarországi Német Kulturális és Információs Központ és Könyvtár, a budapesti Német Nemzetiségi Gimnázium és Kollégium, a pécsi Koch Valéria Iskolaközpont, és a pilisvörösvári Friedrich Schiller Gimnázium és Kollégium, a Magyarországi Német Színház, a Magyarországi Német Pedagógiai és Módszertani Központ, illetve az MNOÖ Hivatala intézményi költségtervezetét és a bevételeket tartalmazza.

A közgyűlés elfogadta a nemzetiségi önkormányzatok által fenntartott köznevelési intézményeket érintő energiaár-növekedésből eredő 2025. évi többletköltségek biztosítását is.

A testület a 2025/2026-os tanévre jóváhagyta a Koch Valéria Iskolaközpont, a Friedrich Schiller Gimnázium és Kollégium, valamint a Német Nemzetiségi Gimnázium és Kollégium csoportjai számát s a tanulói létszámokat. Elfogadta továbbá az MNOÖ hivatalának 2024. évi beszámolóját, a Heinek Otto-díj 2026. évi kiírását és a magyarországi német utónevek felülvizsgálatát is.

Az MNOÖ Közgyűlése döntött a Tiszaeszlár, belterület 411, 435, 436 és 683 hrsz.-ú ingatlanok értékesítésének elvi jóváhagyásáról szóló 31/2025. (II.15.) határozata végrehajtási határidejének meghosszabbításáról is. Ezután a tagok a 2025 májusa és júliusa közötti tevékenységekről, illetve a Közgyűlés lejárt határidejű határozatainak végrehajtásáról kaptak tájékoztatást, majd Ritter Imre német nemzetiségi képviselő ismertette a testülettel az elmúlt tanácskozás óta végzett munkájának eredményeit.

A nyári ülést követően a jubileumé lett a főszerep; a közgyűlés jelenlegi és korábbi tagjai a hivatal munkatársaival közösen ünnepelték meg a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata fennállásának 30. évfordulóját. Englenderné Hock Ibolya elnöknasszony, Schubert Olívia elnökhelyettes és Kerner Lőrinc, az MNOÖ korábbi elnöke a vendégekkel együtt idézték fel az elmúlt harminc év fontos állomásait, eseményeit, közösségi pillanatait. Az ünnepi megemlékezéshez egy fotókiállítás is kapcsolódott. Az MNOÖ díszoklevéllel fejezte ki elismerését a jelenlegi és korábbi kollégáknak, a magyarországi némettségért végzett értékes tevékenységükért.

„Hálás szívvel mondunk köszönetet az elkötelezett és példamutató munkátokért, amelyet a közösségünk kulturális autonómiájának megerősítése, identitásunk megőrzése, valamint önkormányzatiságunk alapjainak megszilárdítása érdekében végeztetek” – méltatta a megjelentek munkáját Englenderné Hock Ibolya.

Az ünnepséget fogadás zárta a székház kertjében, ahol folytatódott a beszélgetés és az emlékek felidézése.

LDU Presse

Ritter Imre képviselő, Englenderné Hock Ibolya elnök, Kerner Lőrinc volt elnök, Schubert Olívia elnökhelyettes és Schindler László volt elnökhelyettes

Magyarországi Szlovákok Kulturális Örökségének Napja Bükkszentkereszten

A hazai szlovákság legkiemelkedőbb eseményét minden évben Szent Cirill és Metód július 5-i ünnepéhez kötődően, a hónap első szombatján, más-más szlovákok lakta településen tartja meg az Országos Szlovák Önkormányzat. A szlovák közösség idén **Bükkszentkereszten** rendezte meg a Magyarországi Szlovákok Kulturális Örökségének Napját. Az eseményre több száz látogató érkezett Magyarország számos településéről és a határon túlról is.

Hollerné Racskó Erzsébet, az Országos Szlovák Önkormányzat (OSZÖ) elnöke szlovák és magyar nyelven elmondott köszöntőjében hangsúlyozta, hogy a továbbra is ápolandó kultúra több mint háromszáz éve járul hozzá a szlovákság identitása megőrzéséhez. Emléztetett rá, hogy a Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete által minden második év júniusában megszervezett néprajzi, tudományközi (interdiszciplináris) kutatótábor a legutóbb, egy évvel ezelőtt Bükkszentkereszten tevékenykedett. A kutatás eredményeit összefoglaló kötetet ezért is mutatták be itt Bükkszentkereszten, a Magyarországi Szlovákok Kulturális Örökségének Napján.

A nemzetiségek kulturális jelenléte Magyarország erőforrása – jelentette ki Soltész Miklós államtitkár a magyar-szlovák kapcsolatok fontosságát hangsúlyozva. A Miniszterelnökség egyházi és nemzetiügyi kapcsolatokért felelős államtitkára beszédében megemlítette a magyar és szlovák államfő pozsonyi találkozóját, amely megerősítette a két ország kapcsolatait. Soltész Miklós tájékoztatása szerint a magyar kormány továbbra is támogatja a szlovák közösségeket. Az államtitkár kiemelte az Országos Szlovák Önkormányzat oktatási tevékenységét, beruházásait, és ismertette a konkrét támogatási összegeket: 36 településen 38 szervezet kapott 2-3 millió forintos támogatást, főként energetikai célokra; 7 településen szlovák oktatási intézmények 10-20 millió forint közötti támogatásban részesültek; néhány település 40-50 millió forint közötti beruházási támogatást nyert. Ez jó a szlovák közösségnek, jó annak a falunak vagy városnak, ahol mindezt megvalósítják és jó az építőiparnak, a helyi mestereknek is – fogalmazott.

A délutáni kulturális programban régióként mutatkoztak be a kórusok, tánc- és gyermekcsoportok. A kulturális udvarban minden korosztály talált magának szórakoztató programot, a kézművesek sátrai-nál is nagy volt a forgalom.

Fuhl Imre felvételei

Színes képösszeállításunk a hátsó borítón látható!

Egy solymári péklány Baden-Badenbe indult

Ludwig Klára és a JÓkenyér

*Ma már erős verseny dül a hazai pékségek piacán, sokan ragaszkodnak kedvenc üzletükhöz. Péknek lenni divatos foglalkozás lett, egy-egy lánc menedzsernek lenni pedig tekintélyes beosztás. **Ludwig Klára** a szakma kiválóságai közé tartozik, s az egyik legnépszerűbb pékség tulajdonosa.*

Az élelmiszeripari szakközépiskola elvégzése után került *Németországba*, hogy a Magyarországon megszerzett tudást külföldi tapasztalatokkal bővítse. A solymári péklányt teljesen lenyűgözte a német kenyérkultúra gazdagsága és sokszínűsége, a változatos maghasználat, a rozskenyerek világa. *Baden-Badenből* már *Christiannal*, a férjével tért haza. Arra tették fel mindenünket, hogy elterjesszék Magyarországon a rozskenyér kultúráját, és adalékok és sütőszerek nélküli, sok teljes kiőrlésű liszttel, rozskovásszal készülő kenyereket, pékárukat készítsenek. Első rozskenyérüket 1995-ben, *Solymáron* sütötték. A családi kisvállalkozás időközben folyamatosan nőtt, „átköltözött” *Pilisszentivánra*. Ma már közel kétszáz főt foglalkoztatnak a csapatban. Egy valami az alapítás óta nem változott: a vágy arra, hogy táplálót, minőségit és egészségeset alkossanak – ez a *JÓkenyér* mindennapi motivációja.

– *A magyar nyelv furcsasága, hogy aki ezt a szakmát űzi, az pék vagy pékmester, de „péknő” nincs. Mennyire jellemző a nők jelenléte ebben az iparágban és milyen poszton: a kemencénél, az üzemben vagy inkább menedzseri, közönségkapcsolati területen?*

– *Németországban, ahol a szakmát tanultam, valóban ritkaságszámba ment, ha egy nő pékként dolgozott. Emlékszem, eleinte csodálkoztak is rajtam. Itthon azért nem volt ez teljesen ismeretlen, főként a kenyérgyárakban, ahol a szakmai gyakorlatomat töltöttem középiskolás éveimben. Ott találkoztam női dolgozókkal, főleg a finompékáruknál. Engem szerencsére hamar befogadtak, látták, hogy tanulni akarok, és alázattal állok a kenyérhez. Bár csapatunkban a kemence mellett még mindig több a férfi, de ma már egyre több nő dolgozik az üzemben. Saját pékségeinkben túlnyomó részt női kiszolgáló személyzet szorgoskodik, de az adminisztrációban és a menedzsmentben is sok hölgy kollégám van.*

– *Az utóbbi időben divatos lett ez a szakma, sokan más pályáról érkeztek ide.*

– *Öröm látni, hogy az a kovászos kenyértrend, amit mi több mint huszonöt éve elindítottunk, ma már ilyen népszerű. A kézműves pékségek megjelenése is megerősíti az emberekben, hogy érdemes figyelni arra, milyen kenyér kerül az asztalra. A verseny hasznos, mert innovációt teremt és fejlődésre sarkall mindenkit. Ahogy a német mondja: *Konkurrenz belebt das Geschäft* (A konkurencia élte az üzletet). Nagyon szép, de kemény hivatás ez – ugyanakkor mi lehet annál csodálatosabb, mint a mindennapi kenyeret adni az emberek kezébe?*

– *A gasztronómia fontos része lett Magyarországon is a finom pékáru, a pékségek pedig kávézóvá, bisztróvá alakultak. Hogyan látja a szakma jelenét és jövőjét?*

– *A kenyér, a kifli vagy a kakaós csiga sosem megy ki a divatból, de a világ változik, és nekünk is alkalmazkodnunk kell. Ma már nemcsak kenyeret árulunk, hanem meleg reggelit, egy-egy fogást ebédre – természetesen alaptermékeinkhez illeszkedően. Ez segít kiegyenlíteni a*

napi forgalmat, és többféle igényt is ki tudunk elégíteni. Az emberek szeretik, ha egy helyen minőséget, otthonosságot és élményt is kapnak.

– *A kenyér a magyarok életének nagyon fontos tartozéka.*

– Igen, alapélelmiszer, amit az emberek nap mint nap fogyasztanak, így a hagyományoknak és az ízlésnek gyakran nagyobb a súlya, mint az időszzerű irányzatoknak. Amit mégis erősödő folyamatként érzékelünk, az a mind tudatosabb vásárlói döntés: egyre többen keresik a teljes kiőrlésű lisztből készült termékeket, igénylik a változatos gabonahasználatot. Az elmúlt évek pékiparát kétségkívül a kovász újrafelfedezése formálta leginkább. A finompékáruknál pedig a formák sokszínűsége, a szezonális töltelékek és gyümölcsök hozhatnak megújulást. Mi már harminc éve ebbe az irányba mutatunk utat, amikor a rozskenyerekkel és a teljes kiőrlésű, magos termékeinkkel beléptünk a búzakenyerek uralta piacra – és ezzel magunk is a trendalakítók közé kerültünk.

– *Éles-e a szakmai verseny? Milyen kihívásokkal küzd jelenleg a sütőipar?*

– A verseny egyre erősebb, de nem ez a legnagyobb kihívás. Az árérzékenység a pékáruk – főleg a kenyér esetében – komoly gond. Sokan még mindig az olcsóbb, de gyengébb minőségűt választják, ami hosszú távon nem tesz jót az egészségüknek. Nehéz valóban szakképzett munkaerőt találni is. A jó pék ritka, márpedig ez nem gépies munka – érzés, türelem és tapasztalat kell hozzá.

– *Ma már elvárás a társadalmi felelősségvállalás. Hogyan birkóznak meg a környezettudatosság és a fenntarthatóság kihívásaival?*

– Az élelmiszeriparnak – és ezen belül a sütőiparnak is – valóban van feladata a környezetvédelmi kérdésekben. Apró lépésekkel igyekszünk mi is minél többet tenni ezért: kemencéink hővisszanyerő rendszerrel működnek – ezzel fűtjük például a dolgozóink számára a zuhanyzók vizét. Logisztikánkat úgy építettük fel, hogy minél több üzletet tudjunk egy „körön” ellátni, de az is a tudatosság része, hogy hazai gabonát használunk, így nem utazik az alapanyag ezer kilométereket. A bolti túlsütéseket (esti maradék pékáru) nem dobjuk ki, hanem alapítványoknak adjuk, illetve csatlakoztunk a Munch-hoz (egy, a feleslegessé vált, lejáratközeli vagy szezonális termékeket kínáló hálózathoz – *a szerk.*) is. Ezzel szintén az élelmiszerpazarlás ellen próbálunk tenni. Emellett fontosnak tartjuk az edukációt is – igyekszünk megmutatni, hogyan lehet megőrizni a pékáru frissességét, miként lehet a maradékot jól felhasználni.

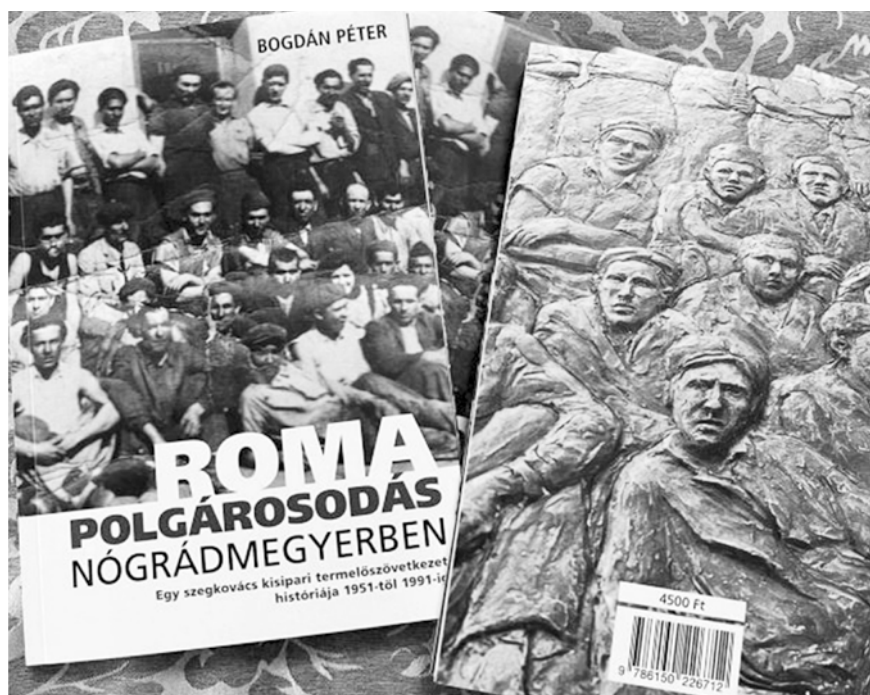
Elek Lenke

Előző lapszámunkban (2025/június), Flórizs Zsolt fotós készítette a felvételeket Tarjányi Pálné: Német egyesületek Bátaszéken című tanulmányban.

A nógrádmegyeri csoda

Nógrádmegyeren 1951 és 1991 között működött egy szegkovács kisipari termelészövetkezet. Ez önmagában még nem lenne csoda, ha nem tudnánk, hogy ezt a Ktsz.-t – kovácsolási szakértelmükre alapozva – a helyi romák hozták létre.

A romák történetének feltárásával napjainkig jóformán csak nem roma kutatók foglalkoztak, így az ő narratívájuk érvényesült. Most a kezünkben tarthatunk egy olyan könyvet*, melyet – romák kezdeményezésére – roma származású tudós, dr. Bogdán Péter írt meg a nógrádmegyeri szegkovács kisipari termelészövetkezet történetéről. A kezdeményező Rácz Béla volt, az 1 Magyarország Egyesület elnöke, a kötet szerkesztője. Neki mindkét nagyapja a Ktsz. alapítója volt, nagyapjának testvére pedig – aki az első elnöke lett – úgyszintén.

A könyv megszületése mellett azonban más is történt Nógrádmegyeren. Első lépésként megalakult a Nógrádmegyeri KTSZ Emlékbizottság. Céljuk az volt, hogy méltó emléket állítva az egykori közösségnek, példájukból az utókor is erőt meríthessen, hiszen a roma polgárosodás nekik köszönhetően indult meg a településen. Vecsei Miklós miniszteri biztos és a helyi önkormányzat vezetője személyében támogatóra leltek. Az önkormányzat 2024-ben rendeletet alkotott, amelyben február 11-ét – a Ktsz. megalakulásának napját –, emléknappá nyilvánította. Kállai András szobrászművész elkészítette a domborműves emléktáblát, melyet nagyszabású ünneplés keretében 2024 októberében avattak fel.

Bogdán Péter alapos kutatómunkájának köszönhetően megismerhetjük Nógrádmegyer cigány lakosságának és a Ktsz. létrejöttének körülményeit, fennállásának állomásait. Ebben a kutatásban nagy segítséget nyújtott számára Havas Gábor szociológus több száz oldalnyi háttéranyaga, főként Lengyel Gabriella szociológus terepmunkájának eredménye, illetve a szövetkezet dolgozóival felvett interjúk átirata. Ezek feldolgozása csak az egyik része volt Bogdán Péter munkájának. A könyvből megismerhetjük a romák szerteágazó fémműves tevékenységének történetét, valamint azokat a társadalmi és gazdasági életkörülményeket (köztük a romák helyzetét), amelyek a szövetkezet megalakulása idején jellemezték Magyarországot.

Bogdán Péter: Roma polgárosodás Nógrádmegyeren : Egy szegkovács kisipari termelészövetkezet története 1951-től 1991-ig (1 Magyarországi Egyesület, Nógrádmegyer, 2025.)

A kézművességet, a kovácmesterséget valószínűleg az őshazából hozták magukkal a romák. A szerző azt írja, hogy már XV. századi kordokumentumok is beszámolnak a cigányok különféle kovácmesterségeiről. A török hódoltságban például az általános kovácmunkák elvégzése mellett golyóöntőként, kard- és puskakészítőként, szegkovácsként is jeleskedtek. Erről *Bársony János A Budai Cigányváros* című kutatásának ismertetésében is olvashattunk már, melyet levéltárban fellelt dokumentumok alapján összegzett.

A cigány kovács mesteremberek termékei iránt a II. világháborút követően az újjáépítésben, a vasútnál és a bányákban komoly kereslet mutatkozott. Sorra alakultak a cigány szegkovács Ktsz-ek szerte az országban. A cigány kisipari szövetkezetek azért jöhettek létre, mert a közigazgatási szervezetek felismerték, hogy hagyományos mesterségeire építve tudják a cigányokat is munkába állítani. *Lakatos Menyhért*, a későbbi író 1964-ben is erre tekintettel hozhatott létre *Vésztőn* téglagyárat, amely azonban mindössze négy évig tudott a cigányok birtokában maradni. Olyannyira jól működött, hogy a rendszeres jövedelemnek köszönhetően az ott dolgozók körében megindult a polgárosodás, a cigánytelepről új házakba költöztek, a gyerekek rendes ruhákban jártak iskolába. A falu vezetése szemet vetett a felvirágzó vállalkotásra és kisajátította azt. *Lakatos Menyhért* a téglagyár történetét az *Akik élni akartak* című regényében részletesen megírta. Ennek egyik történetéből született az *Átok és szerelem* című film forgatókönyve.

Nógrádmegyeren, Vésztővel ellentétben, a polgárosodási folyamat nem állt meg. Bevonták a nőket is a munkába, táncsoport alakult, bekerültek a társadalom vérkeringésébe. Leszármazottaik közül mára vállalkozók sora került ki, utódjaik köréből többen is diplomát szereztek.

Példájukból is levonhatjuk a következtetést: ha a cigányok lehetőséget kapnak, hogy dolgozzanak, óriási fejlődésre képesek. Mert az előítéletesen gondolkodók szerint a cigányok azért élnek szegénységben, sok esetben nyomorban, mert nekik úgy jó, azért nem tesznek ellene. Senki sem képes azonban kirángatni magát a gödörből a saját hajánál fogva.

Kalla Éva

**A Nógrádmegyeri Szegkovács Ktsz.
emléktáblájának avatása 2024. október 12-én**
Fotó: 1 Magyarország Egyesület Facebook-oldala

Álmok, hagyomány és közösség színtere

Harmincéves a diák-színjátszótábor

Harminc éves fennállását ünnepelte a német nyelvű diák-színjátszótábor: három évtizednyi kreatív alkotás, pedagógiai és kulturális sikertörténet az a kezdeményezés, amely egykor piciben indult, mára azonban a magyarországi német identitás-ápolás egyik meghatározó pillérévé vált. Évről évre gyermekek és fiatalok gyűlnek össze, hogy színpadra vigyék gondolataikat, kifejezzék önmagukat táncban, dalban és játékokban – miközben életre keltik a magyarországi német kultúrát.

Egy olyan színjátszótáborban, amely immár három évtizede létezik, a szívünk a színpad ritmusára dobog – fogalmazott Berta Erzsébet, a tábor sokéves, elhivatott és szakmailag felkészült vezetője.

Az idei tábor jelmondata – „Színjátszás határok nélkül” – jól tükrözte a program szellemiségét. A városlódi Iglauer Parkban megrendezett eseményre Nemesnádudvarról, valamint a pécsi Koch Valéria Iskolaközpontból érkeztek csoportok. A záróprodukciókat a közeli Kislődön, telt házas előadáson mutatták be – a nézőtéren diákok, pedagógusok, szülők és helybeliek foglaltak helyet. A jubileumi év különleges meghívottjai azok a közösségek voltak, amelyek az elmúlt harminc év során rendszeresen részt vettek a magyarországi német színjátszó fesztiválokon. Elkötelezettségük, következetes jelenlétük és értékteremtő munkájuk révén jelentős szerepet vállaltak e hagyomány ápolásában és továbbadásában.

A nemesnádudvari német színjátszókör tagjai friss, kreatív szemléletű feldolgozásban, magyarországi német elemekkel gazdagítva adták elő a *Brémai muzikusok* című klasszikus mesét. Az előadás sváb utcajátékkal indult: a gyerekek nemesnádudvari nyelvjárásban kántált mondókákkal választották ki a mesében szereplő állatfigurákat, majd körjátékokat táncoltak. A fuvolázó számár és a harmonikázó kutya hamar beleszólt a közönség szívébe. A pécsi iskola egyik csoportja a *Szerelem* című színdarabot mutatta be, míg az idősebbek Koch Valéria verseiből készítettek lírai kollázst – egy érzékeny, művészi igényű színpadi előadást. A tábor során a nemesnádudvariak más csoportbéli társaikkal is megosztották táncaikat és mondókáikat. Különösen mély benyomást tett a tábor résztvevőire az a két tanuló, akik saját harmonikájukkal kísérték a közös énekléseket és táncokat.

A színpadon túl is teret kapott az ötletgazdag teremtő tevékenység: a Magyarországi Német Írók és Művészek Szövetsége (VUDAK) nemesnádudvari kiállítása által ösztönözve a gyerekek saját műalkotásokat készítettek. Festményeik között akadtak elvont és mértani elemekre épülő művek is, de sokan személyes élményeiket – például a bakonyi kisvasutazást vagy az Iglauer Parkban tett sétákat – örökítették meg. A program egyik csúcspontját a Városlődön működő magyarországi német tájház meglátogatása jelentette. A gyerekeket mélyen megérintette a kiállítás. Egyikük, egy nyolcéves kislány így fogalmazott: „Nagyon tetszik nekem ez a ház. Nagyon szeretem a régi dolgokat. Örülök, hogy magyarországi német vagyok. Szeretek a falumban, Nemesnádudvaron élni. Soha nem szeretnék városban lakni.”

A táborat a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata, a Német Szövetségi Belügyminisztérium, valamint Magyarország Kormánya, a Miniszterelnökség támogatta a Bethlen Gábor Alapkezelőn keresztül.

E szavak tömören és hitelesen ragadták meg a tábor lényegét: az identitás megőrzését, a hagyományok továbbadását, valamint az elődök örökségének új tartalommal való megtöltését. A színjátszótábor három évtizede újra és újra bebizonyítja: a színpad varázslatos tér, melyen fiatal álmok kelnek szárnyra, tehetségek bontakoznak ki, és ahol a magyarországi német kultúra élő, eleven valósággá válik. Méltó jubileum – és ígéret a jövőre.

LdU Presse

Az MNÁMK Ifjúsági tánc csoportja Athénban

Egy különleges táncprojekt élményei

2025-ben iskolánk, a *Magyarországi Németek Általános Művelődési Központja* (MNÁMK) tizenegy táncos diákja három pedagógus kíséretében egy nemzetközi táncprojekt keretében Görögország fővárosába, Athénba látogatott. A program célja az volt, hogy a résztvevők közvetlen tapasztalatot szerezzenek más nemzetek kulturális hagyományából és bemutassák a magyarországi német táncokat.

Az egyhetes tanulmányútra a csoport repülőgéppel indult Athénba. A megérkezést követően a *Deutsche Schule Athen*/Athéni Német Iskolába látogattunk, ahol a helyi szervezők nagy szeretettel fogadtak minket. Az ismerkedést követően elfoglaltuk szállásunkat, majd Athén belvárosába utaztunk, ahol megcsodálhattuk a város nevezetességeit és történelmi hangulatát.

Másnap megkezdődött a nemzetközi táncprojekt iskolai programja, amelyen a mi, bajai csoportunk mellett egy *bolgár diáktáncgyűttes* is részt vett. A program lehetőséget adott arra is, hogy a résztvevők betekintést nyerjenek egymás hagyományába. A bolgárok mutatták be elsőként a műsorukat, amit közös tánc ház követett. A görög és magyar résztvevők is örömmel táncoltak. Ezután adhattuk elő a magyarországi német néptáncokból összeállított koreográfiáinkat. Délután az Akropolisz és az Akropolisz Múzeum volt a célpontunk. A helyszínen nemcsak a látvány, hanem a történelmi háttér is gazdag élményt nyújtott. Ezt *Szauter Terézia* tanárnő ismertetése tette még tartalmasabbá.

A harmadik napon, szerdán került sor a *Magyarországi Német Általános Művelődési Központ* (MNÁMK) Ifjúsági tánc csoportjának hivatalos bemutatójára a *Deutsche Schule Athen* (DSA) diákjai és tanárai előtt. Az előadás nagy sikert aratott, a közönség érdeklődéssel fogadta a magyarországi német, valamint a magyar elemeket is tartalmazó táncainkat. Ezt követően a görög diákok adták elő saját táncműsorukat, így sokszínű, kulturális élményben lehetett részünk. A programot egy közös tánc házzal zártuk. A délutáni órákban a kikötő környékét fedeztük fel, majd egy közös vacsorán vettünk részt, amelyet az Akropoliszra nyíló kilátás, valamint a naplemente látványa tett még különlegesebbé. A finom ételek és a baráti hangulat tovább erősítették az összetartozás élményét.

Kirándulás következett: az attikai félsziget legdélebbi pontjához, a *Szunion-fokhoz*, ahol megcsodáltuk a *Poszeidón-templomot*. A hely nemcsak történelmi és kulturális jelentőségű, de lenyűgöző kilátást is nyújt az Égei-tengerre, melyben jól fürödtünk!

A hét végén élményekkel gazdagodva indultunk haza, Budapestre. Ez az út olyan kulturális csereprogram volt, amely felejthetetlen, életre szóló élményt adott, s megerősítette bennünk az identitástudatot, a nyitottságot, és megmutatta a nemzetközi együttműködés fontosságát.

Ezúton is köszönjük a szervezést *Szauter Terézia*, *Melcher Zsanett* és *Emmert József* tanárainknak, akik szaktudásukkal és elhivatottságukkal hozzájárultak a program sikeréhez.

Kapitány Klarissza
MNÁMK 11.b. osztály

Bibliatábor a jubileumi évben

A katolikus egyházban a 2025-ös esztendő szentév, más néven *jubileumi év* vagy *az irgalmasság nyara:* a remény, a megbocsátás, a kegyelem és a zarándoklatok éve, amelyre rendszeresen huszonöt évente kerül sor. Ezen eszmék jegyében a *Szlovák Identita Egyesület XI. ökumenikus ifjúsági bibliatáborát* az anyaországban, Szlovákiában rendezte meg. A tábor, ahogy az már évek óta megszokott, a *Pozsony melletti Mariankán, a Zarándokházban* tartották. A bibliatáborba *Dabas-Sáriról, Püspökhatvanból, Tatabánya-Bánhidáról* és *Sóskútról* összesen huszonnégy fiatal hívó érkezett.

A bibliatábor témája a szentév üzenetének egyik kulcsfontosságú eleme volt – *a remény,* amely arra emlékeztet minket, hogy fontos hittel és bizalommal élni a jövőben, életünk minden területén. Az egyhetes tartózkodás alatt a tábor résztvevői *Klauszné Fuzik Ildikónak,* a vallási terület identitásszakértőjének és *Klausz Karolának,* a *Szlovák Identitás Egyesület elnökének* köszönhetően megerősödtek ebben a gondolatban. A vezetők személyes beszélgetésekben is arra biztatták a fiatalokat, hogy soha ne veszítsék el a reményt, és amikor elhagyatottnak érzik magukat az életükben, ima vagy templomlátogatás révén újítsák meg személyes párbeszédjüket az Úrral. Mindezt a *Szűz Mária születése bazilikában* tartott szentmisén való napi részvétel tette lehetővé. Az élet szépségének megtalálását és a remény megőrzését jóban és rosszban, minden körülmények között – ezt erősítették meg a gyerekekben.

A *Miniszterelnöki Hivatal* vallási és nemzetiségi ügyekért felelős államtitkára, *Soltész Miklós* is meglátogatta a táborozókat, és tartózkodásának első két napját közöttük töltötte. Őszintén lelkesedett és meghatóta a gyerekek előadása az imáktól az énekeken, versmondásokon, lelkigyakorlatokon, játékokon át a táborban uralkodó hangulatig. Részt vett a programokban, különféle logikai és társas játékokban, focizott a fiúkkal, és megtanította a gyerekeknek a régi magyar játékot, a mé-tát, amely hasonló a baseballhoz. Az államtitkár látogatása nagy megtiszteltetés volt a gyerekek és az Identita Egyesület vezetése számára, amely megerősítette meggyőződésüket a testvériség és a hit ápolásának fontosságáról.

A vendég távozása után a gyerekek csodálatos pillanatokkal és kalandokkal teli napokat töltöttek: megtekintették *Pozsony* nevezetességeit, együtt imádkoztak a *Szent Márton-Székesegyházban,* sétáltak az Óvárosban és a Duna-parton és jól érezték magukat az *Eurovea* bevásárlóközpontban is. A *mariankai történelmi zarándokház* és a *Mariánské údoli* környezetében felejthetetlen pillanatokkal éltek át, melyeket a hit és a szlovák szó fonott össze. *Erika Zemenová Palečková* jačai szlovák nyelvtanárnő segítségével naponta gyakorolták ősük nyelvét. A tartózkodás relaxációs részében *szabad vitákat tartottak,* az Identita Egyesület filmjeit nézték, vallásos énekeket énekeltek, sétáltak a környéken, fociztak, kosárlabdáztak és különféle társasjátékokat játszottak *Klausz Kornel* segítségével.

Idén is csodálatos közös élmények kötötték össze fiataljainkat. Köszönjük a csodás hetet a *Bethlen Gábor Alap,* a *Határon Túli Szlovákok Hivatala,* a *Budapest V. és XI. kerületének szlovák önkormányzatai,* valamint a *Klausz Ügyvédi Iroda* anyagi támogatásának!

kk.

Doncsev Toso: Korszakok korlátai

Gondolatfutamok, aforizmák

Az idén 80 éves **Doncsev Toso** jelen kötete, a *Korszakok korlátai* – a szellemi példaképek, Marcus Aurelius római „filozófuscászár” és Márai Sándor, a nagy magyar író nyomdokaiba lépve – elmélkedéseket tartalmaz. Bár a forma néhol hosszabb, néhol rövidebb, egyvalami közös minden szövegben: a meginghatatlan világlátás.

A bolgár–magyar szülőktől származó író, szociológus és nemzetiségi politikus alapvetően erkölcsi kötelezettségekről, történelmi igazságtételekről, társadalmi anomáliákról, generációs problémákról szól. Máskor filmekről és könyvekről születnek az esszék, de az öregség, a család és a derű is helyet kap az idej, tavalyi évben jegyzett munkák témavilágában. A leírtak megte- szik hatásukat: jelenünk, múltunk és jövőnk átértékelésére sarkallnak.

Navarrai Mészáros Márton
a kötet szerkesztője

A szívinfarktus hosszú távú hozadéka

A sok munka, a stressz, a kialvatlanság, a magas vérnyomás megérlelte végzetes gyümölcsét: ötvenéves apám szívinfarktust kapott 1964 késő őszén. Erős szervezetének, valamint Haynal Imre professzor és unokanővérem, dr. Vargányi Márta szakértő gondoskodásának hála gyorsan felépült, ám lejárt jogosítványát a kórismére hivatkozva nem hosszab- bitották meg. Így jobb híján húszéves egyetemistaként kénytelen let- tem – a családi üzletmenet érdekében – sofőrnek szegődni apám mellé. Hónapokig fuvaroztam őt a Bosnyák téri nagybani piacra, majd a be- vásárlás után zöldség-gyümölcs boltunkba, a XII. kerületi Lékai térre.

Az üzletmenet csinja-binja ismerős volt előttem már korábbról, hisz az eladói pult körül, rekeszek és ládák között cseperedtem fel. Az át- lagvevők lélektanában viszonylag könnyen eligazodtam, ám most megtapasztalhattam: apám másképp tárgyalt vevőként a termelőkkel, mint kereskedőként saját vásárlóival. Ismerősökkel, ismeretlenekkel, barátokkal, honfitársakkal parolázott hajnalonként. Tárgyalt, viccelt, érvelt, bókolt, kedélyeskedett, ahogy a helyzet megkívánta, nem té- vesztve szem elől a célt: a jó vételt és a tartós kapcsolat megőrzését. Stílusát aszerint igazította, hogy bolgár, magyar vagy sváb gazdával alkudozott-e.

Harminc évvel később, a kisebbségi kerekasztal elnökeként a közös cél érdekében más környezetben, más partnerekkel, de sikeresen ka- matoztattam édesapám bevált tárgyalási technikáját. Mindmostanáig hálás vagyok érte.

A Váci utcán végestelen-végig

Szembejön velem a bolgár milliárdos a pesti Váci utcán. Ketten tudjuk, hogy a turisták tömegében egy dúsgazdag vállalkozó sétál: ő meg én. Talán ő nem is gondol most a milliárdjaira, ez bizonyosan másnak sem jut az eszébe egy átlagos, nyugdíjas kinézetű, nyurga, ősz férfiú láttán. Restelkedem magamban, hogy bezzeg nekem csak ez jár a fejemben. Nem állítom meg, megyek tovább, bár lehet, hogy szívesen venné a régi ismerős köszöntését.

Akár még hasznot is húzhatnék egy baráti gesztusból.

A siker titka

A bolgárkertészek sikerének titkai: a távlatos tervezés, a kitartó munka, a közmegegyezéssel döntéshozatal, valamint a kölcsönös haszon elve és gyakorlata volt. Ez a sikeres társadalmi együttműködés általános receptje is.

Jelenleg

A Nagytétényi Kastélymúzeum bejáratánál, a híres törökverő hajdani palotájának kapuján az alábbi felirat virul: „A Múzeum jelenleg zárva.” Mít jelent a „jelenleg” a mai magyar honban? Időtartamban mérve napokat, heteket, hónapokat, netán éveket? Sejtette-e vajon gróf Savoyai Jenő, a győzedelmes császári hadvezér, midőn a török hódoltság alól felszabadította a rabul ejtett földeket, hogy négy évszázad múltán – bár az ódon épület toronyórája még a perceket is pontosan mutatja – az időkezelés keleties állapotokat tükröz majd kis hazánkban?

Még mindig bizonytalan, hogy ki, miért és miként határozza meg a költségvetési határokból eredő időtartamot, éppúgy, mint az is, hogy ki viseli mindezt a felelősséget. Európa keleti fertályán a kiszámíthatatlanság máig ható szilárd közigazgatási és osztársadalmi örökség.

Őszi reggel Rózsavölgyben

Csattognak a villamosvagonok vaskerekei a völgyben. Keserű kávé illata keveredik a száradó avaréval. A sárguló lombokon át szikrázik a rőt napsugár. A szorgos ácsok már kopácsolnak a szomszéd ház tején. Merengő mondataimat lejegyzem a szövegszerkesztő masinám agyába. A fáradhatatlan, fekete vakond ma hajnalban a kertünkben ismét feltúrta a frissen nyírt, élénkzöld gyöpöt.

Mimi néni tánciskolája

Izzadt tenyerek, izzadó hónaljok, pelyhedző legénytollak, bimbózó bakfiskeblek, bécsi és angol keringő botladozva egy szál zongorakísérettel. Ez volt a Kádár-korszak néminemű polgári korrekciója a főváros V. kerületében, a Gerlóczy utcában, a levert forradalom után, a beat-korszak előtt.

Teknőc

A zoológusok szerint a teknőcök az állatvilág matuzsálemei. Jonathan, a Szent Ilona-szigeten élő aldabrai óriásteknős másfél éve töltötte be a százkilencvenedik születésnapját a Guinness-rekordok könyve szerint. Habár a teknősfélék – ellentétben az emberrel, aki a százhuszonkét földi évet bizonyítottan még nem tudta túlszárnyalni – akár két évszázadot is megélhetnek, lassúak és esetlenek. Úgy hírlík, elsősorban kemény páncélzatuknak köszönhetik hosszan tartó testi épségüket. Talán még annak is, hogy süketek.

Vénségünkre mi is megvakulunk-süketülünk, de ha korábban sem hallanánk és látnánk meg azt, amit nem kellene, talán mi is megélnénk a teknőskort.

Kortársaim, csak egyet tanácsolhatok: növesszetek lelki páncélt!

Önmeghatározás

Bolgár származású magyar író vagyok, a magyarországi bolgár közösség tagja. Nézőpontom, látásmódom kettős, érzékeny vagyok a különbözőségekre, a párhuzamokra, az ellentmondásokra.

Ezeket meg is fogalmazom, nem hallgatom el, sőt olykor hangsúlyozom is a hasonló jelenségek eltérő, néha észrevehetetlen, rejtett vonásait. Kedvelem a humort, az iróniát, magamat is karikázom-nevetem, ha kell. Kettősségemet vállalom és megvallom, nem simulok be egyetlen törzsszellemiségbe sem. Az írás az önkifejezési eszközüm: szavakkal ábrázolom a valóságot, az emberi viszonyokat, az érzelmeket, a gondolatokat, teszek vallomást a világról, tárom fel véleményemet és meggyőződésemet.

Nem hiszem magam tévedhetetlennek, olykor önmagam ítéleteivel is vitába szállok. Készen állok nézeteimet felülvizsgálni, úgy vélem, nem vagyok őszintétlen. Talán többeknek is hasznára válhat, ha szembesülnek állításaimmal, ha az én nézőpontomból csodálkoznak rá környezetükre és saját magukra.

Táblaavató

1960 júliusának egyik tikkasztó délutánján felmáztam apám szülőházának padlására a bulgáriai Draganovóban, és átkutattam nagyanyám kelengyés ládáját, ahol egy Magyarországról hozott lenvászon törülközőt találtam, beleszótt felirattal: „Jó reggelt! 1902”.

Ez volt dédapám, Karaivanov Angel egyetlen, utódaira hagyományozott magyar nyelvű emléke vándorkertész múltjából. A hívószó, amely apámat harminc év múltán, tizennyolc évesen Budapestre csábította, majd egy Piroska nevű gyöngyösi lánnyal kötött házassága örökre ideláncolta.

A tizenhárom nemzetiség közül csak a honi bolgárság – természetesen évszázados ingázás után – állapotodott meg saját akaratából, de a körülmények hatalma folytán végleg közös hazánkban, s lett hasznos polgársága a befogadó nemzetnek.

Isten áldja és óvja a vendéglátók és a vendégek együttműködését és termékeny barátságát!

(A bolgárkertészek tiszteletére állított újbudai emléktábla 2023. november 2-án megrendezett leleplezésén elhangzott beszéd szövege.)

„Az ajtó mögött háromszáz csoda van” *

Životinjska brojalica

Jedan čuvar
zoo-parka (glup je
bio pa i zao),
kaveze je otključao,
životinje popuštao.
Sad po gradu iza brda
jure zvijeri, cijela krda:
Deset divljih divokoza,
devet deva,
osam osa,
sedam sova,
šest šakala,
pet pjetlića,
četir' čavke,
tri tuljana,
dva dvoroga nosoroga
i za njima jedan jež,
ja sam vija a ti bjež!

Pomaz, 21. lipnja 1989.

Ki tudná nekem megmondani, hogyan is kell unatkozni? Életemben még sohasem unatkoztam, ezért nem tudom hogyan kell azt csinálni. Mondják, hogy az unalom kellemetlen, sőt, még borzalmas is lehet! Vannak, akik így panaszkodnak: „Belehalok az unalomba!”. Időnként hallom, hogy a gyerekek, de még a felnőttek is unatkoznak. A házuk tele van mindenféle holmival, készletekkel és játékokkal: benzinkút rengeteg autóval, házacska teljes berendezéssel, tűzhely edényekkel, mindenféle figurák az egértől az elefántig, a nyusziktól a lovakig, kártyák, könyvek, társasjátékok... és mégis unatkoznak.

Unatkozni nem tudok, de tudom, hogy mi a gyógyír az unalomra. Az AJTÓ! Igen, az ajtó! Ha valaki unatkozik, csak kinyitja az ajtót, és mondjuk bekukkant a konyhába, a folyosóra, vagy kimegy az udvarra, és máris rengeteg ötlete támad. Például megnézi, ott van-e még a csiga, amelyet tegnap az útról a bokrok alá vitt, nehogy valaki eltapossa. Ezután megszámolja a leveleken mászkáló katicabogarakat. Észreveszi, hogy az udvar végén kivirágzott a gyermekláncfű, máris szed egy csokorra valót, és fon belőle egy arany koronára hasonlító koszorút. Fejére teszi, nézegeti magát az ajtó üvegében, és már hallja, hogy a háta mögött érkeznek a barátai és csodálkoznak, hogy milyen szép a koszorú. A kislányok sorban felpróbálják... néhányan ugróköteleznek, mások fociznak vagy célba dobnak... Ha ahhoz van kedvük, elvarázsolt homokvárat, sárkánybarlangot építenek... A gyerekek, mielőtt ebédelni mennek, megbeszélik a délutáni találkozót a játszótéren, az új csúszda mellett.

És valóban, sorban nyílnak az ajtók, és a gyerekek a szüleikkel indulnak a játszótérre. Amíg a nagyobbak sorakoznak a csúszdánál, bujkálnak az alagutakban vagy robognak a rollereiken, a szülők hintáztatják a kisebb testvéreket és arról beszélgetnek, hogy még a szünetben elviszik a gyerekeket az állatkertbe. Képzeltetik, hogy egy ilyen naaagy ajtó mögött, mint amilyen az állatkerté, mennyi csoda rejtőzik!

Jó ötlet lenne egy erdei kirándulás is. Igazatok van amikor azt mondtátok, hogy az erdőbe általában nem ajtón keresztül megyünk be, hanem bárhol, két fa között, amerre az utunk vezet. De ne felejtsetek el azt sem, hogy majdnem minden ajtó azokból a fákból készült, amelyek az erdőben nőttek, és mögöttük már akkor is csodák rejtőztek. Aztán mikor hazaértek, jusson eszetekbe, hogy a ti ajtótok mögött is mindenféle csodák bujkálnak, ezért óvatosan nyissatok be, és vigyázzatok, hogy ezek a csodák ki ne szökhessenek! Amikor a szünet véget ér, akkor se szomorkodjatok, mert minden óvoda és minden iskola épületén van ajtó, és mögötte biztosan rejtőznek csodák, és történnek csodálatos események.

Most pedig én is ajánlok nektek egy ajtót és mögötte egy varázs-kulcsocskát, amely csupa betűből áll. Aki már megtanulta az összes betűt, az elolvashatja a kulcs-verset, és így megnyitja ezt a könyvet is. Aki még nem tud olvasni és csak a képeket nézegeti, biztosan megkérdezi majd anyától, apától, nagytanyától vagy az óvónénitől az óvodában: „Mi van ide írva?”. Ők valószínűleg mindent felolvasnak, amire kíváncsiak vagytok. Remélem, találtok néhány csodát az ajtó mögött, amit megmutathattok vagy le is rajzolhattátok azt, ami különösen megtetszett.

És mi lenne, ha lerajzolnátok magatokat a saját ajtótok mögött, a kedvenc „csodáitokkal”?

* Horvát szólás-mondás

Barba sunce

Barba Sunce je danas
ustao vrlo rano.
Popeo se na vrh prstiju
da bi preko planine
ugledao more.

Probudio je galebove
i posrebrio ribice
da ih galebovi bolje vide.
Očito je, on navija za
galebove a ne za ribice.

Posrebrio je i one,
noćas ulovljene, one
u ribarskim brodicama,
nebi li bile privlačnije
kupcima, tamo na tezi.

Osjajio je i tamnu kožu
ranih kupača,
a za doručak je pojeo,
sve bijele oblačice,
kao fatu od šećera.

Vodu u zaljevu je zagrijao,
da djeca ne nazebu,
brčkajući se satima
i vrišteći, kad ih odrasli
vode iz vode.

Zacaklio sva zaobljena stakalca,
tako prevario neumorne
sakupljače „blaga“.
Pozajmio je zrcalo
krestici svakog vala.

Obojio cvijeće, voće,
leptire, brodice, djecu
i morske ježeve
a oznojio one, koji
nemaju praznike.

Narumenio je svako lice,
ocrvenio kožu
neopreznih kupača,
čučno kraj mora i sam
pocrvenio od silnog rada.

Naherio kapu
i zasukao brkove
od sivih oblaka
a dugu, riđu bradu
je prostro po moru, pa je...

T O N U O
O N U O
O N U O
N U O
N U O
U O
U O
O
O
O

Selce, 2. srpnja 1999.

Ljetna večer

Ležim na dlanu doma
iznad lastina stana,
samoćom obvijena,
zvijezdama prikovana.

Ipak tek sad poleti
sobodna mašta moja.
U plavoj travi cvrčci
ne štete glazbala svoja.

Suvišna strofa

Što bi bilo... što bi bilo...
kad bi gvožđe bilo gnjilo,
kad bi grožđe bilo od stakla?
To bi bilo gore od pakla.
To bi bila katastrofa!
Zato je suvišna ova strofa.

Pomaz, 1990.

Grigor Vitez

Lastavica

Lastavice gdje si bila?
U dalekom svijetu.
A što si nam donijela?
Proljeće na repu.
A kako si putovala?
U kabini aviona.
Koliko te put stajao?
Oko dva-tri miliona.
Gdje ćeš sada stanovati?
Tu pod krovom.
Jer u onom starom stanu?
Ne, u novom.

Nyári este

Otthonom tenyerén fekszem
fecskek fölé emelten,
magányba bugyoláltan,
csillaggal leszögelten.

És mégis, képzeletem
szabadságát most éli.
Kék fűben a sok tücsök
hangszerét nem kíméli.

Fölösleges strófa

Mi is volna... mi is volna...
hogyha a vas petyhüdt volna,
ha a szőlő üveg volna?
Pokolnál is rosszabb volna.
Az volna a katasztrófa!
Fölösleges hát e strófa.

Pomáz, 2016.

Grigor Vitez

Kicsi fecske

Kicsi fecske merre jártál?
A messzi világban.
És... te nekünk, mit is hoztál?
Tavaszt a farkamon.
Na és hogyan utazgattál?
Repülőgép kabinjába'.
Hát az utad mibe került?
Á csak egy-két millióba.
És ezután hol fogsz lakni?
Eresz alatt.
Tán a régi lakásodban?
Rakok újat.

Kincsek az értéktárakból

A magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvényt 2012 tavaszán fogadta el az országgyűlés. A törvény értelmében a nemzeti értékek megóvandó értékek, azok azonosításában, rendszerezésében, adataik nyilvántartásba vételében és folyamatos frissítésében, gondozásában a megyei önkormányzatok működhetnek közre. Ezúttal is az értéktárakba felvett, ott nyilvántartott kincsek közül válogattunk.

Szlovák Tájház (Isaszegi települési Értéktár)

Az első felvidéki szlovák (tót) családok 1700 körül települtek be az akkor még szerény lélekszámú, a törökök kiűzését követően éppen csak újjáéledő faluba. A Templom utca 30. szám alatt található Szlovák Tájház páratlan kincseket őriz abból a korból, amikor sokan még tótul beszéltek a faluban. (A mai Damjanich János Általános Iskolában, amely 1905-ben állami elemi iskolaként kezdte meg működését, a II. világháborúig szlovákul is tanítottak.)

A Tájház építési ideje ismeretlen. Hagyományos háromsztatú, alap nélküli vastagfalú ház. 1993-ig volt lakott, azóta funkcionál Szlovák Tájházként (Oblastný dom). A tulajdonosok (*Fuferenda* Lászlóné és családja), valamint a Szlovák Nemzetiségi Önkormányzat gondozzák a kiállított bútorokat, textíliákat, kézimunkákat, földműveléshez és állattartáshoz használatos szerszámokat. Ezek sorát egészítik ki az 1875-1975 közötti időszakból megtalált iratok, igazolványok, korabeli bibliák, szentképek.

A tájházban rendszeresek a hagyományörző tevékenységek, elsősorban a közös gasztronómiai programok, de visszatérő rendezvény a Májfa-állítás, illetve -döntés, és évente megrendezésre kerülő esemény a szüreti mulatság is.

Radics Noémi festő (Ceredi települési Értéktár)

Radics Noémi 1976-ban született, Cereden él. Műkedvelő roma festő, a falu büszkesége. Ahogy arról egy kiállítása megnyitóján *Pálinkás* Sándorné, a Nógrád Megyei Tudományos Ismeretterjesztő Egyesület elnöke beszámolt, Noémi felmenői között számos ügyes kezű, a művészet iránt fogékony ember volt. Édesanyja tehetségesen rajzolt, hímzett és kézimunkázott. Apai nagymamáját – nő létere – Cered legjobb vályogvetőjeként tartották nyilván, keze munkáját még manapság is őrzi a faluban jó néhány az '50-es években épült ház. Az apai ág férfi tagjai közül sokan zenéltek: hegedűn vagy cimbalmon játszottak. Édesapja egyik unokatestvére, *Radics* Szilveszter szintén foglalkozott képzőművészettel. Ő maga 2007-ben egy *Cene gál* István festőművész által vezetett alkotótáborban ismerkedett meg a magasabb szintű technikai

ismeretekkel. Termékeny alkotó. Művei számos önálló és csoportos kiállításon szerepeltek nemcsak Nógrádban, hanem Pest vármegyében, sőt az országhatáron túl, Szlovákiában is. Egyik képével nívódíjat nyert. Salgótarjáni egyéni kiállítása beszédes címe (Kifelé a mélyből) személyes életútjára is vonatkozható. Cered lakói értékesnek találják a műveit, munkásságát, s e véleményüket a helyi Értéktár Bizottság is magáévá tette, amikor nevét a falu Értéktárában is rögzítették.

Ágai Adolf lapszerkesztői és irodalmi munkássága (*Dabasi települési Értéktár*)

Ágai Adolf (1836-1916) író, újságíró, szerkesztő, humorista. A magyar sajtótörténet sokoldalú és műfajteremtő egyénisége, életrajzírói az első sikeres magyar nyelvű zsidó íróként-újságíróként összegzik pályáját. A Forgó bácsi, Csicseri Bors, Porzó és egyéb álnevek későbbi viselőjének édesapja, dr. Rosenzweig József tizenhárom évesen az üldözések elől menekült Lengyelországból Magyarországra. Gyermekkorai nagy álmát, az orvosi diplomát a reformkor politikusa, *Klauzál* Gábor támogatásával sikerült megszereznie. Orvosként először az akkor horvát anyanyelvű Jánoshalmán (Jankovác) telepedett le feleségével. Itt született meg Adolf fiuk is, aki Pécelen megkezdett elemi iskolai tanulmányait Alsódabason folytatta, ahol édesapja a Halász család orvosa volt. Apja 1847-ben Abony község szolgálatába állt, így Adolf tizenegy évesen ismét iskolát váltott. Rosenzweig doktor 1848-ban Ágaira magyarosította családját, s végleg Abonyban telepedett le. Ágai Adolf itt együtt gyerekeskedett *Márton* Ferencsel, a későbbi *Abonyi* Lajos néven híressé vált íróval, és *Simonffy* Kálmán dalszerzővel. Itt kezdte el a középiskolát, melyet Pesten és Szolnokon folytatott, majd a nagykőrösi gimnáziumban fejezte be, ahol *Arany* János volt az irodalomtanára. Ő bátorította első írásainak közreadására.

Orvosi diplomaszerezését követően végül újságírónak állt. 1868-ban kezdődő lapszerkesztői korszakát a híres élclap „Borsszem Jankó”, a képes családi lap „Magyarország és Nagyvilág”, valamint a „Kis Lap” című gyermekújság jellemzik. Porzó álneven a tárcalevél műfajteremtője. A humorral, satírával oly sikeresen bánt (különösen a Kortársaim jellemrajzai sorozatában és köteteiben), hogy *Krúdy* Gyula szerint egy időben neki volt a legtöbb ellensége Magyarországon. Számos fiatal tehetség, például *Szép* Ernő, *Heltai* Jenő, *Csathó* Kálmán, *Vay* Sándor pályakezdését segítette. Németből és franciából fordított regényeket. A századforduló után a Nyugat köreiből már korszerűtlennek, elavultnak ítélték Ágai nézeteit, aki együtt képviselte a zsidó identitás megőrzését és az asszimilációt. Amikor elhunyt, a nekrológokban úgy írtak róla, mint aki néhány művével biztosította helyét a magyar irodalom panteonjában.

Svájceráj (*Szabadkígyósi települési Értéktár*)

A település legöregebb épülete viseli ezt a nevet, mely a szabadkígyósi Wenckheim-kastély szomszédságában, a lovarda mellett elhaladva található. Ezt is a Wenckheim család építtette. Tulajdonképpen egy egykori tehénistálló, mely az urasági magtár szomszédságában állt. A göbolyók, azaz a hizásra fogott marhák elhelyezésére szolgált. A közkeletűvé vált Svájceráj nevet azért kapta, mert Svájcból hozott szimentáli fajta szarvasmarhakkal töltötték meg folyamatosan. Ez a világ legismertebb kettős hasznosítású fajtája, mely egyaránt megállja a helyét a tej- és a hústermelésben is. Szabadkígyóson levágásra szánt állatokként foglalkoztak velük.

A Svájceráj eredetileg a grófi majorság épületeihez tartozott, az udvarán pedig bálterem volt a cselédeknek. A gróf annak idején egy szép japánakácot is ültetett ide, amely ma helyi jelentőségű védett természeti érték.

Az istállót korábban a település önkormányzata már felújította, akkor a cél az volt, hogy az állagromlást megakadályozzák. Igyekeztek az épületet minél inkább eredeti formájában helyreállítani, csak azokat az oszlopokat, gerendákat cserélték ki, amelyek már nem voltak menthetők, a többi eredeti állapotában látható.

Jelenleg kiállítótérként működik. A jókora épületbe belépve egy kávézóba jutunk, a jobb oldalán nyíló teremben kocsimúzeum várja az érdeklődőket, a baloldali teremben a Kígyósi-puszta és a térség természeti környezetét s állatvilágát ismertető Pusztakiállítás, a Réthy Zsigmond munkásságát bemutató emlékkiállítás tekinthető meg. Gyermekfoglalkoztató is található a felújított térben. A termet két „les” osztja ketté, melyekből olyan élőhelyekre nyílik virtuális rálátás, ahová a kirándulók általában nem szoktak eljutni. A Svájceráj közepén kis kávéház is működik.

Heimatmuseum (Etyeki települési Értéktár)

Az Etyeki Németek Egyesületének háza 1920-ban épült. Előbb egy sváb család otthonaként és borkereskedői házként működött, majd a történelem folyamán sok változáson ment keresztül. Az eredeti tulajdonosokat 1946-ban elűzték, Németországba telepítették ki. A családi ház ezután szülőotthonként, majd napközi otthonként üzemelt.

Az 1993-ban megalakult Etyeki Németek Egyesülete még abban az évben megkezdte a Magyar u. 5. sz. alatt található épület átalakítását, hogy abban Tájékozódási és az egyesület számára közösségi teret hozzanak létre. Az 1994-ben átadott épületben egy tájházterem, bemutató konyha, az udvarban egy fedett szerű készült. A sváb hagyományok ápolását, fenntartását, a sváb kultúra bemutatását a mai napig is nagyon fontos feladatuknak tartják.

Etyek nagyközség lakóinak valaha alapvető része volt a török idők után betelepült német telepesek és leszármazottaik, akik évszázadokon át meghatározták a falu arculatát. Ők tették le a szőlőtermelés és borászat alapjait, vallási és kulturális értékeket hoztak a településre. A Tájházaiban a hétköznapi élethez tartozó háztartási eszközök, népviseleti ruhák, tisztaszoba részlet, a vallási élet emlékei találhatóak. A bútorok, népviseletek, vallásos tárgyak, gyerekjátékok mellett jelentős a fotógyűjtemény is.

Szabadtéri kiállító terükben a szőlőműveléshez és egyéb más mezőgazdasági munkákhoz szükséges eszközöket, az őseik hétköznapi életéhez, ünnepeihez, gyászához tartozó tárgyakat mutatnak be (köztük halottas- és tűzoltókocsit is, melyek ma már ritkaságszámba mennek). Az egyesület szeretné a helyi sváb hagyományokat megtartani, a jövő nemzedékeknek bemutatni és átadni.

Vorhand Mózes tevékenysége (Makói települési Értéktár)

Vorhand Mózes Nyitrán született 1862-ben, ahol negyedszázadon keresztül a rabbitanács vezetője volt. 1912-ben hívták meg a makói ortodox zsidó közösség élére, amelyet egészen 1944-ig, haláláig vezetett. Irányítása alatt neves tanház (jesiva) működött a városban a Vásárhelyi utcában. Fő műve, az Ohel Mose főleg Tóramagyarázatokot tartalmaz. A vészorszak idején, még a deportálás előtt meghalt. *Bacsikai Sándor* (Somré Hádász Egyesület) írja róla, hogy azzal vádolták meg: kémekkel tart kapcsolatot, s a csendőrorsön kinozták halálra. Néhány tanítványa ugyan elintézte, hogy a budapesti ortodox kórházba szállítsák, de belehalt a sérüléseibe. „Vorhand főrabbi a halála közeledténél tudatában megjövendölte a zsidó népre váró szenvedést, de megfogadta, hogy a makóiak érdekében közben fog járni a Teremtőnél. Csoda folytán a Szegedről indult három transzportból kettőt az auschwitzi célállomás előtt visszafordítottak, és Ausztriába irányítottak, így a makóiak jelentős része megmenekült a megsemmisítéstől.”

Makón, a jángori temetőben nyugszik. A csodarabbiként és igaz emberként (cadik) tisztelt Mose Vorhand sírja ma az ortodox zsidók egyik legfontosabb magyarországi zarándokhelye. Halálának ötvenedik évfordulóján világtalálkozót tartottak a tiszteletére.

Mezőberényi szlovák női viselet (Mezőberényi települési Értéktár)

A háromnemzetiségű falu (majd mezőváros, város) a törökök utáni időben magyarokkal, németekkel és szlovákokkal települt újra. Évszázadokon át Berény legzártabb közösségét alkotva, külön színfoltot jelentett a szlovákok öltözködése. Viseleti hagyományaikhoz legtöbbször ragaszkodtak, így megőrizték a régies formákat. Egyes formai elemek, jellegzetességek erőteljesebben jelentkeztek öltözködésükben, így ruházatuk rusztikusabbnak, falusiasabbnak hatott. A női viseletben ennek az öltözködési kultúrának fontosabb elemei voltak: az alsóruhaként viselt ingváll, a szintén alsóruha pendely, a rékli (melynek díszesebb változata a vizitke), a sokszor rokolyaként emlegetett szoknya, a kötény, a kendő és a főkötő. Az igényekre épülve Mezőberényben később jelentős ruházati ipar is kialakult, de a XIX. század végéig elsősorban a háziipar volt a jellemző, az asszonyok, lányok maguk szőtték, festették, díszítették a textíliákat. Még a XX. század 50-es, 60-as éveiben is hordták (utóbb már csak az idősebb asszonyok) őseik viseletét, illetve azok üzletben vásárolható flokonból, kartonból, klottból és vászonból újjáteremtett darabjait.

Francsics Károly visszaemlékezései (*Veszprémi települési Értéktár*)

Francsics Károly (1804-1880) veszprémi borbélylegény, majd borbélymester 1827-től élt a megyeszékhelyen. 1846-tól naplót vezetett, majd feljegyzései alapján visszaemlékezést írt. Hat vakos kötetben mintegy háromezerkét száz oldalon száznegyven-százötven ív terjedelemben megörökítette saját életét és Veszprém 1827-1873 közötti hétköznapjait, a város és a megye reformkori, szabadságharc alatti és utáni történetét. Írásain keresztül a kortárs kisember szemével látjuk a reformkor, majd a dualizmus veszprémi világát, benne a borbélyműhelyeket fakana-péikkal, kopott tükreikkel. Lakásokban járunk és útszéli fogadók tágas szobáiban szalonnázunk. Báli zene zendül a veszprémi „Koronában”, citera hangjaira táncolnak a cselédek és cigányzenére kavargó a csárdás egy veszprémi vendéglő kertjében. Magyar nemzetőrök és császári katonák menetelnek a város utcáin. A Tűztorony és a városháza teraszán hol a piros-fehér-zöld, hol a sárga-fekete zászlót tűzik ki. Francsics 1848-1849-ben szorgalmasan gyűjtötte a forradalmi nyomtatványokat, mert felismerte, hogy történelmi léptékű változások szemtanújává vált. Visszaemlékezései az első, a legkorábbi irodalmi igényű önéletírásnak számít azok közül, amelyek kétkézi dolgozó embertől származnak, s magyar nyelven készültek. Műve a magyar memoárirodalom kiemelkedő teljesítménye. Emlékére Veszprémben, a Rákóczi Ferenc utca 4. szám alatt 2023-ban egy kirakatot alakítottak ki, amiben munkásságát és érdemeit mutatják be, illetve méltatják.

A matyó népművészet – egy hagyományos közösség hímzésekultúrája (*Hungarikumok Gyűjtemény, Magyar Értéktár*)

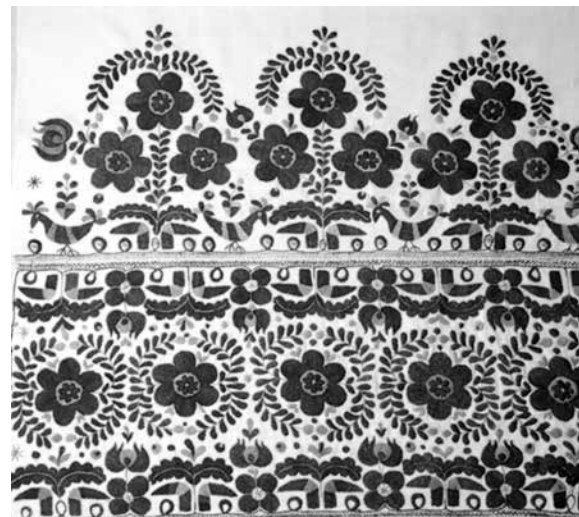
A matyók hazánk észak-keleti részének feltehetően zömében kun (kabarkun) származású, mai formájában a XVIII–XIX. században kialakult népcsoportja. A matyóság ma Mezőkövesd városának és környékének magyar lakossága. A matyó örökséget meghatározza a matyó néprajzi csoport ma is élő, hagyományos kultúrája: jellegzetes stílusú, színes népművészete, egyedi viselete, valamint erős katolikus vallásossággal átszőtt kulturális identitása. Az UNESCO reprezentatív listájára 2012-ben került fel.

A matyóság sajátos népművészete a néprajzi csoport hagyományos népi kultúrájának, társadalmának, a település szerkezetében is megnyilvánuló életformájának, mély római katolikus vallásosságából fakadó szellemi műveltségének, vagyis több évszázados gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődésének köszönhető kialakulását. A magyar nemzeti kultúra megformálódásának időszakában (XIX-XX. század fordulója) a matyó népművészet a reprezentatív magyarsággá egyik megjelenítőjeként vált közzismertté. A matyó népi műveltség összetete-

vői – népművészet, vallási hagyomány, a jeles napok és a rítusok világa, hagyományos kézműves tevékenységek, tánc-, népdal-, népzenei- és szövegfolklor, népnyelv – ma is élő elemei a közösség kultúrájának. A matyó hagyomány nem változatlan örökség, annak tartalmát az itt élők mindig újra fogalmazzák, s az egymást váltó generációk ebből merítenek önazonosságuk megerősítéséhez.

Részen a gazdasági, társadalmi lehetőségeik szűkülése, részben a szigorú helyi endogámia hagyományörzővé tette közösségüket, amit a kutatás társadalmi struktúrájukat, anyagi és szellemi kultúrájukat vizsgálva jól rögzített. Országosan közismertté vált viseletük, nemzetközi hírű hímzéskultúrájuk egészen új fejleményként a XIX. század második felében alakult ki. Díszítésvilágukat a tarka, szabadrajzú, térkitöltő hímzés jellemzi, amelyet lakástextileken, valamint vászon és bőr viseletükön egyaránt alkalmaznak. A számtalan motívum között legjellegzetesebb a matyó rózsza. A színes virágminta az önálló művészeti ággá váló bútorfestésben is főszerepet kap. A karakteres matyó népviseletet ma is szívesen felöltik a különböző helyi közösségek tagjai hagyományörző és más ünnepi rendezvényeken.

Blaskovich Múzeum és kertje – Tápiószele (*Pest vármegye Értéktára*)

A tápiószelei Blaskovich Múzeum az ország egyetlen, a második világháborút berendezésében is sértetlenül átvészelt kúriamúzeuma. A botanikailag is érdekes park közepén álló klasszicizáló kúria 1906-ban épült. E kisnemesi udvarházat vásárolta meg *Blaskovich György* (1878-1960), aki jogi, illetve testvére *Blaskovich János* (1883-1967), aki mezőgazdasági akadémiát végzett. A két fivér 1912-ben költözött Tápiószeleire. Az ő kezdeményezésükre indítja a Magyar Nemzeti Múzeum 1923-ban azt az ásatást, melynek során Tápiószentmártonban egy szkítakori fejedelmi sírból előkerül a híres „aranszarvas”, a tűzben aranyozott, szarvas alakú, elektron pajzsdísz. Régészeti kutatásaik közben bukkantak rá a tápiószelei szkítakori temetőre is, ahol a Nemzeti Múzeum régészei 1938 és 1953 között végeztek ásatást.

A Blaskovichok műgyűjtő szenvedélyének kezdete a nagyapa, *Blaskovich Gyula* (1809-1850) nevéhez fűződik, aki vásárlásaival megeremtetette a Blaskovich-gyűjtemény alapjait. Halálával e kollekció ugyancsak Gyula keresztnevű fiára (1843-1911) szállt, ki tovább gyarapította apjának hagyatékát. Műgyűjteményének legértékesebb darabjai 1889-ben a nagybányai történeti, majd 1896-ban Budapesten az ezredévi kiállítás történeti főcsoportjában is bemutatásra kerültek. Fiai: György és János tudatos munkával fejlesztették tovább az öröklött anyagot. Egész életüket annak rendelték alá, hogy családi gyűjteményük együtt, egyben és Tápiószelelén maradjon. A Magyar Nemzeti Múzeum segítségével az 1947-ben létrehozott tápiószelei múzeumi gyűjtőhely átszervezése során 1952-ben megalapították a *Tápiószelei Múzeumot*. Az intézmény vezetői – halálukig – a Blaskovich fivérek voltak. A közgyűjtemény alapítói és gyűjtői emlékére 1967-től a *Blaskovich Múzeum* nevet viseli.

A kúriát övező angolpark jellegű kert ma 1,4 hektár területű. Íves vonalvezetésű sétautak tagolják, pihenőkkel megszakítva. A park fái, cserjéi jórészt egyidősek a kúriával. Gazdag madárállománya okán 2011 óta a Madárbarát Kert címet viseli, mert a múzeumi civil egyesület révén bekapcsolódott a Magyar Madártani Egyesület madárbarát programjába. A Kulturális Örökség Hivatal 2010-ben a teljes egykori Blaskovich kúriakertet védetté nyilvánította.

(h)

Apró szobrok nagy művésze

Mihajlo Ivanovics *Kolodko*, vagy amiként Magyarországra költözvén használja a nevét: Kolodko Mihály, a kárpátaljai *Ungváron* (Uzsgorodon) született 1978. augusztus 10-én. Anyai ágon magyar, az apain ukrán család gyermeke. Előbb az ungvári *Erdélyi Béla Művészeti Szakközépiskolába*, majd a lvivi (korábban Lvov, még korábban Lemberg) *Nemzeti Művészeti Akadémia* szobrász szakán tanult. A Szovjetunióban dívó monumentális köztéri szobrászattól (mintegy annak antitéziseként) jutott el a centiméteres léptékű alkotásokig. „A nagy formák általi kifejezés lehetősége mindig is vonzott, de a sok érdekes téma megakadályozta ezt. Ezért döntöttem úgy, hogy 2010-ben a miniatúr formátumot használom. Rengeteg előnyt adott: gyorsaságot, mozgékonyt, értéket és azt a magabiztosságot, hogy kis formában is lehet monumentális gondolatot ábrázolni. Engem nagyon inspirál” – vallja magáról kolodkoart.com weboldalán.

Első apró szobrai 2010-től szülővárosa közterein okoztak meglepetést. Csakugyan meglepetést, hiszen a hivatalosság teljes mellőzésével, engedélyeztetések és avatási ceremóniák nélkül egyszer csak ott teremttek a legváratlanabb helyen (pl. hídkorlátokon, lépcsőfeljárókon, rakpartköveken). Így aztán csakugyan a felfedezés és rácsodálkozás erejével hatottak. Ezt a fajta művészi eljárást jobb híján, de lényegre törően partisan-artnak, gerilla-művészetnek nevezik. A párizsi *Eiffel-torony* és New York-i *Szabadságszobor*, valamint a brüsszeli *Manneken Pis* sajátosságá átlényegített (pufókositott) kicsinyített változata; az ukrán-cseh barátság napjára kikerült Švejk, a derék katona alakja mellett többek között *Mozart*; az ukrán és ruszin gyökerekkel rendelkező amerikai alkotó, *Andy Warhol*; a kárpátaljai képzőművész, *Havlyo Hliuk* (Glück Gábor) előtt tisztelegve állított manóméretű szobrocskákat. *Michael Strank*, ruszin származású amerikai tengerészgyalogos, a II. világháború távolkeleti hőse is így kapott tőle emléket. A legnagyobb tiszteletnek egy puttonyos *Mikulás* figurája örvend, amelyről városi legenda terjed Ungváron. A hídkorlátnak pont azon szakasza – tetején a pöttömnyi bronzalakkal – tartott vissza ugyanis ütközése után egy gépkocsit a mélybe zuhanástól. Ennek a mindössze 16 cm magasságú „csodamikulásnak” (Ukrajna addigi legkisebb köztéri szobrának) tulajdonítják a nagyobb tragédia elkerülését. Az említettekén túl számos magyar vonatkozású töpörített szobra is sorra megjelent az Ung két partján fekvő városban. Egyebek mellett *Titanic* utasait elsőként mentő *Carpathia* óceánjárót; *Csontváry-Kosztka Tivadart*; *Liszt Ferencet*; *Bartók Bélát* és a budapesti születésű világhírű amerikai illuzionistát, *Houdinit*; később pedig *Rákóczi Ferencet*; *Bercsényi Miklóst* és *Csáky Krisztinát*; *Thökölyt* és *Zrínyi Ilonát*, de a *Rubik-kockát* is emlékezetbe idézte.

Családjával 2017-ben költözött át Magyarországra, Budapestre. Első itt utcára csempészett alkotásai a magyar animációs filmek alakjaival fakasztott mosolyokat. A *Főkukac* a Nagy ho-ho-horgászból, *Mekk Elek* (aki érdekes fricskaként a Széll Kálmán téren épp azt fürkészi, hova szerelhetné fel a hóna alatt szorongatott Moszkva tér utcatáblácskát), majd nagyobb idő múltán a *Kockásfülű nyúl* a Szent György téren; *Süsü*, a *sárkány* és *Breki*, a *Muppet Show* főszereplője a Szabadság téren; *Lecsó*, a rajzfilmpatkány az Erzsébet híd alatt, vagy az Állatorvosi Egyetem eredeti kutyafej kerítésplasztikája mellé helyezett *Garfield*. Olyan figurák, mint az egy kosárban három kutya (*Egyszer volt Budán kutyavásár*), a legendás *Skála Kópé* és a *Mr. Bean* mackója is az ő kezeit dicsérik. Később súlyosabb mondandójú apróságok is kikerültek műhelyéből. Ilyen például a lekonyult lövegcsövű szovjet harckocsit (*Szomorú tank*) ábrázoló „Ruszkik, haza!” című rakparti alkotása 1956 emlékére, vagy a Megyeri híd pesti hídfőjénél fellelhető megkötözött *Chuck Norris*-szobrocška.

Ez a kicsinységében is nagyszerű plasztika annak örök „görbe tükre”, hogy a híd nevére kiírt pályázaton a legtöbb szavazatot az ő személye kapta. Azt a kimondatlan kérdést horgasztja fel, hogy valójában ki a kötni való? A Falk Miksa utcai Columbo-szobor közelében elhelyezett „Halott mókus” szobrocska kapcsán is gondolatok sora kerekedhet, pisztolyt szorongat ugyanis a mellő praclijában... s a híres nyomozó és kutyája észre sem veszi. A budapesti New York kávéház mellé telepített „Nehézbuvár kulccsal” is egy gondolati fricska. Az intézmény megnyitásakor ugyanis a tulajdonos a közönséggel a Dunához sétált, és jelenlétükben beledobta a bejárati kulcsot, hogy a kávéházat soha ne lehessen bezárni. A Balta is sajátos mementó. Helyén eredetileg a szobrász falatnyi usankája állt, amelyet egy országgyűlési képviselőnk letört és – a kávéház egykori kulcsa mellé –, a Dunába hajított. A kisbalta, vagy szekerce ennek az eljárásnak kritikájaként született meg.

A már említett tankon túl Kodolko kis méretben több nevezetes járművet is megszobort. *Rejtő Jenő 14 karátos autója* (az író egykori lakóháza közelében), az orosz hadihajó (az angyalföldi Moszkva sétányon, egy kőből készült, csak hozzá képest hatalmas ujjhegyen, az orosz-ukrán háborúra reflektálva); a felhúzókulcsos kő-Trabant a Margit hídnál; a holdjáró autó a Hold utcánál és Noé bárkája a Bethlen Gábor tér játszótérénél tartozik ezek közé.

Szobrocskáinak már se szeri se száma. Kedves hagyomány lett (tavaly már ötödik alkalommal rendezték meg) a Kolodko-séta régi és új budapesti szobrainak felkutatására.

Egyébként már nemcsak Ukrajnában és Budapesten, hanem Birin (gr. *Kállay*), Csengeren, Nagykállón, Nyírbátorban, Tiszabecsen, Vásárosnaményban (mind az öt helyen a *Sókereskedő*), Esztergomban (*Pumukli*), Hortobágyon (*Csontváry*), Kisvárdán (*Raoul Wallenberg*), Szigligeten (*autó lakókocsival*), Tihanyban (*Gombóc Artúr*), Vácott (*Mária Terézia; Csúzlis; Morzsa kutya Tyúkanyóval*), Veszprémben (*Ernő, az ór; Ödön, az utcazenész; Kislány az oroszlánon, másnéven LeoNóra*) állnak és ülnek miniszobrai. Sőt már Csehországban (Lipnice nad Sázavou, Kralupy nad Vltavou, Olomouc), Dél-Koreában (Szöulban), az Egyesült Államokban (Princeton), Horvátországban (Pula, Rijeka), Lengyelországban (Kielce), Németországban (Landshut, München, Nürnberg), Olaszországban (Velece), Szlovéniában (Lendva), Svédországban (Stockholm) is megtalálhatók műalkotásai.

Munkái közül már néhányat eltulajdonítottak, megrongáltak, megsemmisítettek, de Kodolko Mihály játékos- és alkotókedve töretlen, újra és újra pótolja őket. Mára a magyar és az egyetemes szobrászatoművészet egyedi utat járó, megkerülhetetlen, mással összetéveszthetetlen alakjává magasodott.

-háes-

Joka XXVIII.

(részletek)

Meglepetés

Amikor Janó a soknapi munka után mindent összekészített és segítséget hívott volna a bútorkatrészek összeállításához, Flaré megelőzte.

– Gyere, nézd meg, milyen szépre festettem a cigányvirágokat! – kiáltotta egyesével mindannyiuknak.

Illendően bevárták Mamót, aki reggel óta valahogy nehezebben mozgott.

– Valami nagy időváltás jön. Azt érzik a csontjaim – adta magyarázatul. – Vagy csak rosszul feküdtem... Majd elvállik.

– Bizony, hogy el! – mondta Janó aggodalmas szívvel.

A virágok mindenkinek nagyon tetszettek. Csakugyan meglepően szépek voltak egy hatodik éves kislánytól, akinek először volt kezében az ecsetszőr és a festékeket is mind magának kellett kikevernie.

– Szakasztott ilyenek voltak – áradozott Mamó.

– Olyanra festettem, amilyenek mondtátok... meg amint képzeltem – szerénykedett a kis művész.

– Honnan lett ennyiféle színed? – csodálkozott Janó.

– Mamó mondta, milyen növényt és követ keressek, amit belemorzsolhatok, belemozsarazhatok.

– Aha! Aztán velem kerestette meg, velem hozatta haza a legtöbbet – panaszkodott Mirkó, aki addig csak a földet rugdosta, mert nem esett jól neki, a csupán nővéreire terelődött figyelem.

Nyica magához húzta a fiút, s arcára mért kétoldali puszi-adással kárpótolta.

– A leveleiről nem mondtatok semmit. Azt például nekem kellett kitalálni.

– De hiszen jól találtad ki! Nem volt az se másabb! – dicsérte tovább Mamó, holott igazából másra sem emlékezett, mint csodás virágkelyhekre, meg arra, hogy csakugyan cigányvirágnak mondták őket. Meg erősítésért Janóhoz fordult:

– Nem igaz?

– De... Tényleg ilyenek voltak. Csodálom, hogy még ilyen jól emlékszel rájuk.

– Gyerekek! Nekünk van szerintem a legeslegszebb padkás kemencénk az egész világon – csapta össze kezeit Nyica.

– Túlzol, Anyici! – szerénykedett tovább Flaré.

– Na, jó! Akkor csak az országban.

– De legalábbis ebben a vármegyében – avatkozott be Janó.

– Vagy legalább Bötönye vidékén – nevette el magát Mirkó.

– Jó, jó! Álljatok le! Én mondom ki az igazságot. Én csináltam a kemencét, nemcsak Flaréé az érdem... Ez a legeslegszebb kemence, amit láttam. Legyen elég ennyi! ...Vagy mégse! Mondok ennél jobbat. Minden dicséretnél szebb lesz. Ez életem első kályhakemencéje, amelynek oldala majd cigányokat melenget, amelyben a kenyér a mi számunkra sül majd... No, ezt müljátok felül bármiféle szóval!

Ki lett volna erre képes? Janóék semmiképpen. Megilletődötten néztek a megszőpült kemencét, megszőpült életük jelképét. Azt, amit közölük a legidősebb tapasztott és – a festéknek valók hazahordását is beleszámítva – a két legfiatalabb munkája tett teljessé.

Nyica végiggondolván ezt, nem is bírta visszafogni rakoncátlan könnyecskéit. Hogy elérzékenyülését ne vehessék észre, gyorsan

Mamó vállára fordult, és a fülébe súgta.

– Köszönöm.

Mamó is csak Nyica által hallhatóan sutyorogott valami maga elé:

– Ez akkor is fűt majd, Gyémántom, ha én már nem leszek.

Mirkó nem bírta soká ezt a megrendült csendet.

– Nézzétek meg a róka farkát! Na, az aztán nem sikerült valami jól.

Átrándultak Komához is, aki Mamót meglátva azonnal megmutatta szépen gyógyuló sebeit.

– Szép-szép, hősöm, de azért ma este bekenem, és éjszakára bekötöm még. Rendben?

Koma vakkantott egyet, ami vélhetően a belegyezést jelentette a maga nyelvén. Ezután félrekapott fejével ő is befurakodott a többiek közé, hogy ő is megtekintse az onnan való látványt.

– Hát róka fark ez? – kuncogott Mirkó. – Mondjátok meg, róka fark ez, vagy egy hosszú piros pamacs?

– Szerintem róka fark!

– Nem is!

– Hát de!

– Hagyjátok abba! Belesajdul az ember feje. Ez az a hosszú, festett piros pamacs, ami Bötönye vidékén, vagy legalább itt a kutyaházon leginkább hasonlít egy megtépázott róka farkra – zárta le Janó vidám határozottsággal a kialakult vitát.

– Drága hősöm – fordult Mamó Komához – a következő ravaszdit ragadd nyakon, s tartsd itt addig, amíg Flaré jobban megfigyelheti.

Miután Koma erre is vakkantott kettőt (jelentsen bármit is), teljesen megnyugodtak a kedélyek. Ezt a pillanatot ragadta meg Janó, hogy segítséget kérjen.

Nyica szabadkozott, hogy most nem ér rá, mert neki is van benn a házban dolga. Két napja már mindig benn szöszöl, de hogy mit, azt nem sikerült kitudni, mert amint hallja Janó lépteit, mindig elébe szalad. Hívatlanul a szobájába lépni pedig nem akar. Nem is lenne illendő. A gyerekeket pedig hiába faggatja, csak annyit válaszolnak: dolgozik. De hogy mit? Úgy tesznek, mintha maguk se tudnák. Ez persze képtelenség. Olyan kíváncsiak, hogy mindent tudniuk kell.

Egy kicsit azért sértve érezte magát, hogy Nyica nélkül kell folytatni a munkát, de talán a két gyerekkel is boldogulnak. Mamó, mint kiderült, nemcsak a jobb lábát, a jobb karját is nehezen emeli. (Remélem, nem nagyobb betegség előjelei – gondolta Janó.)

– Mik ezek, apa? – kérdezte Mirkó.

– Hát nem ismered fel? Deszkák, lécek, szerszámok és szegek.

– Tudod, hogy nem arra gondoltam. Azt látom én is. De mi lesz belőlük? Arra nem jövök rá.

– Tanuld meg, fiam: okos választ csakis okos kérdésre kaphatsz. Nemcsak másoktól! Magadtól is... Emlékszel Bali bácsiék ágyaira? No, ezek pontosan olyanok lesznek, mint amiket ott láttál... Most meg mit kuncogtok? Mi van ezen nevetgélni való? Vagy örömtökből nevetgéltek?

– Örömtökből, apu. Örömtökből – hagyta rá Flaré.

– Akkor jó, mert azokból – mutatott jobbra kétfelé is – Mamó és az én ágyam készül el, az onnansóból a nagyágy, amin Nyica és vele ti is kényelmesen elfértek, ez a nagy halom pedig egy ugyanolyan sarokpad lesz asztallal, amelyet Varkocsán láthattatok. Most meg megint, mit nyihogtok?

– Semmi, semmi, apukám, csak örülünk – nyugtatta Flaré.

Hamar nekigyürkőztek. A gyerekek tartották a léceket, hasábokat, lapokat, mikor, mire kérte őket. Amikor már számos elemet összeszereltek, elindultak velük befelé a házba. Az egyedül hordható nehezebb darabokat Janó vitte, a könnyebbeket a gyerekek ketten. A legvégére azok maradtak, amik inkább terjedelmesek voltak, mint nehezek. Ezeket Janó fogta elől, a gyerekek hátul, és többször is letették, amíg beértek velük.

Amikor először beléptek a házba, Nyica egy fedeles kosárral rövidesen elment.

– Pont most kell gombászni mennie? – bosszankodott Janó, de szóvá nem tette, hiszen abban maradtak, hogy Pesta szomszéd edényét gombával teszik tele, úgy viszik majd vissza. Tegnap esett ugyan az eső, de annyira nem, hogy sok gomba lenne remélhető. És pont most indul, amikor látja, hogy segíthetne? ...Igaz, segített már annyit az építésnél, hogy többet se lehetne. Megérdemelné a pihenést... De ahogy végiggondolja az elmúlt napokat, olyan mintha szándékosan kerülne a társaságát. Megbántottam volna valamivel? És ha igen, mivel? Ezek szaladtak át gyors egymásutánban Janó koponyáján. Szerencsére azonban megint szerszámokat kell forgatnia, ráadásul nemcsak a saját, a gyerekek mozdulataira is ügyelnie kell, így ki is söpörte a kósza gondolatokat. Jobb is ez így! Legalább igazi meglepetés éri.

– Kezdjük Nyicánál! Gyertek, szedjük szét, hozzuk ki a lócát! – intézkedett. Minden jól elő volt készítve. Egy fertály óra múlva már kész volt az a széles ágy.

– Igazán nem mondhatjátok, hogy nem fogtok rajta kényelmesen elférni.

Flarénak, de Mirkónak sem jutott eszébe ilyet állítani.

Aztán Mamó, s legvégül Janó ágya is elkészült.

Sorra segítették a sarokülő és az asztal összeszerelését is. Janó közben megmagyarázta, hogy miért kell csapolni a bútorokat, s hogy az előre összeenyvezett rétegeket miért kellett napokig összeszorítózni. Mirkónak arra is felhívta a figyelmét, hogy hol érdemes megfogni a kalapács nyelét, ha nagyot akar ütni egy csapással, és hol akkor, ha sok, egyenletesen kis ütéssel kell valamibe beverni a szöveget. Meg is mutatta, hogy kell a szög fejének közepére ütni, miként kell fogni, és mikor elengedni a beverendő vasat ahhoz, hogy se az ujjára ne verjen az ember, se azt ne kockáztassa, hogy a szög elgörbül, vagy kiugrik a neki szánt helyéről. Ki is próbáltatta Mirkóval, s mivel Flaré sem akart kimaradni, vele is. Mirkó – mintha csak megszívlelte volna apja tanácsát – most fölöttébb okosakat kérdezett. Mi dönti el, mekkora szögre van szükség? Miért van az, hogy egyes illesztéseknél több felől is szög kerül a fába, másutt meg csak egyfelől. Hogy a most kent enyvét miért nem kell szorítózni is a csapolásnál? Ott elég az, hogy kis szögeket is ver be az apja? Miért készültek más fából az ágylécek, mint az ágykeret? Minden fába ugyanolyan szög kell? – ezernyi kérdése lett volna még ezeken felül is, de lassan a nagyszoba sarkában is minden összeállt.

Észre sem vették, hogy mennyire szalad az idő. Jócskán benne jártak már a délutánban, de még csak ebédet sem ettek.

Mamó hideget tálalt kinn a szabadban.

– Vacsorára főzök meleget – mondta.

– Gombapaprikást? – kérdezte Janó.

– Nem. Lecsós krumplit némi kolbásszal. Miből gondoltad, hogy gomba lesz?

– Hát, hogy Nyica gombászni ment...

– Ja, hogy abból? – nézett rá furcsán Mamó.

Janón az elégedett fáradtság lett úrrá, de nem engedte meg magának, hogy elálmosodjék. Nem akarta, hogy bárki (értsük alatta Nyicát és Mamót... de főleg Nyicát) nélküle menjen be a házba. Elsétált a földig. Ki tudja hányadszor csípőre tett kézzel, fejcsóválva szemlélte. Szégyen, nem szégyen a földet felverte a gaz. Nem csoda. Évek óta nem művelték. Bali azt mondta, most nem érdemes kaszálgatni. Ősszel bele kell szántani mindent a földbe. Ez egyszer széltében és hosszában is fel kell szántani. Mélyszántás kell. Vetni most nem szabad, csak a tavaszi szántás után. Szerinte bőségesen terem majd. A csak egyetlen évre parlagon hagyott föld is meghálálja a pihentetést. Ez meg itt több éve pihen magában.

Visszasétált a házhoz. Hívta a gyerekeket.

– Gyertek! Megmutatom az új naptárunkat. Mindjárt elkészülök vele. Egy fatáblácskát vett elő. Mutatta is. Három részre volt osztva. Fönt egy vastagabb csík volt belevésve. Több egyforma téglalapra osztva. Benne ismeretlen betűk.

– Ezek a hónapok. Tizenkettő van belőlük. Most a nyolcadik hónap van. Augusztusnak és Kisasszony havának is mondják. Látjátok, mind-egyik alá fúrtam egy kis lyukat. Pont akkorákat, hogy ez a gombos pálcica pont beleférjen. Fesd majd meg, kislányom, ha maradt még festéked, ezt is, meg a másik kettőt is. Különösen a fejeiket. Nagyobbra faragtam, hogy könnyű legyen kihúzni a lukból, s áttenni a következőbe. Látjátok, itt középen ez a sok szám a hónap napjait jelöli. Van 31 és 30 napos hónap, de akad egy, a februárius vagy böjtelő hó, amelyik még ezeknél is kurtább. Ez az utolsó Karácsony hava, másképpen december. Itt alul meg a hét napjai vannak írva. Ez az utolsó a vasárnap. Az az Úr napja. Azon nem végzünk munkát és templomba megyünk majd, mert a világegyetemet is hat nap alatt teremtette a Jóisten. A hetedikén ő is megpihent. Ezt majd pirosra fesd, Csillagom!

Amíg a festéket hozod, rászerelem az akasztóját. A hónapokat jelző pálcát én kezelem. Mert én tudom, hogy melyik hónap mikor ér véget. Amúgy is az van legfelül. Flaré fogja a napokat kezelni. Az iskolában úgyis hamar megtanulja a számokat. Az alsó pálcica kezelése viszont Mirkó feladata lesz. Lefekvés előtt fogjuk esténként átrakni, hogy reggelre kelvén tudjuk, mely napot éljük. Jó lesz így? Hát persze, hogy jó lesz. Ma estétől vége van a szalagkötősdinek.

Rövidesen megérkezett Nyica. Janó tehát elérkezettnek látta az időt, hogy mindenkinek (értve alatta Nyicát és Mamót... de főleg Nyicát) megmutassa az új bútorokat. Hívta őket egy kis háznézésre.

Boldogan látta, hogy egyikük látványosabban lepődött meg, mint a másikuk.

– Nahát?! Egy ágy! Ó, de szép.

– És ez az ülősarok? Pont, mint Varkocsán. Látod, Mamó? Ilyen van Örzsééknél is.

– Nekem is egy ágy? Hát nekem még sohasem volt ágyam. És milyen szép! Köszönöm Janó.

– Ó, hát ez az ágy aztán igazán kényelmes lesz mindhármunknak. Janóm! Ez igazi gyönyörűség. De lehetne tán kicsit szebb is. Várjatok csak egy kicsit! – mondta Nyica.

Kiszaladt a házból, térült-fordult. És egy színes mintákkal kivarrt ágyterítővel térült vissza.

– Jé! – adta a csodálkozót – nézzétek csak meg! Nem elég, hogy szép, de éppen akkora, mint az ágyunk. Van itt nálam még kettő. Nézzük meg, hátha az is jó valamelyik ágyra!

Janóéra és Mamóéra is pont megfelelt mindkettő.

Szegény Janónak tátva maradt a szája.

– Hát ez meg hogy...? – csodálkozott.

– Hát így – ragadta Nyica kézen, s húzta magával az sarokasztalig. Kinyitotta a fedeles kosarát, és egy több sorosan hímzett asztalterítőt vett belőle elő.

– Ebből nem lesz gombapaprikás! – nevette el magát Mamó.

– Jé, ez az abrosz is olyan az asztalunkon, mintha ráöntötték volna.

– De hogy?

– Hát úgy, hogy a te Nyicád nem ismeri ugyan a számokat, de egy madzaggal csak lemérte a te deszkáidat – incselkedett Nyica. Mert a te buta Nyicádnak van ám barátnője... Örzsé kifigyelte, hogy többször visszamentél megnézni az ágyakat. Mivel jószívű, vásznat is, tűt is, cérnákat is adott. És a te buta Nyicádnak gyerekei is vannak... Ezek itt ketten. Látták, hogy hosszan méricskélsz előbb a szobákban, aztán a fáidon. Aztán elárulták Anyicikájuknak, hogy valamit nagyon titkolva készítesz. Nem voltak biztosak a dolgukban, csak majdnem bizonyosak, hogy ezek idebenti bútorok lesznek. Később a te buta Nyicád

megnézte a kivágott léceket, deszkákat. A lábakat, kereteket, támlákat is látta ám! És akkor már egészen biztos volt benne. És mivel a te buta Nyicád is alaposan megnézte Örszééknél azokat a bútorokat, így kitálta, hogy melyik rész hová kerül majd. Akkor mérte meg a madzagjaival, hogy mi mekkora... És mivel a te buta Nyicád nagyon szeret téged, nem akarta elrontani a meglepetésedet. Inkább megtetézte sajátjával a tiédet. Remélem, nekünk is sikerült téged meglepnünk – húzta magához a gyerekeket.

Janó igencsak meghatódott e szózuhatagot hallatán. A gyerekek csillogó szemmel nézték az apjukat. Várták, mit mond, mit tesz. Látták, hogy mennyire meghatódott, s hogy keresi a szavakat. Kitárt karral előre lépett, magához ölelte Nyicát. Valami nagyon-nagyon szépet akart mondani, de csak erre futotta, ezt súgta a fülébe:

– Még, hogy buta?! Nagyon is okos vagy... Okosabb, mint hinnéd!

Nem szokta a cigány a szántást

– A cigány saját maga mestere. Van egy ilyen közmondásunk – jegyezte meg Mamó, amikor azt látta, hogy a gyerekek igencsak mosolyogják apjuk erőlködését.

Janó most is földbe suhintotta a kaszája hegyét. Megcsóválta a fejét, és kiemelte. Még így messziről is látszott, hogy jó mélyre szaladhatott az acél, erő kellett a kiszabadításához. Most egy óvatosabb sujtás következett, a rögök ezúttal nem kerültek veszélybe. Igaz, a szárazak sem. A kasza éle által közrefogva, csak elhajoltak a fordulattól, kár nem esett bennük. Újabb fejcsóválás után előkerült a kaszakő. A hosszas fenés elég időt adott Mamónak, hogy folytassa azt, amit az imént mondott.

– Mert úgy van az, hogy azoknak a mesterségeknek a fortélyait, amik ezt vagy azt a cigány kumpániát éltetik, az apák mindig megtanítják gyermekeiknek. Ha valaki valaha valamit is újít, azt a többiek eltanulják, s onnantól azt is továbbadják. Ha a piacozás során, vagy bárhol látnak valami újat, igyekeznek jól megfigyelni, jól megcsinálni. Ha sikerül, annak fortélyai is közös kinccsé válnak. Ahogy apátok a minap a bútorokat csinálta. Pedig csak egyszer látta! Ő rendkívül okos, ügyes ember. Egy beás cigány sem bánik szebben a fával! Pedig ez nagy dolog ám! Hiszen ő felnőtt fejjel kellett megtanulja. A mi legényeink féltékenyek voltak rá, mert őhelyettük lett anyátok férje. (Hej, pedig de nagyon csapták körülötte ők is a szelet. De hiába csapták. Szegény Tíca és a nagyapátok – mindkettőt az Isten nyugosztalja – jobbat, különbet nem is választhatott volna.) Mivel jó ideig betolakodónak tartották, titkolóztak előtte. Mindazt az útmutatást, amit szavakkal nem kapott, úgy kellett a szemével elcsennie... A nem cigányok még jobban féltették a mesterségük titkait tőlünk. Sőt, nem egy helyütt rendeleteket hozattak, hogy ne is próbálkozhassunk azzal, amit ők tudnak. Az egyik úton például találkoztunk egy olyan kolompkészítő cigány csapattal, amelyikben volt egy öregember, aki valaha harangot is öntött. Pityeregve mesélte, hogy az milyen szép, milyen embert próbáló munka. Mégis eltiltották tőle, még tömlöcbe is csukták érte. Mert ő csak egy kontár. Nem tagja a harangöntő céhnek. A céh az olyan közösség, amibe az egy szakmájúak állnak össze. Előbb inasnak, majd legénynek, utóbb meg segédnek avatgatják azt, aki kitanulja, amit ők tudnak. Végül, ha elég tehetős lesz, meg nagyon kigyakorolja magát: mesterré is kinevezik. Hogy jön hozzá egy tanulatlan cigány, hogy jobbat csináljon nálunk? Meg, hogy olcsóbb legyen! Csak kontármunkákra képesek, állítják rólunk. Az az öreg még templomi harangot is készített. Mondta is hol, melyik faluban. Számos év múlva egyszer arra vetett a sorsunk. Senki nem értette, miért sírtam el magam, amikor a templomtoronyban delet vertek... A cigánykovácsokat is eltiltották nagyon sok munkától, amit csak a céhes nem cigányok végezhetek. Mi beások tanultunk belőle. Dehogyan is csináltunk szekrényt, asztalt, széket! Csakis olyasmit,

amit az asztalosok nem kívántak el tőlünk. Gondolom, ha csak egy is megnézte, hogy a teknővájás, miféle erőfeszítő, megizzasztó munka, vidáman ránk hagyta...

Janó megint suhintásra készült. Mamó elnémult... A kasza most derekba vágott egy seregnyi szálát. Égre nézés, fejcsóválás, kobakvakarás követte. A derekukon szakadtak, holott a bokájuknál kellett volna. A kasza birtokosa láthatóan tartott tőle, hogy a kasza hegye ismét a földre fut, ha lentebb próbálkozik. Janó letette a szerszámot, kissé arrébb lépett. Nem vette észre, hogy figyelik, így nem félt attól, hogy nevetségessé lesz. Úgy tartotta a két kezét, mintha most is benne lenne a szerszámnyél és az oldalfogó. Ezzel láthatatlan légkaszával gyakorolgatta most a mozdulatokat.

A gyerekek bizonyosan felkacagtak volna, ha Mamó korábban fel nem hívja figyelmüket arra, hogy milyen nehéz megtanulni valami olyat, amit sohasem csinált még. Apjuk elszántsága sokkal inkább tiszteletet parancsolt.

– Ezt a képet jól véssétek emlékeitek közé! Sok-sok év múlva is jöjjön mindig elő, ha valami nehézség áll utatokba. Az, ahogy apátok újra és újra próbálkozik. Mindaddig, amíg rá nem jön a dolog nyitjára. Higgyétek el, előbb-utóbb megtanulja a nélkül is, hogy bárki megmutatná, miként kell. A szegénység és a szorgalom mindenre megtanít.

Közben megint kézbe került a szerszám. Bokatáji suhintás jött, nagy erővel. A kaszahegy mélyen szaladt a földre, s csak azt látták, hogy Janó is földre hull. Még megijedni sem maradt idejük, oly gyorsan talpra állt. A tenyerében ott maradt a szerszámnyél oldalfogója. Előbb ránézett, majd mérgében földhöz vágta.

Erővel kirántotta a kaszát, a vállára kapta, s dúvad léptekkel megindult a ház felé. Amikor észrevette közönségét, megbékélt a sorssal. Mosollyal a száján érkezett hozzájuk.

– Muszáj kitanulnom. Ne akkor kelljen időt vesztenem rá, amikor már valóban használni kell. Nézzétek, kitörtem! – mutatott a nyélfogó helyére. Faragok majd bele újat... Kettőt-hármat is, hátha török még a gyakorlás során... Az ám! – nézett körül. – Hol van Nyica? Ő nem jött nevetgélni?

– Mi sem nevtünk ki apa, pedig mulatságos voltál – tiltakozott Mirkó.

– Anyici reggelit készít. Finom tojásrántottát, szalonnakaréjjal. Nem érzed az illatát?

Janó beleszagolt a levegőbe.

– Valami égett szag is kíséri.

Amikor a kerti asztalhoz értek, Nyica elkeseredetten kapargatta a vágókéssel egy... egy... Eltakarta testével, hogy mit is. Aztán letette eléjük... Egy frissen sült cipót. Frissen sültet, kozmás aljjal.

– Odaégett! És akkor mi van? – kérdezte mérgesen, mintha bárki is szólt volna rá valamit. – A következő majd nem ég oda! Meg fogom tanulni, ha addig élek is. Szinte sírt, amikor lemetélte a kenyér ehetetlen talpát. Előbb keresztet karcolt rá a kés hegyével, ahogy Örszétől látta, majd a megmaradt részt felszeletelte.

– Ebben nem tudtam segíteni, én csak punyét csináltam világ életemben. Ilyen kovászosat soha – sajnálkozott Mamó, majd kijelentette: – a fogaimmal úgysem bírtam volna el az alsó héjjal, Gyöngyöm. Ne sajnáld!

– Nem kovászos! Csak vadkovász van benne. Úgy, ahogy Örzse mondta.

– Ha tudnátok, mennyi munka van ebben! Beárullak nekik, Gyöngyöm. Csak hadd tudják meg, mielőtt megkóstolják. Már vagy egy hete készül erre. A nagy cserépkorsóba, a széles szájúba tett először egy kanál lisztet és egy kanál vizet, aztán egybekevergette többször is. Aztán – kifigyeltem – minden nap, amikor kilencet ver a harang, mindig pontban akkor újabb kanál lisztet-vizet tett hozzá, hogy azzal is kike-

verje. „Etetem a kovászt.” Ezt mondta, amikor kérdeztem, mit csinál. Bele is néztem, amikor nem látta. Pár nap után olyan kis bugyborékok jöttek a tetejére. Ahogy telt az idő, egyre több.

– Harmadnaptól kétszer is etettem, mert ha melege van, kétszer is kívánja, akkor éhesebb. Őrzse erre is figyelmeztetett.

– Ugyanannyit voltam veled én is Varkocsán. Mégis feleennyit nem beszéltem Balival, mint ti. Hogy tudtatok ti ennyi mindenről szólni? – értetlenkedett Janó.

– Még sokkal több mindenről beszéltünk – pirult el Nyica, minek okát Janó nem merte firtatni.

Mivel tudták, bánatot szerzett számára a sütés, nem győzték a kenyérét dicsérni.

– Tudom... Tudom – elégette meg a túlzó buzgóságot – soha nem etetek még Bötönyén határán ilyen jó kovászos kenyeret... Megígérem, a következő ennél is jobb lesz.

Janó, hogy jobb kedvre derítse, elmesélte a kaszaszerszámmal való szerencsétlenkedését. A gyerekek pedig most versenyt nevetgélve ecsetelték azokat a pillanatok, amikor az apjuk egy képzeletbeli kaszával aratott a levegőben.

– Hát az „nagyon mulatságos volt” – utánozta Janó Mirkó hanglejtését, amin menten kitört a nevetés.

Egyedül Nyica nem mosolyodott el.

– Csak valami kárt ne tegyél magadban! – mondta aggodalmas arccal.

A rántotta illata Komát is közéjük csalta. Habozott ugyan egy ideig, hogy magára hagyhatja-e a baromfinépet, de úgy látta, hogy nincs semmi veszély, a nagytaréjos rendet tart. Így aztán odahagyta őrhelyét és csatlakozott a vidám társasághoz.

Kiderült, hogy számítottak rá. Az ő tányérjába is volt a rántottából mérve, sőt, Nyica még zsírba tunkolt kenyérbelet is aprított a tetejére.

– Jó hogy jöttél Koma! Odavitem volna, helybe neked, de így még jobb. Mert te legalább őszinte vagy. Nem úgy, mint ezek... – fordult hozzá Nyica. – Nem vagy hízelkedő fajta. Mindjárt meglátom, hogy mennyit ér a kenyérem.

Komát zavarba hozta, hogy mindannyian a tányérját lesik feszülten. Nem értette a dolgot. Nem szokták így szemmel tartani a falatozását. A látvány és az illatok azonban ellenállhatatlanok voltak, így mégis belekezdett. Először a kenyérdarabokat kapkodta a szájába, hisz azok voltak felül. A harmadikat kapta közülük a foga közé, amikor az asztalnál megint nagy nevetés támadt.

– Még, hogy nem hízeleg? Úgy tesz, mintha a rántotta, s a sült szalonna sem érdekelné annyira, mint a kenyered.

– Nézd csak! Ízlik neki.

– Látod, hogy igazat szóltunk?

Amikor végzett, s kinyalta a tányért, mindenkihez odament öröködni, s elment afféle őrzőként körbenézni új családja kicsiny birodalmát. Janó szeretettel követte a szemeivel.

Nyica éppen azt magyarázta Mamónak, hogy a maradék vászonból futná még egy szép lány- és fiúingre is. Csak kissé nagyobbra szabná, mint amilyen most kell, mert nagyon nő mind a két gyerek. Mamó helyeselte a dolgot, de felvetette azt, hogy szükség lenne téli ruhákra, cipőre vagy csizmácskára is. Főleg lányöltözetre, ha Flaré rövidesen iskolába jár majd.

– Iskolás leszek! – jelentette ki Flaré, noha senki sem kételkedett ebben.

– Engem aztán nem fognak nádpálcázni. Menj csak, ha akarsz! – felelt neki Mirkó, noha véleményét senki sem kérdezte.

– Biztos gondolt rá az apjuk. Csak nem mondta. Annyi most a gondja. Azt mondta, valami padokat és székeket is vállalt... Nem biztos, hogy kell, de kiszemelte már a fákat. Olyan jó, hogy a bérlethez tartozik egy saját erdősáv is. Így senki sem szólhat bele, hogy a másét vágja.

Nekünk viszont gondoskodnunk kéne vásári árukról. Mert ilyen téli gyerekholmit és lábbelit csak vásárban szerezhethetünk. Oda meg portéka kell, hogy legyen pénzünk, vagy cserélhessünk ezt azt...

– Az élelmi tartalékunk is apadozik szépen – hagyta helyben Nyica.
– Még jó, hogy a megépített házunk beleszámít így, egy jó ideig nem kell bérletet fizetnünk. De jövő nyártól már szükséges lesz. Szántanunk kell, de csak egy rossz ekénk van, lovunk-ökrünk nincsen. Ha lenne, azt is etetnünk kéne a nincsből. Legfőljebb majd magunk húzzuk az ekét. Láttam régen parasztokat, magukat fogták be a hámba. Hidd el, nem szívesen lennék Janóm helyében.

– Ne beszéljétek úgy rólam, mintha itt se lennék! – csattant föl Janó.

– Miért? Itt vagy? Egyet se szólsz hosszú percek óta.

– Csak nézek.

– Mit nézel ilyen meredten? – kérdezte Nyica, majd mivel választ nem kapott, felállt és Janó mögé lépett.

Nem látott semmi érdemlegeset, ezért leguggolt, hogy ugyanolyan magasságból nézzen, mint ahonnan azt Janó teszi. Azt látta csak, hogy a házromokat nézi, ami a régi épület összeroskadása után megmaradt. Ott viszont az ég adta egy világon semmi sem történt. Egy kismadár se szállt el arra. Szélcsend volt. Egy fűszál se mozgott.

– Nem árulod el, mit láttál, hogy így maradtál?

– Elmondom én. Komát.

– Én is láttam, itt volt az asztalnál. Vidáman ette a kenyereket. Ízlett neki...

– Máskor is láttam már, de csak most vettem észre.

– De mit, Janóm? Mit?

– Komát.

– De hisz láttad elégszer. Én is láttam.

– Miután megdédélgettette magát velünk... miután összevissza megnyalintott minket... elment tőlünk...

– Na és? Nem maradhat örökre itt.

– Ne vágj a szavamba, s tüstént megérted!

– De akkor ne csigázz! Mondjad gyorsabban!

– Mondanám fürgébben, de még most is csodálkozom a felismerésen. Oly döbbenetes, hogy eddig nem gondoltam erre... Miután körbe szeretgetett minket, és útjára ment. A házromhoz ment, s leucorodott a mellő két kábára. Ki tudja, talán sírdogált egy kicsit, majd talpra állt és szaladt is tovább. Máskor is tett így, csak nem tulajdonítottam neki jelentőséget.

– És most mi jutott róla eszedbe?

– Hogy ez a kutya még mindig gyászolja a gazdáját...

Nyica egészen meghatódott, s csak ennyit tudott mondani:

– Imádni való hűség.

– Bizony, hogy az! Olyan nagy hűség, ami elképzelhetlenné teszi számomra, hogy ott ne lett volna a temetőben, amikor az öreg Sárkőzit elföldelték. Ha emberbe nem is szorult annyi tisztesség, hogy ne hagyja egyedül az alátemetéskor, őbenne bizonyosan volt annyi emberség.

– Akkor...

– Igen, Nyicám! Akkor holnap vele együtt megyek el a sírkertbe, ha lenne annyi időd, örülnék, ha ismét velem jönnél.

– Hogyne lenne?

– Mert, hogy annyi mindent akarnál csinálni: újabb kenyeret, gyerekingeket, vásári portékát...

– Hát arra is figyeltél?

– Mindig figyelek rád... De, hisz megígértem.

A darázs és a méz

Száz éve született Nagy László

Nagy László (1925-1978), Kossuth-díjas költőnk már negyvenhét éve nincs közöttünk. Ez a csaknem ötven esztendő – mint bármely irodalmár bármely életműve esetén is teszi – alaposan megrostálta hátrahagyott alkotásait. *Jobbágy* Károly azt mondta egykor, hogy mindazon poéta, akinek elhunytá után fél évszázaddal még szavalóversenyeken és antológiákban forog öt-tíz verse, az jó úton jár a halhatatlansághoz. Nagy László e szerint úgy tűnik, már meg is érkezett.

Egyébként is különös utat járt. A képzőművésztől sodródott az irodalomba: a Képzőművészeti Főiskola rajz szakáról igazolt át a Pázmány bölcsészkarára. Annak magyar–szociológia–filozófia szakáról pedig kisvártatva az oroszra, hogy Jeszenyint fordíthasson. Ifjú költőként ösztöndíjjal két évet töltött Bulgáriában, hogy megtanulja a bolgár nyelvet, és magyarra fordíthassa a helyi népdalokat, alkotókat. Indulásától haláláig – miközben egyedi költői nyelvét is megtalálta, költészetét is kibontakoztatta – szívesen foglalkozott műfordítással. A magyar irodalom XX. századi történetében (de tán más időkben sem) vélhetően nincs senki, aki saját versei mellett ilyen nagy arányban áldozta volna idejét külhoni pályatársai műveinek tolmácsolására.

Ő maga így írt erről: *„...ahogy a darázs a mézet, a fordító az idegen szellemi édességeket rabolja meg. Az ilyen rablótámadások nem károsítanak senkit, az ilyen agressziót szívesen veszik a népek, főleg a kicsik.*

Túl azon, hogy a hazai kultúrát gyarapítja a műfordítás, lehetőséget ad a párhuzamra. Beismerésre készlet, ha némely költői értékek léteznek másutt is, vagy magasabb fokon kifejezést is nyertek. Ilyenkor kiderül, hogy önteltségünk teljesen alaptalan, és jobb, ha még nagyobb erőfeszítésre sarkalljuk magunkat. A fordítás, bár olykor a hazai költői szabadalmak elsőbbségét cáfolja meg, igazán arra jó, hogy kimutassa: a világ költői igenis rokonok a humanításban.

A zene, a tánc, a képzőművészet nem kötődik nyelvhez, fordítani, sőt újrafordítani nem kell. Igazán csak a verset kell feldarabolni, ereit föltépni, halálra kínozni, hogy újraszülhessük, magyarul. Mert az egy akol és egy nyelv csak ábránd. Az idővel változó nyelv s a változó fordítói fölfogás, értékben szüntelen kérdésessé teheti a versfordítást. Így hát az én munkáimra is tűzhet kérdőjeleket az idő. Hiába jelentem ki, idézve könyvemet tanúságként: én teljes erőmmel ragaszkodtam formai és tartalmi hűséghez és igyekeztem magyarul szóló jó verseket alkotni éjszakáimban.

Költő létemre eltűnődhetek e fordítástumultuson, mert műfordító nem akarom lenni soha. A nagy elődök példájára nem hivatkozhatok, nem lebegett előttem a szent cél, amit a nagyok általában s méltán kijelölnek maguknak, hogy majd egy nemes gesztussal magyarított kincseket raknak a nemzet asztalára.”

Műfordításain nem lépett át az idő, „nem tűzött rá kérdőjeleket”. Évfordulóját ünnepelve ezek közül válogattunk.

(h)

Iszkázon, szülőházánál ünnepelték meg Nagy László költő 100. születésnapját

Nikola Furnadzšiev (*bolgár*)

Ősz

Mi jelenti az őszt? A varjak suhogása a szedres ég vizén, hol felörvénylenek, országút oldalán a drót sivalkodása, világba bámuló csordás a völgy felett, a bevetett rezedaszínű föld, a sárga lesorvadt falevél a csatorna-habon, a traktor északon, bufog a magasságba, uralkodik az égi, földi hangokon.

Mi jelenti az őszt? Felhők, szelek csatája, a nyáj ha hallgatag búsul a kút körül, nyirkos, komor a nap, a hosszú éjszakába fülelsz és hallgatod: a víz dobol kívül, reggel veréb-raj sír az átázott sövényen, kökény, galagonya hideg csatakba dül, kicsi az ég a hízott fellegek között s mély mint a vág, sajog törölhetetlenül.

Marin Sorescu (*román*)

Álom

Magammal élek együtt, s házam előtt
Hallatlan izgalom támadt,
Ott gyűlt össze az egész emberiség,
Verseimet akarta megtiporni.

Nehéz volt megfékezni a forgatagot,
Futkostam ide-oda, átizzadtam,
Sorszámokat osztogattam.

Voltak ott erdők is, hegyek és holdfölkelték:
Hallván hogy versekről esik szó,
Hát odajöttek megszokásból.

Hogy kiengeszteljem az embert és természetet,
Legerősebbjeit kiválasztottam,
S kértem, vegyenek a karjaikba

Egy fát vagy hegyet
Örömük és bánatuk mellé.
És én csak úgy legyezgettem őket

Egy-egy strófámmal.
Néhány nagyon szép nő
Négy sarkánál a Gobi-sivatagot fogta,

Ajándéku szánták nekem.
Mégköszöntem meghatódva és elfogadtam,
Pedig még szerelmes voltam.

Vaszil Szimonenko (*ukrán*)

Az anyaság hattyúi

Szenderítő ködben hattyúk rózsaszínben,
Pecsétviasz-csillag torkolati vízben.

Nyíláson a mese savó-szemmel néz be,
Anyai szeretet oda áll mögéje.

Hej, rontás a házat mindörökre itthagyd,
Nem tűröm, hogy fiam bölcséjét te ringasd.

Ti álomi hattyúk, a bölcsőhöz ide,
Csillag-pecsétecskék fiam szemeire.

Iszkol a sötétség kakas-kiáltástól,
Belül a falakon hattyúsereg táncol.

Csiklandnak a szárnyak, rózsaszínű tollak,
Káprázatos minták megaranyosodnak.

Fiam, te is felnősz, indulsz te is útnak,
Veled a rémségek, mik eddig aludtak.

Fekete szemöldű, villanó tündérek
Epedik szerelmed, harmat-üdeséged.

Zöld kertekbe hívnak, téged, csodaléptűt,
Csodákkal eljegyzett fekete sörényűt.

Választhatsz barátot, hitvest örömöddé,
de más hazát, fiam, nem választhatsz többé.

Lelked testvérenek bárkit is választasz,
Anyát, szülőanyát, fiam, nem választhatsz.

Vándorol nyomodban akármerre is jársz:
Anyai tekintet, fehérülő szülőház.

Idegen mezőn ha tébolyogsz hiába,
Követ Ukrajnából a fűzfa, a nyárfa.

Fentről beborítanak, rezgéssel belepnek,
Búcsúd bánatával rezgetik a lelked.

Választhatsz a földön mindent örököddé,
De más hazát, fiam, soha, soha többé.

Kedra Mitrej (*udmurt*)

Vadász dal

Mindenható atyánk, Nyuleszmurt!
Őrzöl te rengeteg erdőt,
S táplálsz ott a mókusokat, nyulakat,
Óvod a madarak seregét,
S füttyentesz néha és fölkiáltasz,
Ugy hívod össze mind.
És ha falevelektől
Szemetes a te birtokod,
Egyetlen óriás lehelettel,
Akár egy oszlopot, megemeled a port.
Néha megharagítanak téged,
Zivatarként száguldozol,
Széztúzol falvakat, megszagatod a mezőket,
Gabonaszáritó karókat kidöntesz.
De te jóságos vagy és gyöngéd
Mindenkivel, aki áhitattal
Áldozatot mutat be néked –
Tehenet, ludat, kacsát.
Velem szüntelen bőkezű vagy,
Vad nélkül nem hagysz soha.
Atyánk, mindezért hála néked.
De mi az oka, gondviselőm,
Hogy a mai napon neheztelsz reám?
Áldozatom, ha csekély volt,
Légy kegyelmes és könyörülj,
Ne szégyeníts meg népem előtt,
Hisz a legjobb lövők közé számítanak,
És ha ma zsákmánytalan
Fáradtan térek haza,
Megjelenek családom, nemzetségem előtt.
Küldj ide, küldj ide bár egy mókust,
Ajándékozz egy pintyvet legalább.

Heinrich Heine (*német*)

Szívem nehéz

Szívem nehéz és vággyal áldott
ha tűnt időbe révedek,
a régi: lakható világ volt,
az ember nyugton élhetett.

Már minden eltorzult egészen.
Micsoda hajsza! Gond, bajok!
Meghalt az Úristen az égben,
és lent az ördög is halott.

Zilált itt minden és mogorva,
hideg és korhadva bomol.
Ha egy kis szerelem se volna,
megállás nem lenne sehol.

Vasko Popa (*szerb*)

Szentendre

Menekültél végig az öröklétig
Még léptél előre hetet
Észak iránt
Kivetted az édeni folyóból
Névrokon-szented koponyáját
Annak tetején építettél
Napimádó szentélyt hetet
Meggyújtottál a kupola alatt
Hét vénséges tölgyet
Megöntözted őket borral
Tűzből mentettél hét gilicét
Velük elbúgtál hét vecseryét
Szagolva a nősirom virágát
Zárkóztál mennyei koronádba
És elnémultál

Vesna Parun (*horvát*)

A túlsó part

Gyűjtsd meg a lámpát,
gyűjtsd meg zöld folyó.
Mondj valamit: vissza-
térnek-e az árnyak?
akik eltűntek,
el se köszöntek,
ahogy a megtört
gondolat elhagy.
Mit súgnál a csillag-
kék alatt, zöld víz?
Mintha a holnapi
napot letagadnád?
Valaki az időt
karddal szelte ketté
tegnapra és mára,
nyárra,
hidegre.
Gyűjtsd meg a lámpát,
gyűjtsd meg zöld folyó.
Mondj valamit, vissza-
térnek-e az árnyak?
Szomorú az Isten,
az ember gonosz.
Feneketlen templom,
csillapodj le már.
Egyszer mindenki
szólítja folyóját –
De a víz folyik csak.
Marad az ember
maga.

Federico García Lorca (*spanyol*)

A cigány apáca

Mész és mirtusz némasága.
Mályva nyílik gyenge fűben.
Ő meg ibolyákat hímez
sárga túllre gyönyörűen.
Csillárra száll a szivárvány
hét madara, büszke, tünde,
távolban a templom dörmög:
öreg medve, hanyatt dűlve.
Szépen hímez! Milyen édes!
Ó, ha végül sikerülne
ráölni, amit képzél,
rá a szalmasárga túllre!
Magnólia, napraforgó,
szalag, inda, flitter-ünnep,
sáfrány, s hold – a szent oltári
terítőre testesülnek.
Öt vérnarancs künn a konyhán,
most érik be cukros üdve,
Krisztus öt sebe – a forró
Almería napja küldte.
Káprázattól ragyog, izzik
az apáca szeme-tükre,
két lócsiszar üget benne,
tépik ingét kihevülve.
A messzeség: magasság lett,
hogymered föl, felleg csüng le,
lujzafüves cukor-szíve
most reped meg üdvözülve.
Ó, meredek, tömör fennsík,
nap fölötte hús is lüktet!
Ó, megindult folyók zúgnak
s képzeletén elterülnek!
De ő itt ül, ő csak hímez,
virágokat ölt a tűje,
s fény játszik a rácsok sakkján
szélben állva, eltünődve.

Szergej Jeszenyin (*oroszl*)

Te dalold el Sura húgomnak

Te dalold el a dalt, ami hajdan
zokogott az anyánk ajakán.
Kisegíthet a búból e dallam,
s veled dúdolni bírom talán.

Hiszen ismerem, nékem is drága,
vele nyugtalanítsd szívemet.
A te hangod az elhagyott házba,
mint egy álomba visszavezet.

No dalold, s én a pillám lehányva
megint érzem a multak ízét,
s megigézve majd fölmerül újra
a homályból a hű anyakép.

Nekem vígasz e dal, ha te mondod,
s tudom, nem csupán én szeretek
pici kertkaput s berkenyelombot,
ha az pírrel a földre pereg.

No dalold, legyen újra világos
feledékenyen árva fejem,
hiszen jó, ha anyámra s az álmos
szemü tyúkokra emlékezem.

Én a sirig imádom a nyírfa
patyolat-derekát s a haját,
ha a hajnali harmatot sírva
a ködökbe csavarja magát.

Ma a szívemnek szűnik a kínja,
ma a bor meg e dal ad erőt –
te vagy nékem az otthoni nyírfa,
aki bókol az ablak előtt.

Arthur Rimbaud (*francia*)

Ostromállapot?

Az omnibuszkocsis, ujjá fagytól dagadt,
kesztyűit dörzsöli a pléhtető alatt,
s a Balparton a dög batárral gyalogolva
kigyulladt ágyékán a táskát félretolja.
A langyos kocsiban zsandárok rengenek,
meghitt homály mögöl lesik a kék eget,
mert süt a Hold, egy zöld vattafelhő a fészke,
tiltott időben ring, rendelet ellenére!
S mikor az omnibusz az Odeonhoz ér,
egy toprongyos duhaj torkával bög a tér!

Wisława Szymborska *(lengyel)*

Lót felesége

Mondják, visszaneztem kíváncsiságból.
De túl ezen, lehetett más okom is.
Megfordultam bánkódva az ezüst-tál miatt.
Elfelejtkeztem, amíg saruszíjam kötöztem.
Vagy, hogy ne nézzem tovább igaz nyaka-szirtjét
uramnak, Lótnak.
Hirtelen bizonyosságból: meghalhatnék akár,
akkor se állna meg ő.
Vagy az aláztosak engedetlensége volt az ok.
Az üldözőkre való fülelés.
Csönd érintett meg, reméltem, meggondolta magát az Úr.
Két leányunk már eltűnt a hegyhát mögött.
Megéreztem magamban az öregséget... A távolodást.
A futás hasztalanságát. Álmos voltam.
Megfordultam eresztve földre a batyút.
Megfordultam félelmemben hogy hova lépek:
Ösvényemen megjelentek a kígyók,
pókok, güzüegerek, fiakeselyűk.
Már mindegy volt, jó avagy rossz jön – minden élő
ott mászott, ugrált sereges sietségben.
Megfordultam magányosságból.
Szégyenemben, hogy lopódzva menekülök.
A kiáltás vagy a visszanezés ingerétől.
Vagy azért, mert föltámadt a szél,
szétfújta hajamat, szoknyámat fölemelte.
Éreztem, figyelnek Szodoma falairól,
hogy hátamba röhögnek újra meg újra.
Haragomban fordultam vissza.
Hogy az ő iszonyú vesztük megvigasztaljon.
Megfordultam valamennyi fölsorolt okból.
Anélkül, hogy akartam volna, fordultam vissza.
A kő, amin álltam, csikorogva fordult meg alattam.
A szakadék hirtelen elvágta az ösvényt.
Peremén hörcsög toporgott, ágaskodott két kis lábán.
És akkor mindketten visszaneztünk.
Nem, nem, én tovább futottam,
és másztam és föl-fölrebbentem,
amíg a sötétség nem zuhant le az égből,
vele a tüzes kavicsok, halott madarak.
Lélekezethez nem jutván, többször is megfordultam.
Aki látott volna, gondolta volna: kerengek táncban.
Lehetséges, hogy szemem is nyitva volt.
Lehet, hogy a város felé borultam arcba.

Sigitas Geda *(litván)*

Ázsia

Ázsiában
fekszik
a tenger

mélyében
mocorgó
árnyék-szender

föntről
hegyekről
szakadnak

árnyak
ladikon
kis barmok
ladikáznak

nagy csönd támad
nagy csönd támad
két kicsi
szamarak
nem iáznak

két kicsi
ártatlan
ember az égen
lóg
kötélen

William Butler Yeats *(ír)*

A galway-i lóversenyen

A pálya dobban
s a gyönyör istenné tehet
lovast, lovat a nagy galoppban
s karéjban zúgó tömeget.
Ó lovasok, értő tömeg
minket is ösztökélt, – ma már
a világot fertőzte meg
a félenk tollnok s szókufár.
De dúdolj száj, ne ess le áll,
majd kitűnik holdtöltekor,
hogy az alvás még nem halál
s a világ más hangokra forr.
Ad vérmes dalért tapsokat,
újra és egyre harsogóbban
biztat mint hú lovasokat
a nagy galoppban.

Jókai Mór román tárgyú novellái

(részletek)

1848/49 lázas eseményei után Jókai Mór egyelőre pihenni kényszerült. A még alig huszonötéves ifjú azonban természeténél fogva sem lett volna képes arra, hogy napjait tompa kétségbeesésben, tétlenül töltse el. Alig volt a nagy író életében korszak, amelyben többet tanult volna, mint az 1850-es évek elején, amikor a született művész határozott ösztönével figyelte meg a magyar nép [...] sajátságait, éppúgy a vele együtt lakó többi népeket is; amikor hozzálátott a vándorló tréfák és anekdoták összegyűjtéséhez; és mindezek mellett nagyszabású történelmi tanulmányokat végzett. [...] A szabadságharc után sok magyar menekült külföldre; a menekülés útja pedig csupán Törökország felé volt nyitva, s ez az ország ebben az időben még közvetlenül határos volt Magyarországgal. Törökországban régi hagyomány parancsolta a menekültek felkarolását: Kossuth és társai szíves vendégszeretetre találtak. Lassanként hírek érkeztek a kibujdosottaktól, életük olyan szoros kapcsolatban állott e bomladozó birodalom belviszonyaival, hogy az érdeklődést a török szokások és erkölcsök, történelem és nyelv iránt önkéntelenül is felkeltették. Az *Egy magyar nábobban Kecskerey* a kor divatjának hódol, amikor török inast tart és vele törökül beszél. Jókai romantikus képzeletét módfelett izgatta a rejtélyes Kelet. Az általános érdeklődést még fokozta az 1853-ban kitört orosz-török háború, amelyben csaknem egész Európa a törökök pártját fogta. Mennyivel melegebb érdeklődésre számíthatott a törökök ügye a magyaroknál, akik amúgy is gyűlölettel és fájdalommal gondoltak szabadságuk eltiprójára, a törökökkel szemben álló oroszra. A török események azonban szoros kapcsolatban állottak az ott élő keresztény népek történetével, hiszen Törökország akkor még – legalább is papíron – magában foglalta a Román Fejedelemségeket és Szerbiát is, a mai Bulgária pedig tökéletesen be volt kebelevezve az akkor még óriási terjedelmű birodalomba. A török történelem tanulmányozása egyet jelentett a román, szerb, bolgár és görög történelem főbb mozzanatainak ismeretével. Innen indul ki Jókai érdeklődése a román nép iránt, ebben az időben ismerte meg a Román Fejedelemségek történetének egyik fejezetét, amelyet azután ismételten felhasznált román tárgyú novelláinak keretében.

A török történelem tanulmányozása egyet jelentett a román, szerb, bolgár és görög történelem főbb mozzanatainak ismeretével. Innen indul ki Jókai érdeklődése a román nép iránt.

A bojár leány

Jókai első román tárgyú novellája az 1853-i orosz-török háborúról írott könyvében jelent meg *A bojár leány* címen 1855-ben. A bevezetőben ismertetett vonásokat jellemzően igazolja.

Küriáki Sándor Havasalföldön lakott, ahol előkelő főúr, bojár volt. Részt vett 1825-ben a hetéria küzdelmeiben. Az ő testvére adta ki magát Jordaki helyett a kolostorban, mire lefejezték. A fejét megváltotta és eltemette. A felkelés szerencsétlen vége után elvonult a világtól. Hat fia volt és egy leánya: *Neszte*. 1853-ban azzal jöttek hozzá fiai, hogy nagy hadjáratot indított az orosz a török ellen, ütött a bosszú órája. Erre az ősz Küriáki azt hitte, hogy itt a harc, „*mely a román népet felszabadítja s olyan úrrá teszi ismét apái földén, amilyen volt a nagy Bazarád alatt*”. Örömmel üdvözölte az oroszokat, gazdagon megvendégelte őket és fiait harcra készítette. A lakoma alkalmával *Neszte* hárfakiséret mellett elénekelte a szép Lienka regéjét. Ez arról szólt, hogy a várnai ütközetbe

---

Forráskiadvány:

Rajka László: Jókai román tárgyú novellái (Erdélyi Tudományos Füzetek 77. – Cluj, 1935)

ment a magyar király, *Hunyadi János* és *Drakul* vajda. Ennek leánya volt Lienka, aki a király mellett lovagolt, és vele együtt esett el.

A nagy lelkesedésben Neszte felajánlotta, hogy kémkedni fog az ellenfél táborában. Minthogy anyja lengyel nő volt, ő maga is kitűnően tudott lengyelül. Menekült lengyelnek adta ki magát. Tisztnek öltözve egy lélekvesztőn átkelt a Dunán, majd kikémlelte a törökök állásait.

A szép Neszte egy napon Giurgiuban [Jókainál: Dsurdsu] időzött egy kávéházban több tiszt társaságában. Egyszerre lármát hallottak, egy embert vittek veszteni. Egy csolnakos volt; a törökök ugyanis minden csolnakot összeszedtek, hogy a kémkedést megakadályozzák. Nesztét egy tiszt karonfogta és kényszerítette, hogy jöjjön el e látványosságra. Neszte azonnal megismerte, hogy ez az ő csolnakosa, akit bizonyára utána küldtek. Az utolsó pillanatban az ember ráismert és Nesztére mutatott. Neszte azonban kihasználta a pillanatnyi zavart. Azt állította, hogy az őt karonfogó tiszt a kém. Néhány perc alatt a Duna partjára sietett és a vízbe vetette magát. Bár üldözték, megmenekült, elérte a túlsó partot, ahol elájult. Itt a kozákok megismerték, hogy leány és erőszakoskodni kezdettek vele, Neszte azonban a kozákok saját pisztolyával lelőtte és ismét megmenekült. Nagy fáradalmak után hazaért, s megdöbbenve látta, hogy kastélyuk rom. Egy öreg jobbágy sírva mesélte el, hogy az oroszok összeveszttek Küriákkal, egész családját lemészárolták, kastélyát pedig felgyújtották. Az orosz tábornok semmit sem tudott a Küriáki család vesztéről, így Neszte felkereste és behatóan tájékoztatta, hogy milyen az ellenfél állása. Ez a tájékoztatás azonban félrevezetés volt. Az oroszok a hamis adatok alapján megvívták az oltenicai ütközetet és borzasztó vereséget szenvedtek. Küriáki leánya pedig kolostorba vonult.

Ez a novella jellemzően mutatja Jókai felfogását és tárgyi ismereteit a román viszonyokról. Amit itt téved, az végigkísérte összes hasonló körből vett novelláiban; amit a románokról elképzelt vagy elgondolt, azt később is hűségesen megismételte. Jókai voltaképpen egy jelentős román történelmi eseményt ismert: *Ypsilanti felkelését* és ezzel kapcsolatban Tudor *Vladimirescu* forradalmi mozgalmát. Ezt emlegeti is mindjárt novellája elején, de az évet nem jegyezte meg jól magának – meglátjuk, hogy ez a hibája ismételtelen visszatér – és úgy vélekedett, hogy ezek a mozgalmas események 1825-ben történtek [a helyes évszám: 1821]. Jókai további működése szempontjából igen érdekes, hogy már itt említi *Jordaki* szerepét, hősi halálát egy kolostorban, szóval a hetéria mozgalmának egyik leggyászosabb eseményét. Másik érdekes felfogásbeli tévedése Jókainak szereplői nemzetiségében rejlik. Úgy hiszem, hogy Jókait nagy zavarba lehetett volna hozni, ha valaki e novella megírásának idejében megkérdezte volna tőle, hogy miként kerülnek a görögök a Román Fejedelemségekbe, így például itt is novellájának hősét Küriákinak hívják. A hat fiú neve: Luon, Pavlo, Sándor, Leo, Euthym és Péró. Hogy ezek jórészt nem hangzanak valami románosan, az Jókainak szemmel láthatólag nem tűnt fel. Az író az tévesztette meg, hogy a román történelemben szerepet vívó férfiak között tömegesen talált ilyen neveket: Cantacuzeno, Ypsilanti, Ghica, Maurocordato, Brâncoveanu, stb. Minthogy a román történelmet nem ismerte alaposabban, ezen úgy segített, hogy a fanariótákat megtette fanatikus román hazafiaknak. Ez még csak megjárja az 1850-es években, amikor a görög arisztokrácia valóban lelkes románná alakult, de aligha volt helyén a század elején.

Van azonban Jókai novellájának más érdekessége is. Már itt felbukkan a jele, hogy Jókai ismerte a román népköltészetet. Az a románc, melyet Neszte ebéd alatt Szép Lienkáról énekel, feltűnően hasonlít e kor román irodalmának népies hangú elbeszélő költeményeihez, amelyeket különösen Vasile *Alecsandri* egykorú költeményei között olvashatunk. A törökök elől a Dunán átúszó és így menekülő leány alakja pedig a román népköltészet egyik legjellegzetesebb jelensége.

---

*Az a románc, melyet
Neszte ebéd alatt Szép
Lienkáról énekel,
feltűnően hasonlít e kor
román irodalmának
népies hangú elbeszélő
költeményeihez...*

Alecsandri híres népköltészeti gyűjteményében – amely először 1852-ben, tehát három évvel Jókai novellája előtt jelent meg – olvashatjuk a *Kira* című költeményt, melyben egy román leányt, Kirát, elrabol a török és Brailánál átviszi egy csolnokon a Dunán. Kira bátyjai a csolnak után úsznak és megmentik a leányt. Minthogy azonban azt hiszik, hogy Kira jószántából követte a törököt, a leányt máglyán megégetik, bármennyire esküdözik is, hogy ártatlan. Hasonló tárgyú költeményt közöl *Vulcanu* költészeti gyűjteménye is. Ebben Ilonka Belgrádban lakik. Itt fogják el a törökök. A leány útközben a Dunába ugrik és úszva megmenekül a törököktől. Ez így egymagában még gyenge bizonyíték lenne arra, hogy Jókai valóban ismerte a román népköltészetet, de a továbbiakban jóval nyomósabb érvekkel támogathatjuk állításunkat.

Jókai A bojár leány című novellája nem tartozik a kitűnő romantikus jeles alkotásai közé. Nem tárgyi tévedéseiben rejlik gyengesége, hiszen Jókait e szempontból bírálni nem valami igazságos dolog; van ebben az elbeszélésben valami hideg feszesség, valami üres retorika, ami a műalkotás becsét és élvezhetőségét lerontja. [...]

Egy haramiabanda a havason

Jókait a történelem regényes mozzanatai mellett különösen érdekelte a román nép. Második erdélyi útján, 1858-ban, éppen a románoktól lakott aranybánya-vidéket járta be, és figyelmét különösen felkeltette a román nép életmódja, szokásai, mondái és általában mindaz, ami egy nép sajátos belső életét alkotja. Idevágó regényei élen bizonyítják meleg érdeklődését. Érdekes, hogy ebben az időben két novellát írt, amelyek a román néppel foglalkoznak. Mindkettő a *Dekameronban* (1860) jelent meg először, második erdélyi útjának évében. Az egyik novella erdélyi tárgyú: *Egy haramiabanda a havason*.

A novella keletkezését ötven-hatvan esztendővel megelőzve Arad megyét vakmerő szegénylegények nyugtalanították. Tizenketten voltak, vezérüket *Gligornak* hívták. A banda nevezetesebb tagjai voltak: *Bunduka*, egy hetven esztendő ember, híres zárfejtő, azután a „halaszemű” *Ravasel*. Arad akkori alispánja elrendelte, hogy nem szabad ennivalót juttatni a legényeknek. A pásztorokat is beparancsolta a hegyekből. Erre a bujdosók egy napon megkötözve hozták magát Gligort az alispán kastélyába. Amikor azonban beléptek az alispánhoz, kényszerítették, hogy velük jöjjen barlangjokba. Itt kegyelmet kértek tőle, amit az alispán meg is ígért, és kegyelemért folyamodott értük. Amíg az megérkezik, velük lakott az erdőn és élelemmel látta el őket. Javulásuk bizonyosságát adták azzal is, hogy egy hozzájuk állni szándékozó legényt megöltek. A kegyelem meg is érkezett; a levelet a pálosi óhitű pap olvasta fel nekik; ugyanott, a templomban tettek fogadalmat, hogy életüket megváltoztatják. Szavukat meg is tartották, és tisztességes emberként haltak meg.

Ennek az elbeszélésnek a tárgyát Jókai a pozsonyi Magyar Hírmondó című lap 1784. évfolyamából vette, de arról szemmel láthatólag nem volt tudomása, hogy ez a történet egy sokkal jelentősebb esemény előjátéka volt, mint egy egyszerű rablótámadás. A hegyekbe menekült emberek ugyanis elégedetlen román jobbágyok voltak, akik valóban magukkal hurcolták *Forrai* András aradi alispánt, és annak közbenjárására kegyelmet nyertek. De az elégedetlenség azért tovább tartott, és ugyanazon év őszén a *Hora-Cloșca* felkelésben sokkal véresebb alakot öltött, mint Jókai békés elbeszélésében.

Reparált lelkek

Jókai engesztelékeny, összhangot kereső lelke különös örömmel csüggett ezen a jóságos tárgyon. A megtérő, megjavuló bűnös, aki a társadalom hasznos tagja lesz, mindenben megfelelt nemcsak a romantizmus

---

...figyelmét különösen felkeltették a román nép szokásai, mondái és általában mindaz, ami egy nép sajátos belső életét alkotja.

---

szépért lelkesülő eszméjének, hanem szeretetreméltó, szelíd lelkiületének is. Nem csodálhatjuk tehát, hogy e tárgyat ugyanazon évben némi helyszínváltoztatással megismételte. E novella címe: *Reparált lelkek*.

A XVIII. század végén Moldvában nagyon bizonytalan világ volt, a sok háború tönkretette a közbiztonságot. Végre a tilsiti béke nyugalmat hozott, ugyanekkor egy igazságos fejedelem került trónra. A román népköltészet különös szeretettel dicsóítja a szegénylegényeket. Ezek az erdőkben tanyáztak, a szegény nép pártfogói, bűbajos tulajdonságokkal bírtak. A fejedelemnek sok baja volt a bujdosó legényekkel. Végül úgy vetett véget a bizonytalanságnak, hogy felakasztatott belőlük egy csapatot. Csupán a plojesti (!) hegyek között tartotta fenn magát egy híres vezér: „az erős *Páva*”. Ezzel nem bírtak. Egy napon egy szép cigányleány jelent meg a fejedelem előtt és felajánlotta, hogy elébe hozza Pávát. Azt kérte azonban a fejedelemtől, hogy ne ölesse meg a legényt, hanem neki és társainak ajándékozzon egy puszta falut. A fejedelem menlevelet adott, mely egy puszta falura szólott. A bűbajos leány, *Czittra*, erre elvezette a legényeket a faluba, ahol azok megtértek, bűnbánatot tartottak a papok előtt és megkeresztelkedtek. Páva neve Mihály lett, elvette Czittrát feleségül, és mint kovácmester tisztességes életet folytatott.

A novella ugyan a Román Fejedelemségekben játszódik – szemmel láthatólag nagyon bizonytalan történelmi és földrajzi keretek között, hiszen Ploiesti nem Moldovában van, körülötte nincsenek hegyek, stb. –, de azért az előbb tárgyalttal feltűnő rokonságban van. Alapgondolata ennek is a bűnös megtérése. Nagyon érdekes az elbeszélésben jól jellemzett román népköltészet. Jókai leírásából ugyanis világosan lehet látni, hogy ismerte a román népköltészet ama termékeit is, melyeket „*doina haiducească*” névvel jelöl meg az irodalom. Ezek bujdosó szegénylegényekről szólnak. Jókai erre vonatkozó adatait Alecsandri híres népköltési gyűjteményéből merítette. Ebben olvassuk az „erős Páva» kifejezésnek megfelelő „*Păunul codrilor*”, vagy „*Păunașul codrilor*” elnevezést. Alecsandri szerint a „*Păunaș*” derek ifjú vitézt jelent, aki egyben oly titokzatos, mint Pán, az erdők istene. Véleménye szerint ennek emlékét őrzi e népmondai alak. Híres szegénylegényekről több balladát közöl Alecsandri. Ilyen *Vidra* vagy *Bujor*, aki a nép pártját fogta, éppen ezért kedvelték és rejtegették. Ugyanitt értesülünk arról is, hogy egyes betyároknak megkegyelmeztek. Így a *Jianul* című balladához fűzött jegyzetből megtudjuk, hogy ez a híres betyár a XIX. század elején élt, később kegyelmet kapott és békességben fejezte be életét Târgovișteben, ahol letelepedett. Különös érdeklődésre tarthat számot az a kérdés, hogy honnan ismerte Jókai Alecsandri népköltési gyűjteményét. Alecsandri műve a megjelenésének idején (1852) irodalmi esemény volt, melyet nemcsak a románság körében, hanem Európa-szerre ismertek és nagyra becsültek. Wilhelm von *Kotzebue*, a híres német drámaíró fia, akit családi kapcsolatok és diplomáciai küldetések fűztek a románokhoz, 1857-ben német fordításban adta ki Alecsandri gyűjteményét. Első magyar ismertetője, Ács Károly, szintén ebben az időben működött. Az sem lehetetlen, hogy Jókai útközben, esetleg szóbeli közlésből ismerkedett meg az említett népköltési gyűjteménnyel. Bármiként is áll a dolog, fényes bizonyítéka Jókai általános érdeklődésének, amely különös mohósággal kereste a népiesen jellemző vonásokat.

Fejedelem és Fra Diavolo

A két népies román tárgyú novella megjelenése után Jókai huszonöt évig nem írt román tárgyú elbeszélést. 1883-ban jelent meg a *Fejedelem és Fra Diavolo* című novellája. Ez még egyszer mintegy összefoglalja mindazokat a tárgyi ismereteket, amelyeket Jókai a románokról tudott.

E novella a színészek világából meríti tárgyát. *Páli* uram színigazgató volt, aki különösen operákat adott elő. Híres műsordarabja volt a *Fra Diavolo*. Páli uram felesége énekelte a szopránt, Páli uram a tenort.

Különös érdeklődésre tarthat számot az a kérdés, hogy honnan ismerte Jókai Alecsandri népköltési gyűjteményét.

---

*Összefoglalja
mindazokat a tárgyi
ismereteket, amelyeket
a románokról tudott.*

Páli egyébként mereven játszott; kiállt a színpadra és hüvelykujjával malmozva énekelt vagy dikciózott. Nyugodtsága is elárulta, hogy rendkívül jámbor ember volt. Az emlékezetes pozsonyi országgyűlés véget ért, a színésztársaság útra készült. Egy Avakum nevezetű görög rábeszélte Pálit, hogy menjenek Bukarestbe. Égre-földre esküdözött, hogy Bukarest szebb város, mint Bécs; hogy Kallimaki herceg teátrumot építtetett, hogy az új fejedelem, János vajda, Párizsban tanult és lelkesedik a színházért, s a felesége, Bajrakitár nagyvezér leánya, török módra él. Van Bukarestben egy híres költő, Tarakszaki, az majd ellátja őket darabokkal. Addig-addig biztatta Pálit, míg végre útnak indultak. Hosszú utazás után végre megérkeztek Bukarestbe. Tarakszaki költő már másnap bemutatkozott. Kis, púpos emberke volt s rögtön ajánlotta, hogy tanulják be hatfelvonásos drámáját, melynek a címe: Mihály vajda. Tarakszaki hevesen udvarolt a direktornénak, de csakhamar veszedelmes versenytársra talált János vajda személyében. A társulat számtalanszor előadta a Fra Diavolót, amelyet Tarakszaki románra fordított. Közben némi politikai nyugtalanság kezdődött, de Páli uram azzal mit sem törődött. Tarakszaki egyre unszolta a direktort, hogy adassa már elő a Mihály vajdát. Végül egy este nagy hagymakoszorút dobtak a színpadra. Ez az Unnahár fejedelemasszony bosszúja volt, mivel megtudta, hogy férje a szép direktornénak udvarol. Páli uram belátta, hogy valamiképen vissza kell szereznie a közönség kegyét. Elővették tehát Tarakszaki drámáját és ahogy tudták, betanulták. Páli játszotta Mihály vajdát. Erre az alkalomra a fejedelem odakölcönözte neki saját fejedelmi díszruháját, bajuszt ragasztott és világra úgy nézett ki, mint maga a fejedelem. Az első felvonás szerencsésen elindult. A színészek a román szöveget a sűgő után szörnyű hibákkal tördelték, amin a közönség kitűnően mulatott. Tarakszaki nem volt jelen. Ez a darab ugyanis csak jeladás volt a hetéria számára, melynek Tarakszaki is tagjai közé tartozott, hogy itt a felkelés pillanata. Galao felől megérkezett a hetéria serege Tudor Vladimirescu vezetése alatt. Tervük az volt, hogy a fejedelmet elfogják és kényszerítik, hogy vezesse őket a törökök ellen. A hetéria csakugyan elfoglalta Bukarestet. A rémhírre a fejedelem a Páliné öltözőjébe menekült.

A direktorné feltalálta magát. Hirtelen leborotválta a fejedelem bajuszát és Páli ruháiba bujtatta. Közben Páli uram a kasszánál állott, már teljesen felöltözve és jelenésére várva. Egyszer csak odaront egy gyanús csoport, megragadta a fejedelem ruhájába bujtatott direktort és a palota elé hurcolta. Itt óriási felfegyverzett tömeg várt reá. Mindenki azt hitte, hogy ő a fejedelem. Felállították egy emelvényre és azt követelték, hogy szónokoljon. Nem volt mit tenni: elszavalta a Mihály vajda nagy jelenetét. Az pedig gyűjtő szónoklat volt, amelyben felszólítja a népet, hogy vonuljon a törökök ellen. Páli uram természetesen az egészből egy kukkot sem értett, csak azt látta, hogy szónoklata leírhatatlan viharos lelkesedést váltott ki. Utolsó mondata ez volt: „Most bocsássatok a fejedelemnőhöz”. Erre nagy diadalmenetben cipelték a fejedelemnő lakosztályába. Unnahár fejedelemasszony, mint török nő, jól ismerte az ilyen zendüléseket. Egy cseppet sem ijedt meg. Hallotta férje beszédét és szörnyű haragra gerjedt, hogy az a népet a törökök ellen tüzeli. Dühösen beszélt hozzá valami nyelven, amiből Páli uram semmit sem értett, csupán azt látta, hogy a fejedelemasszony selyemzsinórt, meg méregpoharat mutogat neki. Erre úgy megijedt, hogy kiszaladt.

Odakint már várták. Lóra ültették, hogy vonuljanak az ellenség ellen. A színészek a zendülés hírére hirtelen összekapkodták a holmijukat és menekültek a határ felé. Vitték magukkal a fejedelmet is a direktor köntösében. Valami nagy városnál belefutottak Ypsilanti táborába. Ez is a fejedelem ellen vonult, de a hetéria ellen is (!) az oroszok pártfogása alatt. Ypsilanti szívesen fogadta a színészeket és azt kívánta, hogy játsszák el Fra Diavolót. Hiába magyarázták, hogy az azt megszemélyesítő színész berekedt, Ypsilanti mindenféle rekedtség

elleni orvosságot itatott meg vele. Nem volt más hátra: a fejedelemnek be kellett tanulnia Fra Diavolo szerepét. Az ám, de nem volt semmi hallása! Páliné rengeteget vesződött vele. Ypsilanti hirtelen színházat ácsoltatott össze és váratlanul megjelent a próbán. A megrémült fejedelem olyan lámpalázat kapott, hogy se nem látott, se nem hallott. Ekkor azonban híre érkezett, hogy ott a hetéria serege Vladimirescu vezetésével. No erre Ypsilanti hirtelen ellene vonult, a hetériát leverte (!) és Vladimirescut elfogta. János vajdát azonban nem tudták kézre keríteni. Páli uram ugyanis látva, hogy nagy a veszedelem, hirtelen leszedte az álbajuszt, kibujt a fejedelmi köntösből és ellépett. Estére megkezdődött a Fra Diavolo előadás. János fejedelem sehogy sem akart fellépni. Páliné toporzékolt. Ekkor a színpadról, ahol már folyt a darab, hirtelen felhangzott Fra Diavolo éneke. Páli uram ugyanis visszatalált társulatához, gyorsan nekiöltözött és kilépett a végszóra. Ennek hallatára Páliné a színpadra rohant és férje nyakába borult, amiért Páli nagy hidegvérrel büntetésre ítélte. Az előadás azután zavartalanul folyt, csak az egyik szereplő énekelt iszonyú hamisan. Az a fejedelem volt, aki még azon éjszaka Párizsba ment és sohasem tért többé vissza. Páli uram pedig ünnepélyesen megtiltotta társulatának, hogy valaha egy szót is merjenek szólni e kalandjukról.

Jókai történelmi tévedéseit az elbeszélte események világosan cáfolják. [...] Talán egész életében nem írt le nagyobb történelmi tévedést, mint amikor azt állította, hogy Ypsilanti leverte a hetéria seregét! Főlősleges hangsúlyoznom, hogy éppen Ypsilanti volt a hetéria fővezére. De meg kell jegyezmem Jókai védelmére, hogy az Ypsilanti-Tudor Vladimirescu fejezet a Nicolae Iorga német és francia nyelvű történelmi műveinek megjelenéséig tökéletesen zavaros volt a külföldi történelmekben. Caesare Cantù, akit Jókai ebben az időben olvasott, sőt Oncken monumentális műve is, mely Jókai könyvtárában megvolt, ugyancsak homályosan adják a vonatkozó részt. Példátlan ugyanis a történelemben, hogy ugyanazon helyen és ugyanazon időben egyszerre három párt álljon egymással szemben. Különben Jókai művei között ritkán lehet találni még egy helyet, ahol olyan szemmel láthatólag hangsúlyozta volna a történelmi keret tökéletesen mellékes szerepét, mint itt. [...] Novellája mindenekelőtt érdekes kapcsolatban van a román színeszet kezdeteivel. Jelentéktelen kísérletektől eltekintve, a román színjátszás azzal kezdődik, hogy Ioan Gheorghe Caragea fejedelem, aki barátságos viszonyban volt Gentz-cel, Metternich herceg titkárával, összeköttetése útján színeszeket kért Bécsből. Meg is érkezett 1818 augusztusában egy Gherghy nevű színigazgató a társulatával, és drámai, valamint operaelőadásokat rendezett. Ez a Gherghy, akinek nagy a fontossága a román színeszet megindításában, Johann Gerger brassói szász színigazgató volt, aki ebben az időben nagy tevékenységet fejtett ki, többek között Kolozsvárt is ismételten szerepelt. Világos, hogy a fejedelem levelére Gentz az erdélyi kormányzékhez írhatott, hogy küldjenek színeszeket, amint az Jókai *Egy az Isten-hez* fűzött jegyzetei igazolják.

Gerger 1818. szeptember 8-án kezdte meg szereplését Bukarestben Rossini *Olasz nő Algírban* című operájával. A színi előadások felkeltették az ebben az időben a Román Fejedelemségekben tömörülő görög vezető körök figyelmét. A hetéristák nem akarták elmulasztani a kínáló jó alkalmat, hanem maguk is színtársulatot szerveztek, melynek célja a szabadságvágy felkeltése volt. Gergerrel felváltva játszottak ugyanabban a helyiségben. Az első hetérista előadás – természetesen görög nyelven – Voltaire *Brutus fiainak halála* című színműve volt. Az előadás oly lázba hozta a hetéria ifjú tagjait, hogy a színmű végeztével az utcán pisztolyaikat kilőtték és forradalmi dalokat énekeltek. Ez volt a hetéria első nyilvános megmozdulása, de a felkelés csak 1821 elején tört ki. Valószínű, hogy Gerger Bukarestben egy olasz operatársasággal egyesült. Annyi legalábbis bizonyos, hogy egy számos tagból álló olasz operaegyüttes szerepelt Bukarestben, amikor az Ypsilanti-

---

*Jókai összes novelláit
a román nép őszinte
megbecsülése jellemzi.*

Vladimirescu felkelés kitört. Ez a társaság a zavarok elől Brassóba jött, és itt 1821. május 3-tól július 5-ig operaelőadásokat tartott. Ugyanekkor sok előkelő bojár is Brassóba menekült, ahol a színi előadásokat szemlélve, elhatározták, hogy maguk is buzgólkodni fognak odahaza a román színművészet érdekében. Nemcsak az olasz társaság operaelőadásaiban gyönyörködhettek, hanem a magyar színészek vendéjátékában is, akik 1822-ben és 1826-ban Brassóban vendégszerepeltek. 1826-ban *Déryné* is a társulat tagjai közt volt és több bojár családdal is megismerkedett. [...]

Ez a novella legélénkebb bizonyossága annak, hogy Jókait nem lehet csupán történelmi tévedései szempontjából megbírálni. A Fejedelem és Fra Diavolo Jókai legzseniálisabb elbeszélései közé tartozik. Nemcsak a csapongó jókedv, a sokszor dévaj humor az, ami értékét kitünteti, hanem vígjátéki cselekvényének boszorkányos ügyességű bonyolítása, állandó és világos folyamatossága, amely lehetővé teszi, hogy állandóan át tudjuk tekinteni az egész szövedéket. Ha Jókai művei lassankint el is évülnek, ez a novella még sokáig fog dacolni a kérlelhetetlen idővel.

Jókai összes novelláit a román nép őszinte megbecsülése jellemzi. Bárhol is ír a románságról, mindig tisztességgel, sőt szeretettel szól rólok. Román tárgyú novellái a romanticizmus hamisítatlan termékei, amelyekben elsősorban a mese fontos, azután a népiesség, s ezek mellett az adatok igazsága elhalványodik.

Jókai tollából

„A nép sokféle nyelven beszél, de egyforma szívvel szeret.”

(Szeretve mind a vérpadig)

„A gazdag embernek soha sincs elég pénze.”

(Öreg ember, nem vén ember)

„Annak a nevét, aki az ekevasat megjavította, a holnapután már letörüli a lapról, de annak neve, aki a kardvasat csorbára verte a harcban, örökké lángolni fog.”

(Egy az isten)

„A magyar pénzt keres, a német pénzt érdemel (Geld verdienen), a francia pénzt nyer (gagner d argent), az amerikai pénzt csinál (to make money), tökéletesen jellemző kifejezések. A szegény magyart mintha látná az ember, hogyan keresi a pénzt, melyik bokorban található meg...”

(A pénzcsináló)

„Mennyi bűn van, amibe a szegényember beleesik, amit a gazdag nem is ismer!”

(Egy magyar nábob)

„Az okos tanács nem gomba, hogy ott is teremjen, ahol nem vetették.”

(Sonkolyi Gergely)

„Tisztelet házastársak között! Ez gyümölcstelen fügefá, melyet a Messiás megátkozott a pusztában.”

(A két Trenk)

„A hitvesi boldogság nem keres dicsekvést.”

(Szeretve mind a vérpadig)

„A zseni nem tanul, hanem tud.”

(Az utókor igazságos)

„A büszkeség olyan kalauz az életben, mely az embert sokszor vízre viszi, sokszor jégre viszi, de sárba sohasem viszi.”

(Politikai divatok)

„Becsületesnek lenni a legjobb üzlet.”

(A kőszívű ember fiai)

„A hazugság a gyöngék fegyvere.”

(Bölcsesség és bohóság)

„A lyukas csizmatalp a legkitűnőbb közlekedési eszköz az Olympusra.”

(De kár megvénülni)

„A szerelem a legsötétebb bűnök szülőanyja”

(A régi jó táblabírák)

Súlyos anyag – Nők – Viseletek – Élettörténetek kiállítás

Sváb sorsok öltözékeken keresztül a Néprajzi Múzeumban

Június 4-én nyílt meg, és 2026. január 25-ig látogatható az ulmi Dunai Svábok Központi Múzeuma (Donauschwäbisches Zentralmuseum) fenti című időszaki kiállítása a budapesti Néprajzi Múzeumban. A tárlat a Duna menti német lányok és asszonyok sorsát mutatja be húsz viseleten keresztül az 1880-1980 közötti időszakból.

A Dunai Svábok Központi Múzeuma (DZM) a délkelet-európai német kisebbség történetét és kultúráját gyűjti és kutatja. A dunai sváb (Donauschwaben) kifejezést az 1920-as évek óta használják. Annak a félmillió németnek az utódait jelölik vele, akik a XVIII-XIX. században a Duna folyását követve vándoroltak ki és telepedtek le a történelmi Magyarországon. Tolna, Baranya és Somogy térségében (Schwäbische Türkei), a Dunántúli-középhegységben, Békésben, Bácskában, Bánátban, Szerémségben, Szlavóniában és Szatmárban éltek. Az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlása után Magyarország, Jugoszlávia és Románia állampolgárai lettek. Történetükben igazi törést a második világháború hozott:

annak végén ugyanis a teljes német népcsoportot a nemzetiszocialistákkal való együttműködéssel vádolták. A legtöbb dunai sváb elmenekült vagy erőszakkal kitelepítették otthonából. Sokan jugoszláviai internálótáborokban vagy a Szovjetunióba hurcolva, a kényszermunka során haltak meg. Európa keleti feléből mintegy tizenötmillió németet toloncoltak vissza Németországba.

A DZM textilgyűjteménye közel tizenkétezer ruhát őriz. Többségében az 1940-es évekből származó női öltözeteket, melyeket a családok menekülés vagy kitelepítés során vittek magukkal, majd emlék gyanánt őriztek meg. Ezek nagy arányban ünnepi, vasárnapi ruhák, hiszen a nők a legdrágább ruhadarabjaikat mentették meg. Tulajdonosaik főként sorstársaik körében, a Németországba kitelepítettek találkozóin vették fel őket – miközben saját jövőjük érdekében a mindennapok során külsőleg már az új környezethez igazodtak. Szembesülniük kellett ugyanis azzal, hogy ezekkel a ruhákkal saját különállóságukat, idegenségüket erősítik. Így a legjobb darabok a szekrény mélyére kerültek, az egykori szülőföld emléktárgyaiként gyakran évtizedekig őrizték, mielőtt a múzeumnak adományozták őket. Egyes ruhadarabokat átalakítottak, így a hétköznapi életben is hordhatóvá váltak.

Nem kis feladat állt tehát Henrike *Hampe*, a kiállítás kurátora előtt: a teljes textilgyűjteményből kellett kiválasztani a bemutatásra kerülő húsz öltözetet. *Szalay* Tamás, a Dunai Svábok Központi Múzeumának igazgatója a kiállítás megnyitóján elmondta, a viseleteken keresztül sváb női sorsokat, élettörténeteket akartak megjeleníteni. Így került a válogatásba a jómódot reprezentáló „templomba menő” leányviselet az 1930-as évekből; a praktikus fekete menyasszonyi ruha 1880-ból; a hétköznapi kékfestő és a rózsaszín báli ruha az 1940-es évekből; valamint a konfirmációra és templombúcsúra készült, nehezen hordható szépségek és hordhatóvá alakított, átmentett darabok. Mindegyiknek megvan a maga története, személyes tulajdonosa és annak sokszor tragikus élettörténete. Feltárják a múlt titkait, egyének, családok, népcsoportok sorsát jelenítik meg.

A németek XX. századi történelme, köztük a második világháborút követő tragikus események, a malenkij robot és a kitelepítés mellett a tárlat az ünnepi viseletek és egykori tulajdonosaik személyes történetén keresztül a női lét fontos állomásait is bemutatja a gyermekkortól a házasságon keresztül az idős korig. A ruha a személyiséget is képviselte, megmutatta, hogy ki a viselője vagy kinek kell lennie. Mielőtt a ruhadarabokat tömegesen gyártották volna, minden öltözet egyedi volt, amely egy meghatározott személy számára készült. Nemcsak viselője alakjáról, koráról, társadalmi és gazdasági helyzetéről, felekezeti és etnikai közösségéről árulkodott, hanem arról is, hogy milyen ünnepre, eseményre készült.

Idővel ezekben az öltözékekben ezernyi emlék szövődött: a boldogság ígérete, a veszteség, a gyász, a félelem, a fájdalom és az újrakezdés reménye. Menyasszonyok, ünneplő családok, templomba járó lányok, életüktől megfosztott svábok öltözékei beszélnek a takarékoság és a reprezentáció, a hagyomány és a vallásosság, az emlékezés és a felejtés viszonyáról, a varrással, kötéssel, horgolással, hímzéssel, a ruha tisztántartásával járó feladatokról, azok változásáról, a nagy történelmi események mindennapi életre gyakorolt hatásáról.

A tárlat címe (Súlyos anyag) utal a viseletek tulajdonosainak sorsára, de sok esetben konkrétan is értelmezhető: a megbecsülést kifejező öltözékek némelyike valóban olyan nehéz és kényelmetlen volt a sokrétegű alsószyoknyákkal, hogy a járason kívül alig lehetett egyéb mozdulatot tenni benne. A kiállításon a Bécsben született festő, Erna *Piffel* (1904-1987) magyarországi német falvak viseleteiről készült akvarelljei is láthatók. Az alkotó az Ausztriai Német Festők Szövetsége, a Képzőművészeti Birodalmi Kamara és a Nemzetiszocialista Német Munkáspárt tagjaként az 1930-as években többször járt Magyarorszá-

gon, hogy a helyi német közösségek hagyományait rögzítse. A népviseletet ceruzarajzai, akvarelljei örökítették meg, melyeket 1938-ban, majd 2019-ben könyv alakban is kiadtak.

A kiállítás anyagát gazdag katalógus foglalja össze. Hét fejezetének mindegyike két kérdésre keresi a választ: hogyan alakították a nők a ruháikat és hogyan alakította őket a ruha? A nők által elmesélt történetek nem mindig szép emlékek: egy-egy ruhadarab sokszor nehéz élethelyzeteket, időszakokat elevenített fel. Társadalmi kötöttségek, szülői nyomás, a kirekesztettség érzése, menekülés, erőszak és halál is szóba került a múltidéző textilek múzeumi átadása során. Hasonlóan Herta Müller irodalmi szövegeihez, ezek a történetek is az asszonyok saját tapasztalatait foglalmazták meg. Azokról a sok évtizeddel korábban átélt pillanatokról vallottak, amelyeket az adott ruha felidézett bennük.

„Tavas van, és a tizenhárom éves Elisabeth tele van várakozással: első báljára készül. Édesanyja nagy gondot fordít arra, hogy tökéletesen öltöztesse fel. A fehér inget himzett virág és Elisabeth monogramja díszíti. A rakott szoknya, amely minden perdülésnél kiszélesedik, messziről ragyog. Az, hogy a lányok ilyen színes ruhákat viselnek, a magyar kultúra hatásának köszönhető, és csak jó tíz éve szokás a faluban. Kremerék az anyagot valószínűleg már évekkorábban megvették: a szomszédos Gyöngön két nagyobb bolt működött. A zsidó tulajdonosok különösen jó minőségű és divatos anyagokat árultak – éppen az első bálra valókat is. Elisabeth számára azonban az első bál egyben az utolsó is: családját 1947 augusztusában kitelepítik Magyarországról” – olvashatjuk egy szakadati báli ruháról a kiállításon.

A kiállítást *Englenderne Hock* Ibolya, a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata elnöke nyitotta meg, köszöntőt mondott *dr. Kemecsi Lajos*, a Néprajzi Múzeum főigazgatója, *Vincze Máté*, közgyűjteményekért és kulturális fejlesztésekért felelős helyettes államtitkár, valamint *Szalay Tamás*, az ulmi múzeum igazgatója. Az esten a zsámbéki *Lochberg Táncsoport* működött közre. *Fuchs Sandra*, a csoport vezetője érzékletesen mutatta be a táncosok viselte különböző zsámbéki öltözékek részleteit.

A 2026. január 25-ig látogatható időszak kiállításához tárlatvezetések és múzeumpedagógiai foglalkozások is kapcsolódnak: a felső tagozatos és középiskolás diákok előre egyeztetett időpontban „*Trendetek ellen*” címmel vitaszínházon vehetnek részt, melynek aktív résztvevőjeként vizsgálhatják meg a közösségi normákhoz történő igazodás és az egyéni döntés határait. Az óvodásokat és az alsósokat „*A nagymama gardróbja*” címmel mesés foglalkozás várja, amelynek keretében beszélő ruhákkal, szerelemeslevéllel, titkokat rejtő kendőkkel és más varázslatokkal kalandozhatnak a múlt labirintusában.

Balányi Klára

„Olasz örökség, magyar büszkeség”

A magyar szalámigyártás olasz gyökerei

Hazánk lakossága az 1830-as évek elejétől ismerkedhetett meg a szalámival. A még számos kis államra tagolt Itáliából érkezett házalók, a salamuccik kínálták sajtjaikat és sajátságos füstölési eljárással tartósított „Veronese” szalámi-termékeiket. (Maga a szalámi megnevezés is északolasz jövevényszóként került a nyelvünkbe – salame, ejtsd: szalame.)

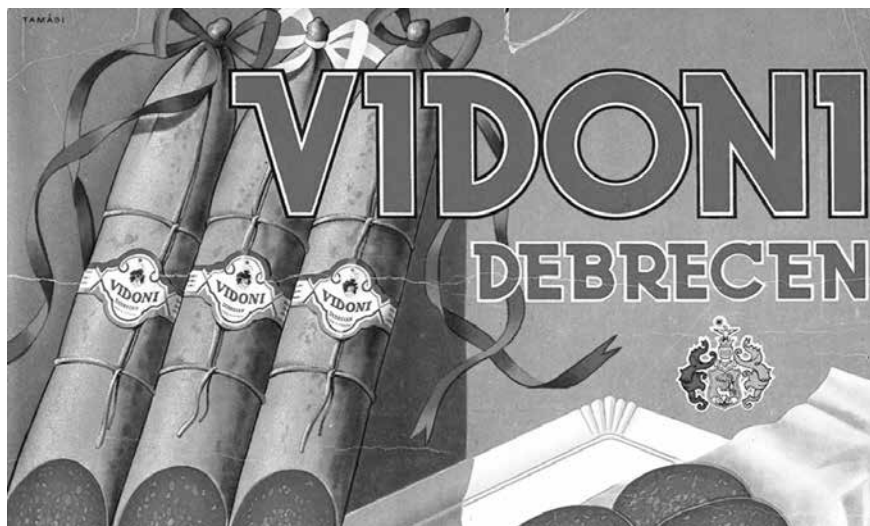
Rá is kapták inyencebb honfitársainkat a nevezett húscsemegére, amit jól jeleznek a korabeli sajtóhirdetések. Rövid idő alatt Pesten már több üzlet is csalogatta vele vásárlóit. „Valódi veronai salamik” (a sárkány című bolt), „Fris veronai salami” (a vastuskóhoz címzett fűszer és borkereskedés), „Veronai új szalámi. Belföldi friss szalámi” (a fehér kutyához címzett fűszerkereskedés), „a legjobb veronai szalámia” (az „arany oroszlányhoz” címzett kereskedés) – jelent meg a lapokban.

Észak-Itáliából, Friuli térségéből származó olasz bevándorlók alapították meg az első magyar szalámigyártó üzemeket. Idénymunkásaikat is földijeik közül válogatták, akik tavasztól őszi építkezéseken vagy mezőgazdasági munkakörökben dolgoztak, illetve hazautaztak. A hűtéstechnika kezdetlegessége és a disznóvágási időszak miatt többnyire csak télen termeltek. A feldolgozásig a közeli folyókból vágott jéggel hűtötték a nagy mennyiségű húst.

Pieter Rolando Szegeden már az 1840-es években gyártott szalámit. A Tisza parti városban ezen ügködött szalámigyártóként Giovanni Forgiarini is. Az első pesti olasz szalámimanufaktúra 1850-ben a budai Vízivárosban, a Kacska utcában jött létre a Tracentóban született Pietro Del Medico vállalkozásaként. Őt követték néhány évtized alatt Piazzoni, Faddini, Meduna, Molinari és Venturini kisebb üzei. Boschetti 1863-ban alapított szalámigyártó vállalatot a magyar fővárosban. A Frisancóból érkező Dozzi fivérek rövidesen három üzemet is működtettek ugyanitt.

Az artegnai Vidoni fivérek 1886-ban Debrecenben alapították meg szalámigyárukat.

Még a máig leghíresebb nem olasz vállalkozók is itáliai alkalmazottakkal gyártották a már mindenütt magyar ízléshez (a honi sertés-húshoz és fűszerezéshez) igazított szalámikat. Az egyikük Pick Márk, egy Csehországból származó szegedi zsidó család élelmiszerkereskedő gyermeke volt. Itáliában tett utazásai során találkozott először a szalámival, s fedezte fel az előállításában és hazai forgalmazásában rejlő

nagy üzlet ígérését. Olasz szakmunkásokat felfogadva 1883-ban kezdte meg szegedi üzemében a saját húshengerek gyártását. Herz Ármin ugyancsak zsidó felekezetű családban született. Hajózási vállalkozóként szintén olasz földön ismerkedett meg a sajátságos talján hústermékekkel. Ottani mesterektől tanulta, s olasz munkásokkal indította el 1888-ban budapesti (Soroksári úti) üzemében a szalámigyártást.

A Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum – most már láthatóan programszerű lelkesedéssel – egy-egy időszak kiállítás keretében ismerteti, egyben népszerűsíti az étekmesterség hungarikumait. A magyar gulyásleves követően nemrég a magyar nagyipari szalámigyártás hőskorát bemutató tárlat várja az érdeklődőket. Mert bizony a szalámi is hungarikum! Jelzésértékű, hogy a Herz és Pick szalámik az elsők között kerültek bejegyzésre kiemelt nemzeti értékeink közé. A szegedi téliszalámi volt az első magyar élelmiszeripari termék, amely oltalom alá került az Európai Unióban, miután védetté nyilvánította az Európai Bizottság. Budapesti téliszalámi néven a Herz is az EU ún. oltalom alatt álló földrajzi jelzés eredetvédelme hatálya alá került.

A kiállítás szervező-rendezői – dr. Blaskó Barbara Katalin, Hajabácsné dr. Dobos Dóra és Hegedűs Krisztián – jelentős szakirodalmi kutatásokra alapozhattak. Az elsőként említett hölgy ugyanis doktori disszertációját is e tárgykörből írta és védte meg. *Salamucci!* című munkája egyébként a múzeumban, a kiállítás helyszínén megvásárolható.

A kiállított tárgyak, fényképfelvételek, plakátok, számolócédulák és hiteles dokumentumok segítségével a látogató megismerkedhet az új iparág születésében és szárba szökésében hervadhatatlan érdemeket szerzett bevándorló olasz szakmunkások, s főleg az üzem- és gyártulajdonosok személyével. Rátekinthet a korszakban alkalmazott gyártási technológiákra, a gyártás folyamatára is.

A kiállítás központi eleme a debreceni Vidoni Szalámigyár története, de kitér más jelentős, friuli iparosok által alapított korabeli és mai üzemre is. A korábbiakban említettek közül a Forgiarini, Boschetti, Dozzi, Pick és Herz üzemekről, valamint a mai Magyarország egyik jelentős húsipari cégéről, az olasz tulajdonú – szalámit is gyártó – kaposvári Kometa 99 Élelmiszeripari Zrt.-ről szintén találhatunk érdekességeket.

A rendezők arra világítanak rá, hogy az olasz szalámi minden magyarországi gyártó által egyedivé tett változatai miként nyertek maguknak idehaza mindenütt teret, s hogyan váltak nemzetközi híró, közkedvelt magyar exportcikké. A tárlat címe szerinti magyar büszkeséggé.

(háes)

A Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeumban Budapest III. kerületében, Óbudán (Korona tér 1.) megtekinthető időszak kiállítás november 2-ig látogatható.

Almával kerek a világ

Almaleves

Hozzávalók:
 5 db közepes alma, 1 l víz, 3 dl tej,
 1 ek. liszt vagy vaníliás pudingpor,
 2 ek. cukor, 1 mokkáskanál fahéj.

Az almát meghámozzuk és kis kockákra vágjuk. A vízben a cukorral együtt feltesszük főni. A tejben csomómentesre keverjük a lisztet vagy pudingport, és 5-6 perc forrás után a levest levéve a tűzről folyamatos kevergetés mellett behabarjuk. Hozzáadjuk a fahéjat is, még egyszer összeforraljuk, és hidegen vagy melegen tálaljuk.

Almarózsa

Hozzávalók:
 3-4 db piros héjú alma,
 egy csomag mélyhűtött leveles tészta,
 1 db citrom,
 tálaláshoz: fahéj, porcukor.

A megmosott almákat félbevágjuk, magházukat kivájjuk, és a fél almákat vékonyan felszeleteljük. Lobogó forró citromos vízbe dobjuk és pár percig főzzük, hogy a szeletek hajlékonyak legyenek. A felengedett leveles tésztából kétujjnyi széles csíkokat vágunk. A tésztacsíkok középvonalára rakosgatjuk a lecsepegtetett almaszeleteket úgy, hogy cserépszerűen fedjék egymást, és felső szélük kicsit lelógjon a tésztáról. A tésztacsíkot egyik végétől kezdve feltekerjük, amikor már olyan vastag, hogy egy muffinformát kitölt, elvágjuk, és így folytatjuk a feltekerést. A formákban forró sütőben kisütjük. Kihűlés után fahéjas porcukorral szórjuk meg.

Almás csiga

Hozzávalók:
 1 kg alma, 50 dkg liszt, 3 dl tej,
 10 dkg lágy vaj, 10 dkg mazsola,
 1 citrom, 1 tojás, 3 dkg élesztő,
 3 tk. cukor, 1 csomag vaníliás cukor,
 csipet só.

A langyos, cukros tejben felfuttatjuk az élesztőt, a vajjal és a liszttel kidagasztjuk a tésztát. Egy órát kelni hagyjuk, ezalatt meghámozzuk és kis kockákra vágdaljuk az almát, ráfacsarjuk a citrom levét. A tésztát téglalap alakúra nyújtjuk. Hosszában egyik felére terítjük az almakockákat, megszórjuk mazsolával és vaníliás cukorral. Felcsavarjuk tekerccsé, és kétujjnyi vastag szeletekre vágjuk. A szeleteket sütőpapírral kibélelt tepsire rakosgatjuk. Közben az alulra kerülő felület kicsit összenyomjuk, felső oldalukat megkenjük felvert tojással. Közepes hőfokon aranybarnára sütjük.

Sült alma tejszínnel (török recept)

Hozzávalók:
 4 db zöldalma
 (vagy más savanykás almafajta),
 22 dkg cukor, 20 dkg tejföl,
 2 dl habtejszín, 1 citrom,
 2 csipet kardamommag,
 7-7,5 dl víz.

Öntsünk vizet egy nagy tálba. Vágjuk a citromot negyedekre és facsarjuk a levét a tálba. Hámozzuk meg az almákat. Szűrjük ki alulról felfelé a belsejét, így távolítva el a magokat s magházat. Ezután az almákat a tálban levő lébe tesszük, s mindegyiket alaposan megforgatjuk benne. Ezután a levet (az almák nélkül) átöntjük egy lábasba. Hozzáadjuk a cukrot és a kardamomszemeket, s így felforraljuk. Miután felforrt beletesszük s benne félpuhára főzzük az almákat. Ha ez megtörtént, kivesszük őket a szirupból, majd sütőpapírral bélelt tepsibe tesszük. Egy-egy kanálnyi szirupot öntünk mindegyikre a lábospól. Előmelegített sütőben 180 fokon 10 percig sütjük. A habbá vert tejszínt cukrász habzsákba tesszük és recés csőrön át az almák közepén kiszúrt részébe töltjük, úgy hogy az almák tetejére is jusson belőle. Tálaláskor a tányérkákba egy-egy kanál szirupot adunk a fazékból, s ebbe állítjuk bele óvatosan a felhabozott almákat. Ízlés szerinti pirított-aprított olajos maggal is megszórhatjuk.

Tiroli almás rétes

A mazsolát egy éjszakára rumba áztatjuk. A megmosott, meghámozott almát apró kockákra vagdaljuk, meglocsoljuk citromlével. A diót durvára törjük. Összeforgatjuk a mazsolával, almával, fahéjjal. A felengedett tésztaalapot egyenletesen meghintjük pudingporral. Egyik hosszanti szélé mentén egy sávban ráhalmozzuk a tölteléket. Szorosan felhengerítjük a tésztát a tölteléses szélé felől kezdve. Felvert tojással megkenjük, mérsékelt hőfokon aranybarnára sütjük. Tiroli módon egy gombóc vaníliafagyival, tejszínhabbal tálaljuk.

Hozzávalók:

1 kg alma,
1 csomag mélyhűtött leveles tészta,
15 dkg dió, 10 dkg mazsola,
2 dl rum, 1 db citrom, 1 tojás,
1 tasak vaníliás pudingpor,
1 tk. őrölt fahéj.

Valódi húzott almás rétes

Az almát megmossuk, meghámozzuk és lereszeljük, hagyjuk, hogy levet eressen. A langyos vízbe beletesszük az ecetet, sót, cukrot. A kétféle lisztet összekeverjük, hozzáadjuk a tojást, 12 gramm olvasztott vaját, és a folyadékkal jól kidolgozzuk a tésztát. Gömbölyűre formáljuk, olvasztott vajjal átkenjük és egy tállal letakarva egy órát pihentetjük. Az asztalt letakarjuk abrosszal, rétesliszttel egyenletesen megszórjuk. Lisztezett kézhátra emeljük a tésztát és körkörös mozdulatokkal kezdjük nyújtani, majd az abroszra fektetve kb. 110x70 centiméteresre nyújtjuk. Olvasztott vajjal megcsepegtetjük, meghintjük a zsemlemorzsza és darált dió keverékével. Az almareszeléket kinyomkodjuk, ízlés szerint belekeverjük a mazsolát és egy sorban a tészta hosszabb oldalára halmozzuk. Az abroszt megemelve felgörgetjük a tésztát. Három egyenlő hosszú rúdra vágjuk, sütőpapírral kibélelt vagy kikent tepsibe emeljük. Olvasztott vajjal átkenjük a tetejét, 195 fokon légkeverés mellett 20-25 percig sütjük.

Hozzávalók:

80 dkg alma, 28 dkg finomliszt,
10 dkg vaj, 7 dkg rétesliszt,
5 dkg darált dió,
5 dkg zsemlemorzsza,
1 db S méretű tojás (35 g),
190 ml langyos víz,
1 ek. 10%-os ecet, 5 g cukor, 5 g só,
ízlés szerint mazsola.

Almás pite

A tésztához valókat összegyűrjük, két egyforma adagra osztjuk, gömbölyűre formálva, letakarva pihentetjük. Ezalatt az almát meghámozzuk, nagylyukú reszelőn lereszeljük. Az egyik tésztagombócot erősen lisztezett felületen, szükség szerint folyamatosan lisztezve nagy tepsiméretűre nyújtjuk. Sütőpapírral kibélelt tepsibe emeljük. A reszelt almát kinyomkodjuk, összekeverjük a dióval, tetszés szerint mazsolával, fahéjjal, és egyenletesen a tésztára terítjük. Kinyújtjuk a másik tésztagombócot is, az almás rétegre terítjük. Felvert tojással megkenjük, 180 fokon pirosra sütjük.

Hozzávalók:

1,5 kg alma, 35 dkg liszt,
25 dkg margarin,
15 dkg durvára tört dió,
10 dkg porcukor,
1 db tojás a tészta tetejére,
1 ek. tejjől, csipet só,
ízlés szerint mazsola, fahéj.

Töltött sült alma

A megmosott almák felső karimáját vágjuk le. Karalábévájával kikaparjuk a magházat. A mazsolát összekeverjük a dióval, fűszerekkel és a langyosra melegített, folyós mézzel. A tölteléket az almák belsejébe kanalazzuk, rátesszük a levágott kalapjukat. Tűzálló edényben puhára sütjük.

Hozzávalók:

5-6 db nagy alma, 10 dkg mazsola,
10 dkg apróra tört dió,
3 ek. méz, őrölt szegfűszeg és fahéj.

Hrubieszówi (lengyel) almás leves

Kockázzuk fel a meghámozott és magházától megfosztott almát. Tegyük fel néhány deci vízzel egy fazékba főni. A vizet fokozatosan adagoljuk hozzá – csak, ha a besűrűsödés indokolja –, nehogy túl hig legyen a leves. Facsarjuk bele a citrom levét és a fahéjat. Adjuk hozzá a cukrot aszerint, hogy edesebb vagy kevésbé edesebb levesre vágyuk (s, hogy almánk édes vagy inkább savanykás volt). 15-20 percig főzzük lassú tűzön, majd levéve turmixoljuk össze. Ezután öntsük hozzá a tejszínt, s keverjük vele alaposan össze. Ezután együtt melegítsük tovább nagyjából 3 percig. Főtt tésztára vagy főtt burgonyára öntve tálaljuk.

Hozzávalók:

10-12 közepes méretű alma,
2 dl főzőtejszín (max. 30, de legalább 20%-os),
3-4 evőkanálnyi cukor,
1 citrom, 2 tk. fahéj, 1 liter víz.

Inhalt „Barátság”/ „Freundschaft”

Jahrgang 32. Heft 4.

In der Septemбераusgabe zum Schulanfang werden die preisgekrönten Zeichnungen der vom Bildungsamt organisierten Landesweiten Nationalitäten-Zeichenwettbewerbs vorgestellt, auf der Titelseite ist die Arbeit des Gewinners des Fotowettbewerbs zu sehen. Bereits zum zweiten Mal werden von der Zeitschrift BARÁTSÁG auch Sonderpreise verliehen, wie auch diesmal, auch diese Werke sind zu besichtigen. Zum Anlass des Feiertages der Staatsgründung am 20. August werden Auszeichnungen verliehen, auch an Vertreter der Nationalitäten, über sie berichten wir auch in unserer Zeitschrift. Wir gratulieren allen Ausgezeichneten!

In der Rubrik JUBILÄUM teilen wir eine Zusammenstellung von den literarischen Übersetzungen des vor 100 Jahren geborenen Dichters László Nagy aus dem Bulgarischen, aus dem Polnischen, aus dem kroatischen, aus dem Serbischen, aus dem Deutschen, aus dem Ukrainischen und aus dem Udmurtischen mit. Die Sommerferien gelten in den Bildungsinstituten und auch für die Schüler als Zeit der Erholung und des Urlaubs, wir haben mehrere ausländische und ungarische Sommerlager besucht, unter ihnen Theater-, Tanz- und Bibel-Lager. Wir teilen eine Auswahl aus den Werken der kroatischen Dichterin Katarina Gubinski Takac und des bulgarischen Schriftstellers Doncev Toso mit. Die Septemбераusgabe wird mit Apfelkuchenrezepten geschlossen.

Die nächste Ausgabe von BARÁTSÁG erscheint am 15. November!

In our September, start of the school year issue we present the winning entries of the Nationwide Nationalities Drawing Competition organized by the Office of Education, and on our cover you can see the photo that won the first prize of the competition. For the second time, BARÁTSÁG magazine is also giving out special prizes, and this time too, you can see the works honored by us. On August 20, the day of the founding of the state, awards are given out, and this year we have also collected the nationality awardees and you can read about them briefly in our magazine. Congratulations to all the awardees and prize-winners!

In our ANNIVERSARY column, we have put together a compilation of the Bulgarian, Polish, Croatian, Serbian, German, Ukrainian and Udmurt translations of the poet László Nagy, who was born 100 years ago. The summer break is a time of recharging, of relaxation and vacation in educational institutions and in the lives of students. We visited several foreign and domestic camps, including drama, dance, and Bible camps. We are publishing a selection of works by Croatian poet Katarina Gubinski Takac and Bulgarian writer Doncev Toso. We are closing our September issue with recipes for sweets made out of apple.

The next issue of BARÁTSÁG will be published on November 15!

Contents “Barátság”/ “Friendship”

Vol. 32. No. 4

Lapzártá: 2025. augusztus 31.

A BARÁTSÁG következő száma 2025. november 15-én jelenik meg.

Tadic Jovana: Szabadság

Országos Nemzetiségi Rajzverseny, IV. kat. 2. helyezett

Prágai Viktória: Nemzetiségek

Országos Nemzetiségi Rajzverseny, IV. kat. Barátság Különdíj

Szlovákok Napja Bükkszentkereszten

Fuhl Imre felvételei

Ára: 300 Ft

